

بلوچی قصہ

(بُنگیچ و دیسروئی)

پولکار

ثانیہ امجد

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

عدالت روڈ، کوئٹہ

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ درائیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بیڈ اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چھاپ کت نہ کنت۔

بلوچی قصہ : بنگج ۽ دیرونی

(پٹ ۽ پول)

ثانیہ امجد

2020

ISBN # 978-969-680-131-3

نہاد: =/200

بلوچی اکیڈمی ۽ اے کتاب ذکی پرنٹنگ پریس کراچی ۽ چاپ کتگ۔

(اولی در)

بلوچی قصہانی بندات

- 9 1- بلوچی قصہانی بندات
- 17 2- بلوچی قصہانی ردوم ء دیروئی
- 26 3- بلوچی قصہ ء اساطیر
- 36 4- بلوچی ء ایندگہ زباناںی قصہانی ہمدپی
- 49 5- بلوچی قصہ گوشوک ء کرد

(دومی در)

بلوچی قصہانی تہر ء دژوشم

- 58 6- بادشاہی قصہ
- 67 7- دیہہ ء بلا آنی قصہ
- 73 8- پریانی قصہ
- 80 9- پنت ء نصیحتی قصہ

- 89 10۔ جناورانی قصہ
98 11۔ زہگانی قصہ
104 12۔ چاگردی قصہ

(سیبی در)

رجانک ء بلوچی قصہ

- 122 13۔ بلوچی ء رجینتگیں دری قصہ
126 14۔ ڈاکٹر عبدالصبور ء رجینتگیں قصہ
131 15۔ علی گوہر ء رجینتگیں قصہ
142 16۔ دگہ لہتیں دری قصہانی رجانکار

(چاری در)

بلوچی قصہ ء پولکاری

- 162 17۔ بلوچی قصہانی سرائگریز پولکاری کار

(پنجمی در)

- 170 آسری تران
173 کتابیات

بلوچی قصہ

قصہ گوں بنی آدمؑ زندہؑ ہمگزینچ انت۔ دنیا ہر دمگ ء قصہ گوشگ ء گوشدارگ بنت۔ چہ بندات ء قصہ سینہ در سینہ رواج گران ء اتلگ انت۔ قصہانی تخلیق کارزانگ نہ بنت بلئے گوش انت کہ قصہ چہ بندات ء بنی آدم ء گوں کپتگ انت۔

قصہ یک راجے ء تاریخ انت کہ بنی آدم ء چہ کرناں گوں انت۔ بازیں قصہاں راج ء قومانی بُن دپتر، دود ء ربیدگ، آہانی رسم ء رواج پدربنت۔ قصہ گوشگ ء گوشدارگ ء روایت چوایدگہ راجانی پیم ء بلوچ راج ء ہم چہ بندات ء است بوتگ۔ اے قصہ کہ بلوچی ء نامدار انت ایشانی بُن حشت ایرکنوک زانگ نہ بنت۔ زانکارانی گوشگ انت کہ بازیں قصہ گوں ویدک لبزانگ ء ہمدپی کن انت۔

قصہ گوشگ ء گوشدارگ ء روایت دگنیاء ہر راج ء قوم ء است انت بلئے قصہ چے وڑ رواج کپتگ ء دیما اتلگ انت اے بابت ء کواسانی لیکہ جتائی کن انت چو کہ بازگوشیت کہ جنین آدمماں چہ وتی مردین آدمماں اش کرتگیں گپ ء احوال انت کہ وتی دزگہار ء ایدگہ جنین آدمماں گوں بیان کرتگ انت ء چمدماں قصہ گوشی رواج کپتگ۔ ہے پیم ء بازگوشیت کہ خاندان ء قبیلہ ء بامرد ء بہادریں جوانانی پہ ساڑا ہگ ء قصہ رواج کپتگ انت۔

ہے پیم ء قصہانی بنگپ ء سر حال ء بابت ء گوشگ بیت کہ ہما و ہد ء
 زمانگ ء جاو حال ء چا گردی حالاتانی سرا ایشانی سر حال بوتگ انت۔ آ دور ء
 قصہ گیشتر جن ء بلاہ، بادشاہ ء وزیر، پری ء پریشنگ، رستر، جنگل ء کوہ، ترسنا کیں
 گوات ء زمین چنڈ ء ہے پیمیں بنگپ ء سر حالانی سرا بوتگ انت۔

کوہنیں قصہ ردانکی ء شعری ہر دورنگ ء ڈروشم ء است انت۔ قصہ
 مذہبی ء نیکراہی، پنت ء نصیحتی، تزون ء بچکندی ء سیاسی ء تاریخی رنگ ء ڈروشماں
 ہم گوشگ بوتگ انت۔

بلوچی لبرانک ء قصہ ء مزین ارزشت ء بستارے است انت ء اے
 بلوچی لبرانک ء شاہیگانیں بہرے۔ بلوچی لبرانک ء قصہانی بازیں کتاب چھاپ
 ء شنگ بوتگ انت۔ چوشکہ بلوچی اکیڈمی ء نینگ ء کوہنیں قصہانی نوہ کتاب
 چھاپ کنگ بوتگ۔ ابید ایشاں ”گوہر قیمتی“، ”قصہ بلاس نہ بیت“، ”بادشاہ
 حد اوندوت ات“ ء دگ لہتیں کتاب چھاپ بوتگ۔ بلئے اے کتابانی تہاچ وڑیں
 پٹ ء پولی کار نہ بوتگ بلکیں اے کتاباں ایوک ء قصہ رد ء بند دیگ بوتگ
 انت۔ قصہ بلوچی لبرانک ء قدیمیں ء بنداتی تہرے بلئے ایشی ء سرالجم ء پٹ ء
 پولی کار نہ بوتگ۔

منی دل ء بوتگ کہ قصہانی بندات ء دیروٹی، ایشانی تہر ء ڈروشم، دری
 زجینتگیں قصہ ء آہانی گوں بلوچی قصہاں ہمدپی ء ہمگونگی ء سرا یک دجمیں کارے
 دیم ء بیاراں کہ بلوچی لبرانک ء مڈی ء گیشی ءے بیت۔

اولی در ”بلوچی قصہ“ ء نام ء انت۔ اے در ء قصہانی بندات ء بن دپترے

شوہاز ۽ تپاس کنگ بوتگ کہ بلوچی قصہانی بندات چون ۽ چے پیم بوتگ۔ اے درء
 بلوچی قصہانی ردوم ۽ دیمروئی ۽ سرا ہم بحث بوتگ کہ قصہانی ردوم دیگ ۽ قصہ گوش
 ۽ ہمایپا ریبانی کرد چے بوتگ۔ بلوچی قصہانی تہا شرک ۽ پال ۽ بیان چون بوتگ۔
 بلوچی قصہانی گوں دری قصہاں ہمدپی ۽ ہمگوئی ۽ سرا ہم تران بوتگ کہ بلوچی
 قصہ گوں دری قصہاں چون ہمدپ انت ۽ ایشی ۽ سبب چے انت؟ گڈ سرا قصہ
 گشوک ۽ کرد ۽ بابت ۽ تران بوتگ۔

دومی در ”بلوچی قصہانی تہر ۽ دزوشم“ ۽ نام ۽ انت۔ اے درء قصہانی
 بنگپ، تہر ۽ دزوشم گیشینگ بوتگ انت چوشکہ بادشاہی قصہ، دیہہ ۽ بلاہانی قصہ،
 پریانی قصہ، پنت ۽ نصیحتی قصہ، جناورانی قصہ، زہگانی قصہ ۽ چاگردی قصہانی بابت
 ۽ تزان بوتگ۔ اے درء ہمار جستگیں قصہ کہ نوں بلوچی لبرانک ۽ بہر جوڑ بوتگ
 انت آوانی بابت ۽ ہم دیگ بوتگ۔

سیمی در ”بلوچی ۽ رجینتگیں گیدی قصہانی“ نام ۽ انت۔ اے درء قصہانی
 رجانک کنوکانی بابت ۽ تران بوتگ۔ اے درء لبرانک ۽ رجانکاری ۽ گیشتر ارزشت
 ۽ بستار ابید قصہانی رجینگ ۽ بابت ۽ بحث بوتگ۔ پدا ہمار رجانکار کہ آہاں دری قصہ
 رجانک کتگ انت آہانی باروا ہم تزان بوتگ۔

کتاب ۽ چاری در ”بلوچی قصہ ۽ پولکاری“ ۽ بابت ۽ انت کہ قصہانی
 سرا انگریز پولکاری کرد چے بوتگ ۽ آہانی بنداتی کار چے پیمیں بوتگ انت۔
 قصہانی چنگ ۽ نز آرگ ۽ لبرانکی گلانی کرد ۽ سرا ہم اے درء تزان بوتگ۔ لبرانکی
 گل ۽ بلوچ نبشتہ کاراں پہ بلوچی لبرانک ۽ دیمروئی ۽ قصہانی نز آرگ ۽ چے ڈولیں

کردے پیلو کتگ، نبشتہ کنگ بوتگ۔

پنجی درء کمک زرتگیں کتابانی سرشون دیگ بوتگ آنت۔ چونائی ء اے
 منی ایم فل مقاله انت کہ بلوچی اکیڈمی ء ایشی ء را کتابی دروشم ء چھاپ کتگ۔
 من منت واراں کہ اکیڈمی ء نہ ایوکا منی واہگ پیلو کتگ ء کتابی دروشم ء منی مقالہ
 چھاپ کتگ بلکن ء مدام انجییں پٹ ء پولی کتاب چھاپ کتگ کہ آہاں بلوچی
 لبزانک ء منے وڑیں نودر براناں وانگی مدئی دست کپتگ۔

ثانیہ امجد

بلوچی قصہ بانی بندات

بلوچی یک کوہنیں لبزانکے کہ آئی ء کوہنی ء شاہدی مارا ایشی ء شاعری،
ردانک، بتل ء گوشتناں دست کپیت۔ ہے گنجیں مدی ء کوہنیں قصہ ہم بلوچی
لبزانک ء یک محکمیں بہرے۔

قصہ آنت کہ گوں بنی آدم ء زند ء ہم گزنج آنت۔ ہے قصہ سرزبانی یکے ء
چہ دومی ء سفرکنان مارا سر بوتگ آنت۔ ہما و ہد ء کہ بنی آدم ء راوتی بود ء زانت ء
سرپدی بوتگ گڑا آئی وتی حال ء احوال، وتی جاورانی بابت ء یکے دومی ء را
سرپدی داتگ۔ آدور ء کوہ، جنگل ء کوچگ ء زند بوتگ۔ پمیشا مردماں وتی حال ء
احوال ہما مردماناں بیان کتگ آنت آتیاب دپی ء ریگستان ء جاہ منند بوتگ آنت
اے پیم ء آہاں وتی زند ء بابت ء سرپدی داتگ۔ چریشی ء قصہ ودی بوہان بوتگ
آنت۔ شفیع عقیل وتی کتاب ”پنجابی لوک داستاںیں“ ء تہا نبشتہ کنت کہ:

”قصہ کہانیاں کہنا اور سُننا ابتدا ہی سے انسانی طبیعت کا
خاصہ رہا ہے۔ آج سے ہزاروں سال پہلے جب وہ گھنے
جنگلوں، اندھیرے غاروں اور پہاڑوں کی کھوہوں میں رہتا

تھا۔ اس وقت بھی یہ ان کا اسی طرح دلدادہ رہا ہوگا جیسے موجودہ ترقی یافتہ دور میں نظر آتا ہے۔ یہ ہو سکتا ہے کہ اس دور میں وہ ان داستانوں کو اس طرح نہ بیان کر سکتا ہو، ان میں اس طرح کے موڑ نہ آتے ہوں، کہانیوں میں یہ پھیلاؤ نہ ہوتا ہو مگر یہ باور کر لینے میں کوئی تامل نہیں ہونا چاہئے کہ انسان کا داستان گوئی سے اس وقت سے تعلق پیدا ہو گیا تھا جب اس نے پہلے پہل ایک دوسرے سے بات چیت شروع کی تھی۔“ (1)

چرے بیان ء اے گپ پدرانہ کہ قصہ بنی آدم ء را چہ بندات ء گون
انت۔ بزاں آئی ء وتی درشان ہے قصہاں کتگ۔ اے بابت ء گیان چند جین
گو شیت کہ:

”قصہ گوئی کا فن اتنا قدیم ہے جتنا نطقِ انسانی علم الانسان
بنی نوع انسان کی تاریخ پر روشنی ڈالتا ہے۔ چند سال ہوئے
افریقہ میں زمین کی تہوں سے ایک انسانی ڈھانچہ برآمد ہوا
جس کا زمانہ پندرہ لاکھ سے لے کر ساڑھے سترہ لاکھ سال
طے پایا۔ اب اس سے بھی پرانے آثار مل رہے ہیں۔ انھیں
کے لگ بھگ ہم بنی نوع انسان کی عمر قرار دیں گے۔ ابتدا
میں انسان حیوان کی طرح غوں غاں کرتا ہوگا لیکن سماجی زندگی
کی مختلف ضروریات کے تحت جلد ہی کسی نہ کسی قسم کی
ابتدائی زبان کی تشکیل ہوگئی ہوگی۔ نطق کی صلاحیت اور قصہ

گوئی میں فاصلہ ایک گام ہی تو ہے۔ جب ایک شکاری نے
اپنی رفیقہ حیات کو اپنی دن بھر کے شکار کی مہم کی تفصیل سنائی
تو اس کو رپورتاژ میں افسانہ کا تخم بویا گیا۔“ (2)

بنی آدم ء و ہدے زمین ء سراوتی زند گوازینگ بندات کت گڑا پہ وتی
معاشی زلورت ء پیلو کنگ ء آئی ء تگ ء تاچ بندات کت۔ اے تگ ء تاچ ء
برے آماں کوہ ء گاران ات ء برے جنگل ء گیا باں شت۔ آئی ء وتی زند ء ہے
سرگوست وتی لوگ ء ہلک ء مردماں درشان کت انت۔ ہے درشانی اصل ء
قصہ گشی ء بنداتی دروشم بوتگ۔ ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ ہے بابت ء چوگوشیت کہ:

”وتی سرگوستانی درشان بنی آدم ء تب ء نیل ء تہا است ء ہوار
انت۔ اے عمل قدیمیں عملے ہما و ہدے چے کہ بنی آدم ء زند ء رد
ء بندی ء دودمان ء سازگ ء کسانیں بود ء کمالے دست
کپت۔ اے عمل گوں آئی زانت ء سما ء سنج ء ہم گڑنچ ء
بندوک انت۔“ (3)

قصہ گوشگ ء گوشدارگ یک نفسیاتی ہیلے کہ چریشی ء بنی آدم وتی و ہدے
دیم ء بارت ء وتارا مشکول کنت۔ ہزاراں سال ء چہ پیش کہ انسان وتی زند ء
گوازینگ ء ہر وڑیں جبال ء جیڑہانی دیپان بوتگ۔ گڑا آئی ء وتی ہے آزمودگ
ء تجربت ء سرگوست وتی عزیز ء ہلک ء مردماں گوشگ انت۔ بازیں سرگوست
انچو نامدار بوتگ انت کہ چہ یک ہلکے ء دومی ہلکے ء گوشگ ء گوشدارگ بوتگ
انت۔ اے پیم ء قصہ ہی رنگ لبرانک ء اتنگ ء سر بوتگ۔

جنین آدماء چہ وتی لوگ واجہاں اش کرتگیں قصہ وتی دزگوہارانی دیمء
 بیان کرتگ انت۔ اے پیمء یکےء چہ دومی، دومیء چہ سیمیء چہ سہی قصہ سر بُوہان
 بوتگ انت۔ چرے قصہاں لہتیں انچوش وش، تامدارء مشہور بوتگ انت کہ
 مہلوکء ایشانء لس قصہء بستارء آتگکء سر بوتگ انت۔ (4)

انوگیں دورء انسانء وتی وہد گوازینگء بازیں اسباب پیدا کتگ
 چریشاں ٹیلی ویژن، ریڈیو، انٹرنیٹ، پرنٹ میڈیا، دگہ بازیں بلئے پیشء
 مردماں پہ وتی وہد پاسیء نشنگء دیوان کتگ۔ یکے دومیء چہ حال گپتگ۔ باز
 براں انچیں سرگوست دیوانء بیان بوتگ کہ یات کنگء دومی ہلکء دگہ
 دیوانء مجلساں بیان بوتگ انت۔ سہی سرگوستاں گردش کنانء قصہی شکل
 زرتگ۔ قصہء بنادتء بابتء جان محمدشتی گوشتیت کہ:

”قصہء ابتدا انچو کوہن انت چو کہ انسان وت انت بلئے
 کس نہ زانت کہ ایشیء ابتدا تاریخء کجام دورء بوتگ۔ بلئے
 گمان کن انت کہ قصہء شروعات ہما دورانء بوتگ کہ انسان
 جہہ منندہ بوتگ بلکیں ماں گیابانء جنگلاں سرگردان بوتگ۔
 باز گوش انت کہ قصہء ابتداء پنچ لکھ سالء باز گوش انت کہ
 پنجاہ لکھ سالء گیش انت، وہدے کہ انسانء جبر زانتگء
 گوں یکے دومیء تزان کتگ، چہ ہما روچاں قصہء ابتدا
 بوتگ۔ انسان مدام وتی ء وتی پد نہ بودیں زندمانیء باروا
 لپرزگ بوتگ۔ آئیء گوں وت اے کشء پیش کہ آکئے
 انت، چہ کجا کیت، پرچا کیتء پرچا روت، قصہ آئیء ہے

فکری وسواس ء وڑے نا وڑے ء جواب درگیجگ ء جہدے
 بوتگ۔“ (5)

قصہانی کوہن ء قدیمی چہ کوہنیں واقعاتانی وانگ ء گوشدارگ ء بیت
 کہ اے بنی آدم ء نوک گامی زند ء گوں بندوک انت۔ شعور ء زانشت ء علم ء دانائی
 نوک گام بوتگ۔ اے دور ء نوکی بنی آدم عقل ء دانائی ء سیمسران بوتگ۔
 راجد پتر ء بنی آدم ء بکنکی دود ء ربیدگ دست نہ کپ انت بلتے ہما و ہد ء کہ آہانی
 معاشی ء سیاسی زندگی ء بندات بیت ہما دور ء بابت ء چیزے معلوم داری رستگ۔
 ہے بابت ء گیان چند جین گوشتیت کہ :

”اُن افسانوں کو خیالی، غیر حقیقی یا لغوی کہہ کر
 نظر انداز نہیں کیا جاسکتا۔ یہ ایک قوم یا گروہ
 کی ابتدائی فکر کی تاریخ ہیں۔ اولین تہذیب کا
 رنگ و غارہ ہیں۔“ (6)

چہ قصہاں یک قومے ء راجی ء اخلاقی تک ء پہنات پدربنت۔ شاہ ء
 بادشاہانی دور، دوستی ء دشمنی وت ماں وتی کمک ء تاوان، ڈروگ ء راست،
 Positive پگر، مکر ء ہیلہ، جنگ ء بدیں ء شمریں آسمر، کوہ ء بیابان ء ہے وڑیں
 بازیں سر حال ماں اے قصہاں دست کپ انت۔

انچوش کہ گیان چند جین ء گوشتگ ات کہ قصہ یک قومے ء بنداتی پگر ء
 سوچ، آہانی دودمان ء راجد پتر انت، ہے وڑا شفیع عقیل ہم گوشتیت کہ :
 ”لوک کہانی یا لوک داستانوں کے بارے میں ایک عام

خیال یہ پایا جاتا ہے کہ یہ شخصی خیال، بے مقصد اور ناقابل یقین قصے ہوتے ہیں۔ جن کا انسان کی حقیقی زندگی سے کوئی تعلق نہیں ہوتا، ایسے لوگ یہ بات کہتے وقت اس حقیقت کو نظر انداز کر جاتے ہیں کہ وہ ایک صداقت سے چشم پوشی کر رہے ہیں۔ انہیں یہ جاننا چاہیے کہ لوک کہانیاں آج کے باشعور، صاحب ادراک اور ترقی یافتہ انسان کا وہ ادبی اور تہذیبی ورثہ ہے، جسے اب سے ہزاروں سال پہلے ان انسانوں نے تخلیق کیا۔ جو فکری اور ذہنی طور پر ابھی ابتدائی مراحل میں تھے۔ اس کے پاس یہ شعور کی گہرائی تھی اور نہ خیال کی یہ بلند پروازی۔ یہ لوک کہانیاں تاریخ کے اس دور کی نشاندہی کرتی ہیں۔ جب علم و ادب تہذیب و ثقافت اور انسانی تمدن کی بنیاد پڑ رہی تھی۔ اس دور کے انسان اپنی محدود عقل اور فراست اور پھوٹتے ہوئے شعور و ادراک سے کام لے کر فکر کی ایک ایسی شاہراہ کیلئے راستہ ہموار کر دیا تھا جس پر ہزاروں سال بعد علم و ادب کے قافلوں کو سفر کرنا تھا۔“ (7)

مرو چینگیں علم ء ادب یا زانشت اے حدء کہ سر انت ایشی ء راہ ء تچک ء پڑاہ ء شاہیگان کنوک ہے قصہ انت۔ قصہانی ارزشت ء بابت ء پناہ بلوچ چوگوشیت کہ؛

”گیدی قصو (لوک کہانی) بلوچی ادب میں اہم مقام رکھتے

ہیں۔ ہر زبان کا قدیم ترین ادب لوک گیت، لوک کہانیاں ضرب الامثال اور کہاوتیں ہوتی ہیں۔ لوک کہانی ہر عہد میں موجود رہی ہے۔ اس میں ہر دور کا توڑا سا رنگ شامل ہوتا ہے۔ ان میں بلوچ معاشرت اور مجلسی زندگی کا عکس ہے اور بلوچی اخلاقی اقدار بھی سامنے آجاتی ہیں۔“ (8)

مروچیکیں دورءِ قصہانی جاگہءِ راگدار ءِ آزمائکاں گپتگ بلتے تنی
 وہدے دنیا ءِ بازیں دمگاں قصہ گو شگ ءِ گوشدارگ بیت۔ قصہانی بندات ءِ بُن
 دپتر ءِ بابت ءِ زانگ نہ بیت کہ اے کدی بندات بوتگ انت ءِ نئے کہ اے
 زانگ بیت کہ ایشانی تخلیق کار بزاں جوڑ کنوک کئے بوتگ انت بلتے یک
 چیزے درائیں لبزائکاں یک پیم انت کہ کوہنیں قصہانی بنگپ یک انت چریشی
 ءِ اے اول پدر بیت کہ بازیں قصہاں چہ دری زبانی ءِ سفر کتگ۔

”اے ٹوک تا منغینے کہ عہدی قصواں مس بے دروریں قصو
 عہد ءِ نشان انت کہ زوان ءِ شروعات شوندار ی بہ کنت بلے
 عہد ءِ گیشینت نخناں۔“ (9)

زانتکار گوش انت کہ قصہ گوں بنی آدم ءِ بندوک انت، اے بنی آدم ءِ
 واہشت ءِ مارشت انت کہ آہاں وتی دور ءِ باریگ ءِ درشان کتگ انت کہ مروچی
 ماں آہاں قصہءِ نام دینیں۔ انچوش کہ جان محمد دشتی گوشیت کہ:

”بلوچی قصہ بہ بیت یادگہ دری قصہ آگوں انسان ءِ ابتداءءِ گون
 انت۔ ہما روچ ءِ کہ انسان ءِ یکے دومی ءِ بندات کتگ یا

زبانے سک اِتگ چموداں قصہ بندات بوتگ۔ تہنا بلوچی نہ
 بلکیں دُراہیں قوم ء زبانی قصہ چہ ابتداء گون انت۔“ (10)

قصہانی بندات ء بُن دپتر ء بابت ء توامیں زانکار ء کواسانی گپ یک
 انت کہ قصہ ء ابتدا زانگ نہ بیت بلے اے گپ ء دزست سدک انت کہ انسان ء
 وہدے خیال ء پگر کنگ بندات کت چمودا قصہ بندات بوت۔ قصہ اصل ء بنداتی
 دور ء جتا جتائیں دود ء ربیدگ، معاشی جاور، راجی زند ء بود، راجے ء دودمان ء پدرکن
 انت پرچہ کہ قصہانی سیادی گون قوم ء راج ء انت نئے کہ گون یک فرد ء مردمے ء
 بندوک انت۔ قصہ چہ راجی کیوتی ء اجتماعی نند ء نیاد ء آہانی راجی دودمان ء جوڑ بنت۔

قصہائی رُوم ءِ دیمروئی

انسان ءِ زند ءِ چاگرد مدام دیمروئی کنان انت۔ انچوش آئی ءِ بود ءِ زانشت ءِ ہم روم کرتگ۔ کرنانی جاتوانوگیں سائنس آنت، زیکیں تہمت ءِ روان ءِ جاگہ مرچی بالی گراباں گپتگ۔ فکش ءِ نام ءِ قصہ ءِ داستانانی لڑے دیم ءِ اتلگ بلے قصہاں وتی پیشی دوشم برجہ داشتگ۔ جہان ءِ گیشتر راجاں قصہ گوشگ ءِ گوشدارگ ءِ ربیت ہما پیشی حساب ءِ برجہ انت۔ اے قصہاں بُلک ءِ پیروک وتی نماسگاناں گوشدارینت ءِ برے ماں دیواناں قصہ جن انت۔ آوتی وہد ءِ زمانگ ءِ ربیتاں زبانی بیان کن انت۔ نوکیں دور ءِ قصہ قلم بند کنگ ءِ کتابی شکل دیگ بوتگ انت۔ قصہائی روم ءِ دیمروئی ءِ اولی لس مردمانی ءِ دومی جنین آدمانی مزین کردے است بوتگ۔ ہے بابت ءِ سیدظہور شاہ ہاشمی گوشیت کہ:

”کہانیاں کیسے محفوظ رہیں اس بارے میں کہی بحث و تکرار کی ضرورت نہیں پڑتی کیونکہ عورتوں کی اجتماعی زندگی ہی ایسی تھی کہ فارغ اوقات میں خاندان کی عورتیں اکٹھے بیٹھتیں تو افراد، خاندان یا قبائل کے گزرے ہوئے تمام واقعات و حادثات جو ان کی تاریخی اور اجتماعی زندگی کے صحیح واقعات چونکہ تحریری شکل میں نہیں لائے جاسکے اور نہ ہی شعری ادب کی طرح منظوم تھے اس لئے ان کی راوی عورتیں اکثر و بیشتر

مبالغہ سے کام لیتی تھی جو ہر راوی کا خاصہ ہے اور رفتہ رفتہ ان کہانیوں میں عجیب و غریب تبدیلیاں واقع ہونا شروع ہو گئیں تو تعجب خیز اور منہدش شکل اختیار کر چکی تھیں۔“ (11)

قصہ ہانی رُوم گرگ ء جنین آدم ء کرد چہ دُرستاں گیش انت پر چا کہ جنین آدم لوگ ء نندو کیس مردم بوتگ انت ء مردین آدم ڈن ء پہ کار ء کسب ء دراتلگ انت۔ و ہدے مردین چہ کوہ ء بیاباناں و اتر لوگ ء اتلگ انت آہاں وڑ وڑیں واقعہ ء سرگوست دیستگ یا اشکتگ، آہاں وتی ہے سرگوست ء واقعہ گوں وتی لوگ ء جنین آدم اں درشان کتگ انت ء جنیناں اے قصہ گوں وتی دزگوہاراں درشان کتگ انت۔ اے وڑا قصہ ء توم چندگ بوتگ ء جنین آدم اے توم ء را شرآپ ء کہ کتگ ڈاکٹر عبدالصبور ہے خیال ء بابت ء بیان کنت کہ:

”جنین آدم اں چہ وتی مردین آدم اں کر تگیں قصہ ہان ء وتی دزگوہارانی دیم ء ہم بیان کرتگ، اے پیم ء یکے چہ دومی ء ء دومی ء چہ سیمی کس ء را اے قصہ سر بُوہان بوتگ ء آ ایشرا دیم ا براں بوتگ انت۔ چہ اے پیمیں واقعہ ء قصہ ہاں لہتیں انچو وش، تامدار ء مشہور ء نامدار بوتگ انت کہ آلس قصہ ء حد ء بستار ء اتلگ ء سر بوتگ انت۔“ (12)

قصہ ہانی اے شکل کہ انوں مئے دیم ء انت ایشاں ہزاراں سال ء سفر جنگ ء نوں مارا سر بوتگ انت۔ جان محمد دشتی اے بابت ء گوشتیت کہ:

”گوش انت کہ اول سراں خاندان ء مردماں پہ وتی خاندان ء

مزن مردی ء بہادری یا پہ آہانی دیمپانی ء وتی کہ مردانی جہدان
 ء ساڑاتگ، ہے تزان قصہ ء آیات ء دروشم ء تالان بوتگ
 آنت۔ بازیں خاندان کہ یک جاہ بوتگ آنت ء قبیلہ ء شکل
 دیم ء اتلگ گڑا پہ قبیلہ ء دیمپانی ء ورنایانی مزن مردی ء
 داستان گوشگ ء گیر آرگ بوتگ آنت ء پہ آوکیں نسل ء
 پھریزگ بوتگ آنت۔“ (13)

سومیری لبرانک دنیا ء کؤہن تریں تحریری ادب گوشگ بیت۔ اے
 بابت ء ابن حنیف وتی کتاب ”دنیا کا قدیم ترین ادب (جلداول)“ ء تھا
 گوشیت کہ سومیری ادب ء حمد، اساطیری قصہ، کہانی، رومانی نظم، لیلو، گوشتن ء
 سومیری بامردمانی قصہ (گل گمیش، لوگل باندا، انمر کر) ء مان آنت۔ اے تہنا
 مدرساہاں وانینگ نہ بوتگ آنت بلکیں بادشاہانی دربار ء دیواناں ء مندرانی تھا
 ہم وانینگ بوتگ آنت۔ ابید چہ اے جاگہاں چاراہی سراں ہم لس مردماناں
 گوشدارینگ بوتگ آنت۔ چریشی ء اے گپ پڈر بیت کہ سومیری قوم ء قصہ ء
 ردوم ء وتی ادب ء وانگی بہر جوڑ کتگ۔ ایشاں ایوک ء مدرساہانی تھا ناں بلکیں لس
 مہلوک ء راہم اے زانشت سرکتگ دانکہ اے علم ء زانت ہر کسی دل ء دماغ ء
 محفوظ بہ بنت ء ادب دیروتی بہ کنت۔

سومیری لبرانک ء ابید آریا، عبرانی، یونانی، ہندی ء مصری ء رومنانی
 لبرانک ہم انچیں قدیمیں ادب آنت کہ ادا مارا قصہانی یک مزنیں بہرے
 گندگ ء کیت۔ عبروہانی بائیل، ہندوانی رامائن، آریائی ء رگ وید، ایرانیانی
 اوستا، یونانیانی الیڈ ء اوڈیسہ سے، چار ہزار سال کؤہنیں کتاب آنت کہ ایشانی تھا

قصہ مان اُنت، چریشی ء اے زانگ بیت کہ قصہ ہما زمانگاں گوشگ ء گوشدارگ بوتگ اُنت۔ قصہانی نبشتہ ء بنات بابت ء ابن حنیف وتی کتاب ”دنیا کا قدیم ترین ادب (جلد اول) ء گوشیت کہ شام ء شہر حلب ء چہ سی میل ء فاصلہ ء کہ ابلا شہر ء آثار ء نشان دست کپتنگ اُنت۔ اے نشان چار ہزار سے سد ء پنجاہ سال کوہنیں گوشگ بنت۔ چریشی ء پدروم یونیورسٹی ء آثار یاتی ٹیم ء مسٹر ”پاولومتھائی“ (PAOLO MATTHIAE) ء اے نشان ء آثار پہ میان استمانی لبرازکاں گنجے گوشگ پرچا کہ اے آثاراں چہ اساطیر، تخلیق ء کائنات ء طوفان ء عظیم ء قصہ مان ات اُنت۔

قصہانی رُدم ء دیروئی ء بیپاری ء سوداگرانی ہم مزنین کردے بوتگ۔ آزمانگ ء بیپاری ء سوداگرانی تہناگد ء پُچ ء وردنی مال بہانہ کتگ بلکیں ملک ء حال ء احوال چہ یک ملکہ ء دومی ملکہ ء سرکتگ اُنت۔

”جہاں تک ثقافتی لین دین کا تعلق تھا تو زبانوں، ممالک اور تہذیبوں میں لین دین کا سب سے بڑا ذریعہ تاجر ہوں گے جو دیار غیر کے پرچات، خوشبویات اور اشیاء خوردنی کے ساتھ ساتھ بدلتی زمینوں کے تخرخیز واقعات اور عقائد کے ساتھ ساتھ افسانوں اور گیتوں کی سوغات بھی لے کر آتے ہوں گے۔ آج سے ہزاروں برس قبل بھی مصر، بابل، ایران، عرب اور ہندوستان میں تجارتی روابط تھے لہذا امکان ہے کہ قافلے، سفیر، سیاح اور آبادکار اپنے ہمراہ واقعات و حکایات، قصص، داستانیں اور کہانیاں بھی لاتے ہوں گے۔ اس لئے تو بعض

اوقات محققین کو مختلف ممالک اور زبانوں کی کہانیوں میں
حیران کر دینے والی مشابہتیں مل جاتی ہیں۔“ (14)

قصہ ہانی دیروئیء یک مزین سبب ایش ہم بوتگ کہ قصہ انجو دراج
بوتگ انت کہ آبیست، سی شپاں بیان بوتگ انت ء اے وڑیں دراجیں قصہ ہانی
تہا انجیں سسپنس Suspense مان بوتگ کہ مردماں وسوسے مان بوتگ کہ
دومی شپ ء پدا بروت ء قصہ ء گوش بہ داریت۔ ہے وڑیں چیزاں قصہ ء راتامدار
کتگ ء قصہ ء ربیت ء رادیروئی داتگ۔ ڈاکٹر سنبل نگاروتی کتاب ”اردونتر کا
تنقیدی مطالعہ“ ء نبشتہ کنت کہ قصہ گوشگ ء گوشدارگ ہردوکانی استا و ہد ء پاس
المی انت، و ہد ء کرناں و ہد ء پاس باز بوتگ کہ قصہ گوشگ ء گوشدارگ باز بوتگ۔
دیتر ا گوشیت کہ

”طولت داستان کی اولین شرط تھی۔ داستان کی ضرورت وقت
گزاری کیلئے تھی اور خالی وقت بے حساب تھا۔ رات کے وقت
بادشاہ اور امیر اپنی خواب گاہوں میں اور عام لوگ چوک،
چوراہے یا کسی مکان میں دیر رات تک داستان سنتے۔ بادشاہ اور
امیروں کے ہاں معمول تھا کہ داستان گو اس وقت تک سلسلہ
بیان جاری رکھتا جب تک سننے والے سو نہ جائیں۔ اگلی رات
داستان کی ڈور وہیں سے تھام لی جاتی تھی۔ جہاں پچھلی شپ ٹوٹی
تھی۔ اس لئے ضروری ہوا کہ داستان لمبی ہو۔ اس کیلئے سہیل
سانسخہ یہ استعمال کیا جاتا کہ کہانی جوڑ دی جاتی۔“ (15)

قصہ رادراج کش کنگ ء یک قصہ ء رادیروئی قصہ ء گوں جوڑ دیگ بوتگ۔

بلوچ راج ء قصہء رُروم ء دیمروئی ء پیریں بُلکانی مزنیں کردے بوتگ۔
 بُلکاں وتی نماسگ ء کڑاسگانی پنت ء نصیحت ء وڑ وڑیں قصہ گوشنگ۔ ہمے پیم
 ء قصہ گوشاں سارتیں شپاں آس ء چپ ء چاگرد ء نشنگ ء ذرا جیں شپاناں تیلانک
 دیگ ء قصہ گوشنگ۔ چوش کہ نوں آقصہ گوش نیست انت ء سائنس ء ٹیکنالوجی ء
 دیمروی ء وهد ء تیلانک دیگ ء وڑ وڑیں آسرائی پیداک کتگ پمیشا قصہ ء ربیت
 آ وڑانہ انت کہ پیش ء بوتگ۔ نوکیں دور ء پہ قصہانی یادگیری ء کتابی دروشم
 ء چھاپ کنگ بوتگ ء انت۔ بانک زینت ثناء ہمے بابت ء گوشتیت کہ:

”لوک کہانیوں کی اب تک (نو) ضخیم جلدیں بلوچی اکیڈمی
 کوئٹہ نے مختلف اوقات میں شائع کی ہیں یہ کہانیاں بڑے
 بوڑھوں کو سینہ بہ سینہ یاد رہی ہیں جن سے اہل قلم نے سن کر
 قلم بند کیا ہے۔“ (16)

قصہانی رُروم ء دیمروئی دیگ ء چہ گار ء بیگوایہی ء رکینگ ء بنداتی کار
 ہزدہمی صدی عیسوی ء بوتگ۔ بلوچی لبزانک ء دست کپتگیں بنداتی دست نبشت
 1763 ء نویسگ بوتگ انت ء اے ہوتمان کلہمستی بوتگ۔ ایشی ء تہا تاریخی
 واقعات، بلوچی گوشتن ء بتل، قصہ ء جنگی داستان مان انت۔ بلوچی قصہانی دیمروئی
 دیگ ء یک مزنیں کردے انگریز پولیٹیکل آفسرانی بوتگ کہ آہاں نوزدہمی ء بیستہمی
 صدی ء وتی نبشتہ کتگیں کتاباں بلوچی قصہ ہم ہوار کتگ انت۔

اے بابت ء میر عاقل خان مینگل ء وتی نزاورتگیں کسہانی کتاب
 ”گیدی کسہ (پہنچی)“ ء پیشگال ء نبشتگ کہ
 ”بلوچی زبان ء گیشتریں نمشتگی ادب نوزدہمی ء گیشتمی صدی ء

شرو بنت۔ نونزدہمی سدیء نیاجیء انگریزاں بلوچی ادبء
 بازیں دروشم نزارتنت وچاپ انت۔ پدء گیسٹمی سدیء اولء
 بگرتن مروچاں بلوچانی وتی وزانتکارء کلمکار بازیں بے نمشتیں
 بلوچی ادبء مڈی مچ کرتنت ء چاپ ء شنگ کرتنت۔“ (17)

بلوچی قصہانی نزارگ ء آہانی دیروئیء مستریں جہدکار بلوچی اکیڈمی
 کوئٹہ انت۔ ادا بلوچی قصہانی بازیں کتا بے نبشتہ ء چھاپ ء شنگ کنگ بوتگ،
 چریشاں ”عہدی قصہ“، پریانی قصہ، عشقی قصہ، مورینک ء اے دگہ کتاب
 چھاپ ء شنگ بوتگ انت، چرے کتاباں ابید بلوچی کوہنیں قصہانی یک
 سیریزے ہم شنگ کنگ بوتگ کہ آگیدی قصہ (اولی) ء بگر داں گیدی قصہء
 (نو) چھاپ کنگ بوتگ انت۔

A Text Book of لانگ ورتھ ڈیمزء کتاب
 the Balochi Language ء نیامی بہر انت، واجہ ملک محمد پناہء
 1968ء چہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہء مکک ء دوبارہ بلوچی رسم الخط ء نبشتہ کت ء آئیء
 رانوکیں کتابی شکلے دات۔ ملک محمد پناہ اے کتاب ء سرلوزء تہا گوشیت
 ”اے کتاب کہ شمنے دیما انت، یک زبان کواسیں انگریز واجہ
 لانگ ورتھ ڈیمزء کتاب ”اے ٹیکسٹ بک آف دی بلوچی
 Language “ لیکوئج
 Language ء نیامی بہر انت۔ ڈیمزء کتاب ء سے بہر انت
 چوکہ اولی بہرء بلوچی گرائمر، دومی ء بلوچانی گیدی قصہ ء سیمی بہرء

بلوچی انگریزی لوز بلدے (لغات) دیگ بوتگ۔ ہما
 زمانگ ء کہ واجہ لانگ ور تھ ڈیمز ء بلوچی زبان ء بارواپٹ ء
 پول کرتہ، ہما و ہد ء بلوچی نئے نوشتہی زبانے بوتہ ء نے بلوچی ء
 راوتی جندهء رسم الخطے بوتہ۔ پمیشکا واجہ لانگ رتھ ڈیمز ء وتی
 کتاب ء ہر ستیں بہراں رومن رسم الخط لاف ء نوشتہ کتہ۔۔۔
 پمیشکا بلوچی اکیڈمی ء مارتہ کہ اگس اے کتاب ء نوک سر ء
 نوکیں رسم الخط لان ء چھاپ مہ بیت تہ اے لوزانگی گنج کہ یک
 در آمدیں واجکارے بیگواہ بیت۔“ (19)

لبرانک ء پڑاہ ء شاہیگانی ء قصہانی دیرونی ء بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء
 ”گیدی قصہ (دومی) 1969 ء چھاپ کت۔ اے کتاب محمود خان مری ء رد ء بند
 دا تگ۔ ہمے پیم ء گیدی قصہ (سیمی) 1971 ء امان اللہ غازی ء رد ء بند دات،
 گیدی قصہ (چارمی) گلزار خان مری ء 1971 ء رد ء بند دات، گیدی قصہ (پنجمی)
 1970 ء حاجی مومن بزدار ء رد ء بند دات، گیدی قصہ (ششمی) محمود خان مری ء
 1971 ء، گیدی قصہ (ہپتمی) واجہ میر عاقل خان مینگل ء 1973 ء، گیدی قصہ
 (ہشتمی) حاجی مومن بزدار ء اسحاق بزدار ء یکجا ہی ء 1973 ء رد ء بند دات ء نہمی
 گیدی قصہ واجہ گلزار خان مری ء 1974 ء رد ء بند دات۔ اے درائیں کتاب
 بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء نیمگ ء چھاپ ء شنگ بوتگ انت۔ قصہانی سرار اشت دار
 تریں کار واجہ شے رگام ء ”بادشاہ حد اوندوت ات“ انت کہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء
 2015 ء چھاپ ء شنگ کتگ۔

ایشاں چہ رند بشیر احمد بلوچ ء گیدی قصہ (اولی) ماں اردو ء رجانک

کت ۱۹۷۸ء بلوچی لوک کہانیاں“ء نامء چہ پاکستان آرٹس کونسل بلوچستانء
 کمکء چھاپ ۱ شنگ کت۔ ابید چریشاں گیدی قصہانی دیروئیء ۲۰۱۲ء چہ
 بائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آبادء نیمگء ڈاکٹر عبدالصبورء کتاب ”جمینتگیں قصہ“
 رحیم مہر بلوچء ”گوہر قیمتی“، اے آردادء ”قصہ ہلاس نہ بیت“، چھاپ ۱ شنگ
 بوتگ انت۔ اے درائیں کتاب قصہانی انت کہ جتا جتا نیں و ہداں چھاپ بوتگ
 انت ۱ بلوچی زبانء گیشتریں قصہ انچیں کتاباں یکجا کنگ بوتگ انت۔

قصہٴ اساطیر

مروچگیں دور سائنسی دورے ء اے دورےٴ مافوق الفطرت ء ارزشت کم
 انت بلتے انسان ء راگوں ہے مافوق الفطرت یا کہ غیبی چیزانی سرامدام سٹک
 ء ایمان بوتگ۔ بنی آدم ء رامدام طلسم، جادو، منلا ء فقیری تائید ء بند، پری ء جن ء
 ملائکتانی سراسٹک ء باور بوتگ۔ اے درائیں چیزانی سرابنی آدم ء بنداتی دورےٴ بگر
 داں انوگیں دورےٴ سٹک ء منوکی است انت۔ ڈاکٹر فرمان فتح پوری ہے لیکہ
 ء بابت ء نبشتہ کنت کہ :

”شاعری اور ادب سے قطع نظر دنیا کے کسی قوم اور کسی ملک کی
 عملی زندگی مافوق الفطرت کے اثرات سے یکسر خالی نہیں
 ہے۔ دنیا کے ہر خطے میں اس قسم کی روایتیں ملیں گی اور ان
 کے اثرات وہاں کے باشندوں پر صاف نظر آئیں گے۔ یہ
 الگ بات ہے کہ کوئی شخص عقلی اور نظری طور پر انہیں تسلیم نہ
 کرے۔ ان عناصر کی مقبولیت و وسعت اثر کا اس سے بڑھ کر
 اور کیا ثبوت ہوگا کہ مذاہب عالم کی تمام کتابوں میں ان کا
 دخل پایا جاتا ہے۔ وید، بھگوت گیتا، پران، انجیل، توریت،
 اوستا، زبور، اور قرآن شریف میں مافوق الفطرت قوتیں کام
 کرتی نظر آئیں گی۔“ (20)

کوہنیں راجانی تاریخ ء ر بیدگاں جن، پری ء پریشتگانی قصہ است
 انت۔ چرے دودماناں ہما و ہدء مردمانی مذہب ء مالومداری بیت۔ پرچہ کہ
 چریشی ء قدرت ء عمل درگیجگ ء جہد کنگ بوتگ کہ جہاں چوں جوڑ بوتگ؟ جمبر
 چوں گروک جن انت؟ زمین چنڈ ء توپان چون کابنت؟ چوشیں قصہانی بابت ء
 نبشتہ انت کہ دیومالائی قصہانی مول ء مراد ایش انت کہ زمین ء آزمان چوں جد
 بوتگ انت؟ قدرتی واقعہ ء سرگوست چوں بنت؟ انسان ء دودمان چون بوتگ؟
 چاگردی ء مذہبی رسم ء رواج چون بوتگ انت؟ اے وڑیں بازیں جستانی پسوء
 ہے دیومالائی قصہ دینت۔

گیان چند جین گوشتیت کہ بنداتی انسان ء را کسانیں زہگانی وڑادی روح
 (ساہ دار) ء غیر ذی روح (بے ساہ) ء پچار نہ بوتگ۔ آدی مترا گوشتیت کہ

”کارخانہ کائنات کے مشینی پہلو کے بارے میں انسان کو
 سخت غلط فہمی ہوئی۔ وہ علت و نتیجہ کے سائنسی اصول سے
 واقف نہ تھا۔ پھر بھی اسرار کائنات کی کچھ تو تاویل کرتی
 تھی۔ وہ کسی بھی بے ربط واقعہ کو دوسرے واقعہ کا سبب
 مان لیتا تھا۔ ایک شخص کے آگے سے بلی راستہ کاٹ کر نکل
 گئی۔ کچھ آگے جا کر وہ کھڈ میں گر کر مجروح ہو گیا۔ بلی کو
 اس کا سبب مان کر اس کے سر الزام تھوپ دیا گیا۔ تو ہم اور
 شک نے ہر معمولی شے کو غیر معمولی اور پھر اسرار بنایا تھا۔
 چاند سورج کو آسمان کی سیر کرتے دیکھ کر انسان کی طرح جان
 دار سمجھ لیا گیا قطب تارے کی طرف طواف کرنے والے

سات تاروں کو ہندوستان میں سات رشی اور مغرب میں بڑا
 رچھ قرار دیا گیا۔ انسان کو ہوا، بارش، سمندر، آگ سب کی
 قوت کا تلخ تجربہ ہوا۔ سب انسان کے قابو سے باہر اور برتر
 تھے اہل ہند انہیں دیوتا کیوں نہ سمجھ بیٹھے۔ یونانیوں کو جنگل،
 چشمہ، درخت، سب میں روحیں نظر آئیں۔ انسان کی ہر حرکت
 میں دیوتاؤں کا ہاتھ دکھائی دینے لگا حسن عشق، موسیقی، جنگ
 وغیرہ ایک ایک دیوتا کے سپرد کئے گئے۔“ (21)

قصہ ہانی تہا مارا اساطیر ء دیومالا ء میٹھ ء ہر وڑیں اثرات ء واقعہ گندگ
 ء کابنت چوش کہ دعاء اثرات، تائید ء بند کنگ ء آبانی اثر، روچ ء گو ماستک ء
 باوری، ما ہگر ء ستک ء باوری، فجر ء عصر ء آس برکت ء ستک، آس ء عبادت،
 استال ء سیدگ ء گوں دعا لوٹگ، اے درائیں ستک ء باوری کو ہنیں قصہ ہانی جلوہ
 انت۔ لہتیں انچیں زانکار ء کو اس ایشاں بنی آدم ء ناسر پدی ء بنداتی انسان ء لاشعور
 گو شیت۔ بلئے اے بابت ء محمد کاظم ء لیکہ اے پیم انت کہ

”عربوں کے ہاں قصہ اور کہانی کہنے کی ریت شروع سے ہی نہ
 پنپ سکی۔ اس کی کئی وجوہات ہو سکتی ہیں۔ مثلاً یہ کہ جاہلی دور
 اور اس کے بعد اسلامی اور اموری دور تک عربوں کے ہاں نثر
 میں اظہار خیال کا کوئی زیادہ رواج نہیں تھا۔ نثر میں ان کے
 ہاں شروع کے زمانوں میں صرف خطبے مواعظ حکمت کی باتیں
 اور ضرب الامثال ہی سننے میں آتی تھی۔ دوسری وجہ یہ ہے کہ
 حکایت اور داستان کیلئے تصور و خیال (Imagination)

کو کام میں لانا پڑتا ہے اور واقعات تانا بانا اور کرداروں کی
حرکات و سکنات اپنے ذہن سے گھڑ کر بیاں کرنی پڑتی
ہیں۔“ (22)

سومیری ادب ءِ اساطیری قصہبانی ذکر است انت ءِ اساطیری قصہ، گل
گل گمیش، لوگل باندا ءِ انمر کر ءِ قصہبانی دست نبشت ہم دست کپتگ انت۔
ہندوانی رامائن ءِ ایندگہ کتابانی تہا ہم اساطیری قصہ ہوار انت کہ آہانی دیوتاہانی
قصہ انت۔ ہمے قصہ یک نیمگے ہندوانی دودمان ءِ پیش دار انت ءِ ہما و ہد ءِ باریگ
ءِ کہ دگنیا نوک گام ات ہما دور ءِ مردمانی بابت ءِ بیان انت۔ یک زمانگے بوتگ
کہ انسان ءِ آملگین گوشت وار تگ ءِ وتی زندگاری تہا گوازیبتگ۔ اے دور ءِ را
زانتکار (Hunting and gathering society) گوش انت۔ اے
زمانگ انسان ءِ لاشعوری دور بوتگ۔ ہمے پیمایک زمانگے انچیں بوتگ کہ
صنوبر ءِ ڈرچک ءِ سجدہ کنگ بوتگ۔ اے زمانگ سلیمان بن داؤد ءِ چہ رند ءِ
زمانگ انت۔ صنوبر ءِ درچک ءِ سجدہ کنوک ”اصحاب رس“ گوشتگ بوتگ انت۔
اے ڈرچک ”یوشاب یاروشنانامی“ چمگ ءِ کراکشگ بوتگ۔ ”اصحاب رس“ ءِ
منوکیں مردمانی دوازده تہر بوتگ انت چریشاں پروردین، اردی بہشت، خرداد،
تیسہیر، میرداد، شہریور، مہر، آبان، ہاڈر، دین، بہمن، اسفندار، چہ درستاں مزنیں
شہر بوتگ ءِ ایشانی بادشاہ ءِ مستر باگابور بن یارش بن سازدھ بن نمرود بن کنہان
بوتگ۔ اصحاب رس ءِ گور اے دوزدائیں شہراں چہ گوشتگ ءِ صنوبر ءِ ڈرچک ءِ
ہمے دوزادہیں شہراناں جتا جتا کتگ انت۔

ہر یک شہرے ءِ ماہے یک برے سجدہ ءِ پوجاءِ روج دارگ بوتگ۔ آ

دگہ روچاں ہے درچک ۽ سجدہ ۽ عبادت بوتگ۔ وہدے سجدہ ۽ عبادت ۽ روج
 اتنگ گڑا تو میں شہر ۽ مردم ہمودا یکجا بوتگ انت ۽ ہمدان قربانی دیگ بوتگ۔
 قربانی ۽ جانور آس ۽ ماندارگ بوتگ۔ وہدے اے جانور ۽ آس ۽ مان داشتگیں
 دوت ایشاں دیستگ انت گڑا گڑیوگ ۽ زارجتگ ۽ دعا لوٹگ اتگ۔ وتی گناہانی
 پہلی لوٹگ بوتگ۔ ہے وہداں شیطان اتنگ ۽ ہے درچک ۽ شاہے سرینتگ انت
 ۽ گپ ۽ تزانے کتگ۔ گش انت ہے وہد ۽ حد ایشانی سرا یک پیغمبرے دیم دنت
 بلنے آاے پیغمبر ۽ گپاں نہ زور انت۔ آئی ۽ را ہے درچک ۽ چیرا زندگی ۽ کل کن
 انت۔ پدا حداند ایشانی سرا وڑ وڑیں عذاب روان دنت ۽ اے قوم (اصحاب ۽
 رس) تباہ ۽ برباد بیت۔

ہے پیم ۽ چینی اساطیر ۽ زڑ ۽ مال ۽ حداء ستک است انت۔ اے حداء
 نام (TSAIHSING CHUN) سائی شینگ چون ات۔ اے بابت ۽ اے آر
 ۔ دادوتی کتاب (قصہ بلاس نہ بیت) ۽ تہا نبشتہ کنت کہ اے حداء عبادت ہے و استا
 کنگ بوتگ کہ منے زڑ ۽ مالاں کیشی بہ بیت۔ سال ۽ بندت ۽ اے عبادت کنگ
 بیت ۽ دعا لوٹگ بیت۔ پدا و تارا دعا دیگ بیت کہ حداترا سیر ۽ امیر بہ کنت۔

یونانی الیڈ ۽ اوڈیسہ ۽ تہا ہم اساطیری قصہاں آوانی تہذیب ۽ ربیدگ
 پدربنت۔ بلنے بلوچی قصہاں اے وڑیں میتھالوجی کم گندگ بیت چوش کہ دیوی
 دیوتا ۽ ہمک چیز ۽ یک جتا میں حداء لیکہ بلوچی قصہاں تہا کجام حداء است اے
 بابت ۽ اے آرداد گوشتیت:

”بلوچی ادب ۽ داستان ۽ قصہاں نیمگ ۽ کانیں اودا مارا
 قصہ ۽ بازیں ذاتے دست کپیت بلنے اساطیری ہما کہ یک

گچینی زمانگے ۽ گوں دیوتاء ۽ دیویاں گوں سیالی کن انت، چ
 وڑیں گندگ ۽ نیت۔ البت اساطیری جناوری ۽ ہمت وابانی
 سرجمی ۽ کاری ۽ آپسری ۽ سرکنگ ۽ جوائیں کار ۽ ہاتراسرانی
 ببادیگ، اے رنگیں دراہیں چیزگندگ ۽ کابنت۔ بلے مئے
 گورانہ اپالواست نہ ذیوس نہ رام نہ کرشن نہ راون۔“ (23)

بلوچی قصہبانی تہالہتیں انچیں کارست است انت کہ آبلہ ۽ جن، پری ۽
 ملاکت، اژدہائیں جناور انت کہ ایشانی کردار ترسناکیں ۽ بیمناک انت۔ چوش
 کہ ماہ ۽ ماہیکان“ ۽ قصہ انت کہ ایشی ۽ تہا بادشاہ جن ۽ بلاہ ۽ اژدہاء کردار است
 انت۔ ہے پیم ۽ ”چاکر ۽ چارچم“ قصہ انت کہ ایشی ۽ تہا ہم چاکر ۽ گوہار کہ یک
 بلاہ یے ات کہ وتی مات ۽ گوہار ۽ بڑاتاں بگرتاں ہلک ۽ مردم ۽ جناورانوں وارت۔
 اے انچیں قصہ انت کہ ایشانی کارستانی سرا انوگیں وہا باورکنگ نہ بیت۔ بلے
 وہدے ہندو ۽ ایندگہ راجانی اساطیری ۽ کوہنیں قصہاں چاریں داں ادا اے پیمیں
 بازیں قصہ است چوش کہ ہندوانی ”بولے نات“ ۽ قصہ ۽ انت کہ مردم ۽ راشادوی
 سرگ ۽ لٹک اش پر ۽ آئی ۽ کردار یک بزرگیں کردارے۔ اے کارست ہندوانی
 حدانت۔ ہے پیا آہانی دگہ یک پیغبرے ”گنیش“ انت کہ آئی ۽ سرگ پیل
 نیگ ات۔

اے قصہ ۽ گپ ہندوانی مذہبی کتاباں مان انت ۽ ایشانی سرا آہانی سٹک
 ۽ باوری است انت۔ بندات ۽ انسان ۽ زانت ۽ شعور کم بوتگ پرچا کہ آزند ۽ بنداتی
 وہد بوتگ پمیشا ہنچو عقل ۽ زانت نہ بوتگ۔ آہاں ہروشیں ۽ ناوشیں واقعہ ۽ event
 ۽ ویل ۽ سوب انچیں events کتگ انت کہ ایشانی سیادی یکے دومی ۽ نہ بوتگ۔

روح زرد ء مگرب ء لوگ ء رُو پگ، روح زرد ء مگرب ء شپ ء اسپیتیں چیز چو کہ شیر،
 واد ء پدرا کنگ ء دیگر ء دیگ ء لوٹگ، ماہ گر ء شپ ء لاپ پڑی جنین ء وتی جان ء
 کچینگ، زمین چنڈ ء سبب ء اے گوٹگ کہ گوک وتی دومی کانٹ ء سرازین
 ء سُرینگ ء انت، لوگ ء چہ در کپتگیں مردم ء راجہ پشت ء گوانک جنگ ء دگہ ہے
 وڑیں ستک ء باوری بلوچ راج ء ابید ہم اے دگہ راجانی است انت۔

”بلوچی لبزانک ء اگاں ما کو ہن ء نوک ء تہا بہر بہ کناں تہ
 کوہنیں نثر ء شائری ء نوکیں نثر ء شائری ء تہا شرک ء پالاں
 گوں ہمدپیں بازیں درور ء مثال گندگ ء کاینٹ ---
 کوہنیں نثر ء قصہ ء حکایت کل اگاں ناں تہ گیشتر دیہہ ء بلاہ ء
 جن ء جنس ء پریانی ء حیالی کردانی چپ ء چاگرد ء توگ ء گندگ
 ء کاینٹ کہ ایشان ء بلوچانی ضمیات (mythology) ء
 بُن حشت منگ ر دنہ بیت۔“ (24)

کوہنیں قصہاں میتھ ء بابت ء جتا جتا ئیں زانکارانی جتا جتا ئیں لیکہ انت
 غلام بنی ساجد بزدار قصہ ء میتھ ء بابت ء یک ریسرچ پیپرے ء نبشتہ کنت کہ
 ”بلوچوں نے اپنی زندگی سے متعلق تمام عوامل کیلئے داروسوں
 (myth) بنا رکھے ہیں وہ جانوروں کی افزائش نسل ہو یا
 بارشوں اور بیٹوں کیلئے مانگی جانی والی بے رعیا دعائیں ہوں۔
 بیابان میں اگر کوئی جانور ریوڑ سے بچھڑ کر رہ جائے تو
 مشکیزے کے منہ پر گھاس کاٹنے والا اوزار (لور) باندھ کر
 بھیرٹے کے جبرٹے بند کئے جاتے ہیں۔ آج بھی کالی کھانسی

کیلئے کسی گھوڑ سوار سے دوپوچھا جاتا ہے اس کے منہ سے جو بھی الفاظ نکلیں وہ علاج کا کام دیتی ہے۔ منگل وار بدھ وار کو عورتیں کپڑے نہیں دھوتیں جمعرات کو جانور دینا، گھر سے باہر جاتے ہوئے پیچھے سے آواز دینا منحوس سمجھا جاتا ہے۔۔۔۔۔۔ ایک نیم سفید رنگ کا پرندہ ”گپانچ“ اگر دائیں جانب آ کر راستے میں بیٹھ جائے تو اسے خوشخبری سمجھا جاتا ہے۔ آج بھی بلوچوں میں شاہ مرید اور اس کی اونٹ، زندہ پیر، بھیبو پیر زندہ و جاوید سمجھتے جاتے ہیں۔“ (25)

ستک ء باوری انچیں چیز انت کہ دراہیں دنیا ء درائیں قوماں است بوتگ ء است انت۔ اے بابت ء ڈاکٹر عبدالصبور گوشتیت کہ:

”اگاں ہورتی ء بچارات تہ اے گوشگ ر دنہ بیت کہ ایوک ء بلوچ شرک ء پالانی آماج نہ انت بلکیں جہان ء آبادیں کلیں راج ء قوم ء تہندیبانی تہا وڑے نہ وڑے شرک ء پال وتی پدراہی ء کن انت۔ اگاں یک نیمگے پدنتگیں راج شرک ء پالانی آماج انت تہ دومی نیمگ ء امریکہ ء برطانیہ وڑیں ہند ء دمگاں سینزدہ ء ہندسہ شومی ء نحوست ء نشانی زانگ بیت کہ اے اوں یک شرکے۔“ (26)

ہندو قوم ء تہا آس ء مزنیں ارزشتے است انت۔ آ آس ء راوتی زند ء انچیں بستارے دینت چوکہ وتی سور ء نکاح ء آس ء چاگرد ء چکرانت ء سوگند ء قرار کن انت۔ آس ء ستک ء باوری بلوچ قوم ہم است انت چوش کہ آس ء ٹک نہ

جنگ، آسء نیمگء پادء نہ شہارگ ء آسء گوں لیب کنگ نہ وش چیزے
 زانگ بنت۔ آسء سٹک ء باوری چہ حضرت زرتشت ء نیمگء بلوچ راجء را
 سر بوتگ۔

”قدیم بلوچی ادب میں ہمیں ایسے دور بھی نظر آتے ہیں جس
 میں بلوچی ادب حضرت زرتشت اور آگ سے بہت متاثر
 ہے۔ بلوچ اب تک آگ پر نہیں تھوکتے ہیں اور نہ ہی
 آگ کے بارے میں بُرے الفاظ استعمال کرتے ہیں۔
 حالانکہ آج کے دور میں وہ آتش پرست نہیں ہیں، مگر بنیادی
 طور پر آگ کی عزت اور احترام اُن کی قومی رسم اور بلوچی
 روایات کا رنگ اختیار کر چکا ہے۔“ (27)

بلوچی قصہبانی مستریں سر حال ہے سٹک ء باوری بوتگ آنت۔ اے
 سٹک ء باوری جن ء دیہہ، پری، سحر ء جاتو، تائید ء بند گہ ہے وڑیں چیزانی سرا
 بوتگ۔ بلوچی کوہنیں قصہ ء داستانانی تھا ہم اساطیری رنگ الم ء گندگ بیت۔
 قصہبانی تام چہ ہے مٹھالوجی ء کیت۔ جان محمد دشتی وتی کتاب ء ہے بابت ء نبشتہ
 کنت کہ

”اے دُراہ راست آنت پر چا کہ اے ہما و ہد ء زمانگ ء
 Culture ء گپ آنت۔ بزاں ہزار دو ہزار ساری نیگ
 آنت مہلوک ء ہے زاننگ کہ جن آست تو پراہاں راست
 بوتگ آنت پہ تو دُرُوگ آنت پرچی کہ تو اینچُو Advance

ہیرو بوتگ ات کہ پرتو جن ء بلاہ نیست، پرتو ڈروگ انت۔ ہیرو
 و بال نہ کنت بلے تو آئی ء را انچو Glorify کن ئے کہ آبال
 کنت۔ یک زہم شانے سد مردم یکجا دور دنت۔ اے ڈراہ آ
 زمانگ ء سٹک ء باوری انت۔“ (28)

بلوچی قصہ ہانی تھا آڑیں اساطیری ڈروشم گندگ ء نیت کہ آسومیری،
 یونانی، ہندوستانی ء چینی قصہ ہانی تھا است انت۔ اے قومانی قصہ ہانی تھا دیوی ء
 دیوتاہانی میتھ سک باز انت پرچہ کہ آہانی تہذیب ء گوں اے ڈراہیں اسطور ء
 ہمدپی کن انت، بلے بلوچی تہذیب ء دوداں دیوتاہانی نزکی ء باوری نیست انت۔
 البت بلوچی ء اسطور ہانی تھا جنورانی گوں انسان ء گپ جنگ، جن ء جاتو ء پریانی
 سٹک ء باوری، روچ ء آس ء سٹک ء باوری، تائید ء بند، زیارتانی سٹک ء باوری ء
 ماہ ء ماہ گر، استال سدگ ء سٹک ء باوری است انت۔ اے درائیں سٹک بلوچی
 قصہ ہانی تھا جوانی گندگ بنت۔

بلوچی ء ایندگہ زبانی قصہانی ہمدپی

قصہانی نسل در نسل دیم ء آہگ ء ربیت سک کوہن انت۔ انچو کہ نیکراہی دودمان ء نسل در نسل قوماں گوں ہوار بوتگ انت۔ اے نیام ء بازیں قوم ء راج ء دودمانے گوں دومی قوم ء راج ء سر بوتگ انت چریشی ء بازیں دودمانے یکے دومی ء ہوار بوتگ انت۔ پمیشا بازیں ربیدگ ء ستک ء باوری بلوچی قصہانی تہا جاگہ اش کتگ۔

باز قصہانی، Theme یک انت، ایوک ء جاگہ ء مردمانی نام بدل انت۔ انچو کہ بلوچی قصہانی تہالیز ”بادشاہ“ کارمرز بیت ء ہندو آئی ء را ”راجمار“ گوش انت۔ بلوچی قصہانی تہا آس، روچ، ماہ گر ء شپ ء روچ ء دگہ بازیں ستک ء باوری است انت کہ ایندگہ قومانی ستک ء باوریاں گوں ہمدپ انت۔ شفیع عقیل قصہانی ہے یکوئی ء ہمدپی ء بابت ء نبشتہ کنت کہ

”اکثر داستانیں ایسی ہیں جو ایک دوسری سے بلکل ملتی جلتی ہیں۔ وہی کہانیاں سنکرت میں ہیں اور وہی یونان، فارسی اور وہی عربی زبان میں۔ اس طرح مختلف زبانوں کے ابتدائی داستانوی ادب میں بڑی حد تک ایک ہی طرح کی کہانیاں نظر آتی ہیں جو ان لوک کہانیوں کی یکسانیت کی وجہ

سے ایک دوسرے سے مماثلت رکھتی ہیں۔“ (29)

قصہ ہانی کیوئی ۽ ہمدپی جبکہ ہی گپے نہ انت ایشی سبب است انت۔ ہمک راج چہ دومی راج ۽ اثر زوریت ۽ اثر دنت۔ پرچہ کہ لبزانک ۽ اثر زورگ ۽ اثر دیگ لس گپے۔ گوں بلوچ قوم ۽ بازیں راجے ۽ سیمسر نزیکی کن انت چوکہ ہندوستانی، سندھی، پھٹان، عرب، ایرانی۔ اے نزیکی ۽ ہردو قومانی رو ۽ آ بوتگ ہے روگ ۽ آ ہگ ۽ نزیکی ۽ بازیں رسم ۽ دودے بلوچ قوم ۽ آ ملکاں شنگ ۽ بازیں چیزے چہ آ ملکاں بلوچ قوم ۽ اتگ۔ اے دیگ ۽ زورگ ۽ اولی اثر لبزانک ۽ درستاں ساری قصہ ہانی تہا اتگ۔

قصہ ہانی تہا مذہبی ستک بہ بنت اگاں زندگوازینگ ۽ طرز ۽ ڈول، شاہ ۽ بادشاہانی گپ بہ بنت یا کہ چاگردی اے دگہ ہر تیمیں سر حال یکے دومی ۽ راسر بوہان بوتگ انت پمیشا اے یکے دومی ۽ گوں ہمدپ انت۔ اے بابت ۽ ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ گوشتیت کہ:

”ہمک زندگیں راج ۽ قومے یا زبانی دومی زندگیں راج ۽ قوم ۽ یا زبانی اثراں زوریت ۽ وتی اثراں دنت۔ ہے چیز گوں بلوچاں ہم بوتگ۔ بازیں قوم ۽ مذہبانی ستک ۽ عقیدہ بلوچاں وتی زندہ بہر جوڑ کتگ انت ۽ وتی عقیدہ بلوچاں ستک آ دگہ قوم ۽ مذہبان ۽ داتگ انت۔ گوں ہندواں ہوارین زندہ گوازینگ ۽ اگاں بلوچ پہ مندر ۽ پنڈت ۽ سر بوتگ انت تہ ہندو ہم آواں وتی ملّا ۽ پیر ۽ زیارت ۽ مسیتاں آرتگ انت۔ بنی آدم جہان ۽ کجام ہند ۽ کنڈے بہ بیت بنیادم

بوتگ آوانی ہواریں خاصیتے، بنی آدمء دل ء جبین یک انت،
 ذہن ء دماغ یک انت ء آبدنی ء روحانی سرگوستاں یک وڑا
 مار انت ہے حاترا آوانی بازیں راجدپتری ء روحانی سر
 گوست ہم یک پیم انت۔“ (30)

انسانی واہشت ء مارشانی کیونئی ء ہمدپی کیے دومی ء اثر زورانت ہے
 گپ ء اے آردادوتی قصہانی کتاب ء پیشگال ء اے پیم نبشتہ کنت کہ:
 ”قصہانی یک ء ہمرنگ بوتگ بُندرا انسانانی یک رنگیں
 واہشتانی نشانی انت۔ نامداریں تب زانکارسی جی ژونگ ء
 گوٹگ انت کہ پیشی انسانانی ارمان ء واہشت یک بوتگ
 انت پمیشکا آہانی قصہ ء داستان ہم باز برء یک بوتگ
 انت۔“ (31)

قصہانی جوڑکنوک زانگ نہ بنت ء ہے پیم ء اے ہم زانگ نہ بیت کہ
 اے قصہ چہ کجا اتلگ انت بلتے اے الم ء گوٹگ بیت کہ بنی آدم ء واہشتانی
 کیونئی ء سبب یک پیمیں واہگی انت چوش کہ بلوچی قصہانی تہا آئی ء جاور حال چہ
 دری زبانی (ایرانی، افغانستانی، برطانیہ، یونان، ہندوستان) قصہ ء جاور حال ء
 جتا انت۔ اے بابت ء اے آردادنبشتہ کنت کہ

”بلوچی گیدی قصہانی تہا ربیدگ، زمین ء جاہ، موسم ء ابرم،
 واہشت ء ارمان وتی جتا نیں گوناپ ء رنگ ء لازم گون انت۔
 اگاں برطانیہ ء قصہانی تہا بادشاہ ء بچہ جن مُشکی گوناپ ء

رنگ ء انت گڑا بلوچانی قصہ ء تھا بادشاہ ء بیچ ء جن پُگلے - یا و
 کارست ء جاہ بدل بنت یا مردم گرمی، تب ء رہند تھا ہم
 تپاوتے گوں بیت۔“ (32)

بلوچی لبرانک ء اے وڑیں قصہ باز انت کہ آپانی قصہ یک انت بلے
 مردمانی نام ء کارست بدل انت چوش کہ ”گیدی قصہ ہپتیمی“ ء ”پریانی بادشاہ“ ء
 قصہ گوں ایرانی گیدی قصہ ”تاجر کی بیٹی اور مٹلا“ ء ہمدپ انت۔ اے دوئیں
 قصہانی بندات یک انت چوش کہ ”پریانی بادشاہ“ ء قصہ ء بندات اے وڑا انت

”است ات یک سوداگرے اے سوداگرے زر ء مال بازات
 ولے بیچ نہ بوت۔ ایشی دو جنک اتنت۔ ہر دو جنک زیبا ء
 زانکاریں جنک اتنت۔ یک وارے سوداگر ء جنین شتنت
 حج ء ہر دو جنکاں ماں ماڑی ء گوں نوکراں اشتنت۔ ایشی
 نوکر سک وپادار ء نمک حلال اتنت۔ سوداگر یک کلپیں
 مٹلا پی ء بازیں زرے دات ء گوشت، ہر دو جنکاں شر بو انین
 تاں کن منی آحتن ء پیش درست دینی کتاباں در بہ برنت
 ----- جنک شرنگ ء زیبا اتنت ہمیشکا مٹلا ء دل ہم
 کسان بوت۔ مٹلا ہر چنت دام ء دانگ ایر کرت جنک آڑا
 نہ مرہ بنت“ (33)

ہے پیم ء ”تاجر کی بیٹی اور مٹلا“ کہ ایرانی قصہ یے ایشی ء بندات ء بچار
 کہ گوں آقصہ ء چے پیم ہمدپ انت:

”ایک تاجر تھا۔ اس کی ایک لڑکی تھی۔ اسے وہ بہت چاہتا

تھا۔ اس کی تعلیم کیلئے اس نے ایک مُلا مقرر کیا تھا۔ جو
 اسے گھر پر درس دیتا تھا۔ یہ نمک حرام مُلا لڑکی ہر عاشق ہو
 گیا۔ چنانچہ ایک دفعہ جب تاجر سفر پر گیا تو اس نے لڑکی
 سے کہا کہ ”سیدھی طرح ہاں کر لو“ (یعنی مجھ سے شادی
 کر لو)۔“ (34)

دوئیں قصہ بانی تھا تاجر ء سوداگر ء کرامُلا دُرُوگ بندیت۔ آوانی جنکاں
 گوں ناشا نستہیں گپ کنت۔ تاجر وتی نام گپتیں چُک خداداد ء گوشیت کہ برومنی
 جنک ء بہ کُش بلئے آئی خوگیں شار ء پہ من بیار۔۔۔ ہے پیم ء بلوچی قصہ ء سوداگروتی
 گلام ء را گوشیت کہ برومنی دوئیں جنکانی چماں کش ء پہ من بیار۔ ہر دو قصہاں گلام
 ء خداداد جنکاں جنگل ء یلہ کن انت۔ گلام چمانی بدل ء پیسی چم کاریت ء سوداگر ء
 دنت ہے پیم ء خداداد کرگوشی حوناں گوں جنک ء شار ء مسینیت ء پہ تاجر ء کاریت۔

ہر دو قصہ بانی بنگپ یک انت بلئے کارستانی کمی گیشی است چو کہ ایرانی
 قصہ ء جنکیں چُک یکے ء بلوچی قصہ ء تھا جنکیں چُک دو انت۔ ہے وڑا ایرانی قصہ ء
 خداداد جنکانی نام گپتیں بزات انت ء بلوچی قصہ ء بادشاہ ء وفاداریں گلام انت۔
 دوئیں قصہ بانی تھا مُلا ء دروگ ء پندل ء وتی جنکانی کُوش ء فرمان دیگ بیت۔ دومی
 خداداد ء گلام جنکانی کُشگ ء بدل ء جنگل ء یلہ کنگ ہم ہمدپ ء یک انت۔

بازیں بلوچی قصہ گوں دری قصہاں انچوش ہمدپ انت گوشے یکیں قصہ
 انت پرک ء تپاوت ایوک ء جاگہانی انت چوش کہ رحیم مہر ء کتاب ”گوہر قیمتی“
 ء قصہ ”ہر کس کنت پروت کنت“ ہے قصہ گوں علی گوہر ء ز جیننگیں افریقی قصہ بانی
 کتاب ”مرگ ء قصہ“ ء تھا ”بادشاہ ء پنڈوک“ (The king and)

(begger) ءِ قصهءِ گوں همدپ انت۔ هر دو قصهانی بنگپ ءِ ابید لبر ءِ رد هم یک انت چو که افریقی قصهءِ تهبا پنڈوک گو شیت ”اگاں تو شری په وت کن ءِ اگاں بدی کن ءِ پروت کن ءِ“ هے ردءِ رابلوچی قصهءِ بُلک گو شیت که ”هر کس کنت په وت کنت“ دوئیں قصهانی تهبا بادشاهءِ را اے Sentence ءِ ردانی سرا کُنت بیت ءِ بادشاه وتی کینگ ءِ حسدءِ پنڈوک ءِ کشیت هے پیم ءِ بلوچی قصهءِ بُلک ءِ کُشگ ءِ بند و بست بیت۔

بلوچی قصهءِ بادشاه حلواه ءِ تهبا زهرمان کنت ءِ بُلک ءِ دنت ءِ افریقی قصهءِ تهبا بادشاه نان ءِ تهبا زهرمان کنت ءِ پنڈوک ءِ رادنت۔ هر دوئیں قصهانی آسر هم یک انت۔ افریقی قصهءِ آسر اے وڑا انت:

”هے کُشک که پنڈوک ءِ گپنگ ءِ رُوگ ءِ ات۔ هے راه ءِ بادشاه ءِ بچک هم پیدا ک ات ءِ پنڈوک ءِ راجست کت که ترامنی پت ءِ پنڈگ ءِ چے داتگ؟ داتگیں پرانیک ءِ در کنت چه کچول ءِ بچک ءِ رادنت ءِ بچک ءِ تَشے چه پرانیک ءِ وارت پدا پنڈوک پرانیک کچول ءِ کنت ءِ ره گپت۔ وه دے که بیگاہ بوت گڑا یک حالے شنگ ات که بادشاه ءِ چک ءِ را یکے ءِ زهر داتگ۔ گڑا پنڈوک آرگ بوت۔ پنڈوک ءِ گوشت که بادشاه ءِ چک ءِ منارا نان په ورگ ءِ دات بلئے اے پرانیک منا بادشاه ءِ وت په پنڈگ داتگ ات۔ ءِ ایشی ءِ دومی کُگر اش انت۔ شاهی مبدئی ءِ پرانیک ءِ راپچه آورت که مهله آئی ءِ پتنگ ات۔ بادشاه ءِ منت که آئی پنڈوک ءِ راوتی

سراچٹینگ ءِ واستا پرانینگ ءِ زہرمان کتگ ات۔ پنڈوک
چہ وتی جاگہ ءِ پادatk ءِ گوں مردماں گوشت۔ ”اگاں تو شری کننے
پر وت کننے ، اگاں تو بدی کننے پر وت کنے۔“ (35)

ہے پیم ءِ بلوچی قصہ ءِ آسمر ءِ بہ چارات کہ آچوں افریقی قصہ ءِ گوں ہمدپ

انت۔

”شہزادگ ءِ بلک ءِ گپ زرت ءِ ہمداجلگ ءِ پیسلہ کت ءِ
پدا گوشت ءِ بلی من شدیگاں اگاں ورگی چیزے است منا
بدے ، گڑا بلک ءِ گوشت ہو بلے تی کماش ءِ گوشتگیں
پتگ ءِ پہ منا حلواہ یے سوگاتے آورتگ بلک حلواہاں
کاریت ءِ شہزادگ ءِ دیما دنت ، چو کہ شہزادگ سک شدیگ
بیت ہمدان ءِ حلواہاں وارت ءِ بلاس کنت ، حلواہانی بلاسی ءِ
گوں بستگ ءِ جنت ءِ جہلاد بیت ءِ کپگ ءِ شرط ءِ ساہ
دنت اودا سپاہیگ شوہاز ، شوہاز ءِ داں ہمداکایاں ءِ پدا پیرزاں
درستیں احوالاں گوں سپاہیگاں کنت اودا کہ بادشاہ ءِ اے ہال
سر بیت گڑا بادشاہ پہمیت کہ اے درست منی وتی کتگیں
کاراں ءِ پدا گوں ارسکیگیں چماں گوشتیت کہ ہو بلی توراست
گوشتگ ”ہر کس کنت پہ وت کنت“۔ (36)

قصہ باز رنداں چاگرد ءِ ہلک ءِ گوں یک پیم ءِ ہمدپ بنت۔ اے
بابت ءِ ڈاکٹر عبدالصورتی کتاب ”بلوچی قصہ لہزانک“ ءِ قمر الہدیٰ فریدی ءِ

کتاب ”اردو داستان (تحقیق و تنقید)“ حوالہء دنت کہ

”مشرق و مغرب کے مختلف ممالک میں رائج کہانیوں کا رنگ و روپ جغرافیائی، نفسیاتی اور سماجی اسباب کی بنیاد پر تھوڑا بہت مختلف ضرور تھا لیکن ان کی موضوعات میں کچھ مشابہت تھی۔ ابتداً خونین حادثات، اسرار و رموز، عورت اور عشق یا جانوروں کی جو کہانیاں وجود میں آئیں، ان کے پشت پر قبیلے کے سرداروں اور جوان مردوں کی بہادری کے قصے، مختلف قسم کی جزباتی آویزش، کیفیات، عقائد، رسم و رواج اور بعض حادثات ہوا کرتے تھے آہستہ آہستہ کہانی کے حدود اور موضوعات وسیع ہوئے تخیل کا عمل دکل بڑھا، تجربات و مشاہدات نے بھی اس کی تراش خراش میں ہاتھ بٹایا اور اس طرح قصہ کہانی کا سفر جو تہذیب کے ابتدائی نقوش کے ساتھ شروع ہوا تھا۔ منزل بہ منزل آگے بڑھتا رہا۔“ (37)

جتا جتائیں ہلک ۽ ملکانی جغرافیائی، نفسیاتی ۽ چاگردی بنیاد ۽ قصہ کہانی
تہا کے ہمدپی ۽ دگری کیت بلئے انسانی واہشت بزاں مات ۽ مہرگوں چک ۽، جن
۽ مرد ۽ رشتہ، برات ۽ گوہار ۽ مہر ۽ واہگ، راج دوستی، موت ۽ ترس ۽ زندگ
بونگ ۽ واہشت درست یک وڑ آنت۔ ہے یکوئی ۽ ہم گوئی قصہ کہانی سر حال ۽
بنگپانی گندگ ۽ مارگ بیت۔ جان محمد دشتی ۽ گوں دشت کنچتی ۽ یک نیادے
۽ گوشت کہ

قصہ Universal آنت کلیں دگنیاء قصہ یک وڑ آنت

بس Environment ۽ پرک اِنٽ۔ ادا کہور ۽ درچک
 اِنٽ، گز ۽ درچک اِنٽ۔ اگاں تو یورپین قصہاں وان ۽
 اودا کہور ۽ گز ۽ درچک نیست، ادا تئی ہیر و گرم ۽ درچک ۽ چیرا
 واب اِنٽ، بلے اودا سردی اِنٽ ترا گہر کنت اودا اونڈ ۽ تہا
 اِنٽ۔“ (38)

بلوچی قصہانی ۽ دری قصہانی تہا انجییں قصہ اوں است اِنٽ آہانی
 بنگپ Theme بزاں سر حال ۽ بگرتا آسر ۽ Climax یک اِنٽ۔ انچوش کہ
 بلوچی قصہ ”چاریں مرد کہ زال ۽ بت اش ٹاہینت“ (گیدی قصہ (اولی))“ ڈاکٹر
 عبدالصبور ۽ زجینتگیں ایرانی قصہ ”نادراہیں جنک“ ۽ علی گوہر ۽ زجینتگیں قصہ
 ”شاہزادی ۽ سورگوں کیا بوت کنت؟“ ۽ گوں ہمدپ اِنٽ۔

اے سینیں قصہانی Theme ۽ بگرتاں Climax یک اِنٽ۔ سینیں
 قصہانی تہا سے بامرد اِنٽ کہ وتی کمال ۽ پیش دار اِنٽ ۽ ہما اڑ ۽ کڈ کہ جنک
 گوں کیا سور کنت؟ درست یک اِنٽ۔

بلوچی قصہانی گوں دری قصہاں ہمدپی ۽ دگہ یک چیزے دلوتانی گوں
 انسان ۽ گپ ۽ رپ کنگ اِنٽ۔ چینی قصہ بہ بنت یا کہ یونانی، ایرانی، ہندوستانی
 قصہ بہ بنت ایشانی قصہاں ہم دلوت گپ کن اِنٽ انچو کہ بلوچی قصہاں دلوتاناں
 گپ ۽ جبر پر ما یگ بیت۔

”داستان ۽ قصہانی بگی رد ۽ بند یک پیم اِنٽ۔ خیال ۽ باز
 درشانی، تب ۽ بالائیں چیز، مثالی کارست جبر کنوکیں حیوان ۽

دُرچک ۽ دارگیشتریں ہند ۽ ڈیہانی داستان ۽ قصہانی تہا
یک پیم گندگ ۽ کابنت۔“ (39)

بلوچی ۽ دری زبانی چُشیں بازیں قصہ است اُنت کہ آہانی تہا جناور
گپ کن اُنت چوش کہ ”بلک ۽ پشی ۽ قصہ“ ”بوڑڈے بوڑاں، شاہ تپورکاں“
”مائی شیراٹھی ۽ روبا“، ”کپیسک ۽ زوم“ ”ملا روبا“، ”مائی شیرانڈی ۽ روبا“،
”روبا ۽ کروس“ ۽ دگہ بازیں ہے پیم ۽ دری قصہانی تہا اے وڑیں قصہ است اُنت
چوش کہ ”چڑیا اور کوآ“، ”پنجابی قصہ“ ”گائے اور کسان“ ”پنجابی قصہ“ ”بندراور
ریچھ“ ”ہندوستانی قصہ“ ”بلی اور ایک گدھا“ ”ہندوستانی قصہ“ ”خرگوش اور شیر“
”ہندوستانی قصہ“ ”کچک ۽ گرک“ ”یونانی قصہ“ ”گرک ۽ شیر“ ”یونانی قصہ“
”رگی ۽ پس“ ”یونانی قصہ“ ”مور ۽ کٹک“ ”یونانی قصہ“ ”سے مادگیں گوک“
”افریقی قصہ“ ”کروس ۽ نکینک پرچا لوگی دپی مرگ بوتنت“ ”افریقی قصہ“
”پیشیاں کنوری ۽ نندگ چیا دوست بیت“ ”افریقی قصہ“ ۽ دگہ بازیں۔ دری
قصہ ۽ بلوچی قصہانی ہمگونگی ۽ دگہ یک چیزے قصہانی بندات ۽ آسرء ہما گپ ۽
گوشتن اُنت کہ قصہ گوشوک اش گوش اُنت۔

اے گپ دراہیں راج ۽ قومانی قصہانی تہا یک پیم اُنت۔ قصہ گوش
قصہ ۽ میانجی ۽ نیام ۽ انجیں گپ کاریت دانکہ گوشداروک ۽ دلگوش گورہ بیت۔
پہ درور اے رداں دلگوش کن ات:

☆ است ات یک بادشاہ یے، بادشاہ حداء جند اُنت۔ آیک زمینی ٹکری ۽ بادشاہ
اُت۔

ہے گپ ء یورپین چوش گوشتیت:

☆ Once there was a king

ہندوستانی گوشتیت:

☆ زمانے کی بات ہے کہ کسی ملک میں ایک بادشاہ رہتا تھا۔

ہے پیم بلوچی قصہ گش گوشتیت:

☆ وہدء زمانگی گپے است ات یک مالدارے۔

یورپین گوشتیت۔

☆ Once upon a time there was a businessman.

☆ A long time ago.....

ہندوستانی گوشتیت:

☆ زمانے کی بات ہے کہ کہیں ایک تاجر رہتا تھا۔

☆ کئی سال پہلے کی بات ہے کہ۔

اے وڑیں بازیں گپ ء رد (sentences) است آنت کہ آ

بلوچی ء دری قصہانی تھا یک پیم آنت۔ بلوچی قصہانی گوں دری قصہاں ہمدپیء

بابت ء واجہ جان محمد دشتی گوشتیت:

”بلوچی ء بازیں قصہ آنت کہ آہانی بامردانی جاگہ یا شاہ ء

بادشاہانی نام گیشتر گوں ہمساہگیں ملک ء دمگانی ناماں دپ ور

آنت۔ قصہء گہہ مردء رسترانی یا دیہہ ء بلاہانی سوار بوتگ ء
 تاجک یا گوں آہاں جنگ، جن ء پری ء جاتوانی ماں تہمت ء
 روان ء سوار بوتگ ء بال کنگ یا رسترانی یا شیر ء گرکانی پہ
 انسان ء خدمت گزارى یا گوں آہاں حبر ء حال ء وڑیں کرد یا
 فکر ء خیال گیشتر چہ ہے ملکانی قصہاں اتلگ آنت۔ ہمیشہ
 بلوچی ء قصہ چہ ہندوستان ء مذہبی قصہ ہاں یا چہ ایران ء زرتشتی
 ء فلسطین ء یہودی حد اہانی یا یونانی دیہہ ء بلاہانی مزن مردی یا
 رند ترا عربیں مسلمانانی مذہبی قصہانی اثراں بے بہرہ آنت۔“

(40)

اے پیم ء بلوچی قصہ گوں درى قصہاں بازیں بنگپانی حساب ء دپ ور
 آنت۔ اے ہمدپی بلوچ ڈیہہ ء گوں ایندگہ ڈیہانی سیمسراں ہمدپ بوتگ ء
 سبب ء آنت۔ پرچہ کہ بلوچستان گوں ایران، ہندوستان، افغانستان ء ڈیک
 ورات۔ اے درائیں ملکانی ماں بلوچستان ء آئیگ یا کہ بلوچانی ماں آوانی ملک ء
 رو ء بوتگ ء است آنت۔

اے رو ء آ ء بازیں چیزے یکے دومی ء را دیگ ء زورگ بوتگ
 چریشاں زبان ء لہزاں بگرداں دود ء ربیدگ ہوار آنت ہمیشانی ہمرائی ء لہزانک
 ء درائیں بہرانی ہمدپی ء قصہانی یک پیمى ہم ہوار آنت۔

بلوچی قصہ گو شوک و کرد

ہمک ہلک و جاہ و تی و تی قصہ گو ش و پہلوان بوتگ انت۔ ایشاں و تی ہلک و دمگ و قصہ و شعراناں دومی دمگ و برتگ۔ ہمے برگ و آرگ و ہمے شعر و قصہ ہانی تہا بدلی و سدلی اتگ۔ بلوچ قصہ گو ش یک حاسین شخصیت و واہند بوتگ انت۔ چوش کہ آہانی یاداشت سک تیز بوتگ۔ آہانی قصہ گو شگ و وڑ و پیم انچین بوتگ انت ہمک مردم و آوانی عالمی و زانکار من اتگ چوک

”قصہ خوان چہ ہلک و اے دگہ مردماں زیادہ با عزت و زانندگ لیکگ بوتگ انت۔ چیا کہ آہاں کوہنیں باریگانی تران کتگ انت، آہاں انچیں یاداشت و بوتگ کہ آہاں ہر واقعہ و تمایں تک و پہنات انچو بیان کتگ انت کہ گوشدار وکاں پہ حب و واہگ گوشداشتگ انت۔ پدا اے قصہ گو ش باز براں پہ بیپار و ہساہگیں ملک و ولایتاں شنگ انت و ایشاں و تی قصہ ہما دمگاں برتگ انت و ہما دمگانی قصہ گوں و ت آورتگ انت۔ پمیشا آ مردم چہ اے دگہ مردماں زانکار و حبر زانت لیکگ بوتگ انت۔“ (41)

ڈیہہ پہ ڈیہہء روگ ء گردگ ء قصہ گوشوک ء ہر دمگ ء قصہ یات
 بوتگ انت۔ ایشاں ہے قصہ انچیں وڑے ء بیان کتگ انت گوشے ہمانی جندے
 ملک ء قصہ انت۔ اے بابت ء ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ گوشتیت :

”دگوش ء گور کنائینگ ء دگوش ء تادیراں گوں وت دارگ
 یک آرٹ ء ازے۔ اگاں مردم گوں وتی بنداتی دانک ء
 جملہ ء گوشداروک ء سرجی ء متوجہ بہ کنت گڑا آ گوشداروک
 دیم ء حبرانی اشکنگ ء دگوش گور کنگ ء الم ء تیار ء چارگہ
 بیت۔“ (42)

قصہ گوشوک ء گوشداروکانی دگوش گوں وت کنگ ء انچیں بنداتی دانک
 گوشنگ کہ گوشداروک وتی درائیں گپ ء حیاالاں چہ بے حال بوتگ ء توامیں
 حیا لے گوں قصہ ء کتگ۔ آئی ء قصہاں انچیں تاثیرے مان بوتگ کہ آ تاثیر ء اثر ء
 آیوک ء گوں قصہ ء دگوش بوتگ۔

”قصہ ء ابتدا پہ وڑے کنگ بوتگ، دیوان! وقت ء زمانگی
 قصہ ہے چے راست ء چے دڑوگ، گوش انت روچے پہ
 روزگارے، است ات بادشاہے، بادشاہ حداندوت ات،
 اے زمینی (بجازی) بادشاہے ات، چارلوگ ء ٹکلیں زمین ء
 واجہات۔“ (43)

اگاں گوشداروک ء دمبرنگ ء اوبینگ بوتگ گڑا قصہ گوشوک ء انچیں
 دانک قصہ ء دور داگ کہ آئی ء حیا لے پدا گوں قصہ گوشوک ء اتلگ۔ اے بابت ء

ڈاکٹر عبدالصبور وتی کتاب بلوچی قصہ ہی لبرزانک ء نبشتہ کنت کہ

”اے حدء قصہ جنوک ء جملہ گیشتر ہما مردماں گوں مخاطبیں
 وڑا بوتگ آنت یا کندینگی جملہ دیما آرگ بوتگ آنت یا گڑا
 انچیں ترسینگی ء لپرزگ کنوکیں جملہ گوٹگ بوتگ کہ
 گوشداروک بہ گڑیت ء ایبینگی ء واب آئی نزیک ء چرمہ
 جنت۔ یا چہ ایٹی ابید قصہ گوشوک تچک ء اشکنوک ء مخاطب
 کنت ء آئی ء جند ء مثال ء دنت چوش کہ بادشاہ ء بچ انچو
 بز اہارات چو کہ تو اے حدء جملہ ہانی سازگ قصہ جنوک ء
 وتی تب ء ردا بوتگ آنت۔“ (44)

باز براں قصہ گوش کہ وتی قصہ ء انچیں Situation جاہے ء رستگ کہ
 اودا قصہ ء بامرد ء حاسیں کار ء کردارے بیان کنگ بوتگ، گڑا آئی ء پہ وزمے اے
 situation بیان کنگ ء بامرد ساڑا تگ۔ اے وڑیں ساعتاں گوشداروک ء ہم
 قصہ گوش ء گوں توار جنگ کہ ”ہو! ہو! ہو! ہے وڑ۔“ اے وہدء پدا قصہ گوش ء
 گوں ہے مرد ء وتی دیم گور کنگ ء آئی ء توسیپ کنگ۔ چوش کہ واجہ شے رگام
 گوشیت کہ

”قصہ گوش ء دلہڈی یا دیوان ء پہ قصہ ء نیمگ ء دلگوش گور
 کنانینگ یا ہما تکاں کہ قصہ ء بامرد ء مزن مردی ء کارے
 کنگ یا دانش مندی ء زانیکاری پنت ء نصیحتے داتگ، آ
 وہداں دیوان ء نندوکاں کسے ء قصہ خوان ء راشاباش داتگ ء

گوشنگ کہ ”ہو قصہ! گڑا قصہ گوش ء دمانے قصہ داشتنگ،
دیم گوں دیوان ء کتگ ء ہمے بامرد ء راچو پستہ داتگ کہ

دیوان!

دوکچک انت، دو مجول،

چک اش کننے پشت بنت،

پشت اش کننے، پشت بنت،

حراش کننے، اسپ بنت

اسپ اش کننے، حربنت۔“ (45)

اے وڑیں بازیرں لچھی گلر انت کہ قصہ گوش ء قصہ میا نجی ء گوشنگ
انت۔ اے شعری گلرانی حاسیں معناء بزانتے نہ بوتگ بلے دیوان ء را دلگوش
کنائینگ ء قصہ گوش ء گوشنگ انت چو کہ

زبان پوستے،

دنتان ہڈے،

للك گوشتے،

چار، چاک انت،

چار چماک انت،

یک چاکے بے چاک ء چم ایت،

باز براں جناوری ء دلوتی قصہ کہ بوتگ گڑا قصہ گوش ء وتی تواری ہما وڑا
 کشیتگ ء ہما جناور ء ہنرکتگ انت۔ بازیں قصہ بچکندگی بوتگ انت گڑا
 قصہانی گوشگ ء و ہد ء قصہ گوش ء پہ کندینگ وڑ وڑیں ہنرکتگ۔ آئی ء ہما وڑا
 وتارا پیشداشتگ ء وتارا چست کتگ، برزاجتگ، جہل کتگ ء دیوان کندینتگ۔
 و ہدے قصہ ہلاس بوتگ گڑا آسر ء ہم قصہ گش ء انجیں دانک گوشگ کہ دلگوش
 کرز انت۔ ڈاکٹر عبدالصبور وتی کتاب بلوچی ”قصہ لبزانک“ ء تہا نبشتہ کنت کہ

”☆ مور مُرت، مور ء بادشاہ مُرت، دیوان
 اسات ء پسات بوت۔

☆ من شمودا موکل گپت ء وتی وتن ء احت ء سر
 بوتن۔

☆ من شمودا برگوشتن آحتن۔

☆ من شمودا برگوشتن، پہ شما ایمان ء کلرے
 آوترن، برگوشتن ء پہ شما نان ء گوشت آوترن،
 راہ ء کچک ء من ء گٹ کرت ء نان ء گوشت شہ
 من برت۔“ (46)

قصہ گوشگ ء بیان کنگ یک بلا ہیں از مے، و ہدے قصہ گوشاں اے
 ازم پہ جوانیں وڑے ء کتگ گڑا دیوان ء آئی ء راداد ء سوگات دیگ بوتگ ہے
 گپ ء رحیم مہراے وڑا نبشتہ کنت کہ

”قصہانی در جنگ ء اے سفر ء من نہ تہنا چہ گیدی قصہی

ربیت ء آشنا بیتگاں بلکیں ہمک قصہ گوشوک ء وتی جتا میں
انداز ء ڈول ء چہ ہم چس زرتگ زبان ء بیان ء اے جادوتی
جہان ء اسل ارزشت قصہ گوشے انداز ء ڈول نیگ انت،
انچیں قصہ گوشیں کارست کہ آباں زبان ء بیان ء سرا دسر س نہ
بیت تہ قصہ ء تہا اول آتام ء شیر کنی نہ بیت ء قصہ ہوادگ بیت
ء چوشیں قصہاں جوڑشتی سیمسری ء گوازینتگ، ہما قصہ گوشاں
کہ زبان ء بیان ء سرا ہاسیں دسر سے است ات تہ آہانی زبان
ء قصہ ہی جوڑشت ء ردء پہ نویسگ ء ہج رنگیں اڑاند دیما
اتلگ۔“ (47)

قصہ ہرڈولیں بزاں ہرڈوشم ء بوتگ آئی ء اسل چیز قصہ ء بیان بوتگ۔
اگاں قصہ گوش ء وتی زبان ء قصہ گوشگ ء بیان ء سرا دسترس نہ بوتگ گڑا آئی ء
قصہ گوشداروک دلگوش گورکنگ ء بے سوب بوتگ۔

سرشون:

- 1- عقيل، شفيع، پنجابی لوک داستانیں، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، 2015ء، تا کدیم 10
- 2- جین، ڈاکٹر گیان چند، اردو کی نثری داستانیں، انجمن ترقی اردو پاکستان 2014ء، تا کدیم 36
- 3- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لبرزانک (پٹ ۽ پول ۽ نگدکاری)، 2009ء، تا کدیم 20
- 4- ہمیش، تا کدیم 21
- 5- رگام، شے، سرنوشت، بادشاہ ہدوندوت ات، بلوچی قصہ لبرزانک دپتر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء، تا کدیم
- 6- جین، ڈاکٹر گیان چند، اردو کی نثری داستانیں، انجمن ترقی اردو پاکستان 2014ء، تا کدیم 41
- 7- عقيل، شفيع، پنجابی لوک داستانیں، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، 2015ء، تا کدیم 12
- 8- بلوچ، پناہ، بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2016ء، تا کدیم 124
- 9- مری، میرصورت خان، گیدی لوزانک، ہوار، بلوچی زبان ۽ ادب، اشیر عبدالقادر شاہ ہوانی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2012ء، تا کدیم 158
- 10- دشتی، جان محمد، دشت گنجتھی، ٹائم 5:4، تاریخ 21/9/2016
- 11- ہاشمی، سید ظہور شاہ، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزی) سید ہاشمی اکیڈمی کراچی 1986ء، تا کدیم 125/124

- 12- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لہزنانک (پٹ ۽ پول نگدکاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 21
- 13- رگام، شے، (پیشگال) بادشاہ ہداوند و ت ات، بلوچی قصہانی دپتر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء، تا کدیم
- 14- اختر، ڈاکٹر سلیم، اردو ادب کی مختصر ترین تاریخ (آغاز سے 2010 تک) سنگ میل پبلیکیشنز لاہور 2015ء، تا کدیم 275
- 15- زگار، ڈاکٹر سنبیل، اردو کا تنقیدی مطالعہ، طاہر سنز پبلیکیشنز، 2013ء، تا کدیم 51
- 16- ثناء، پروفیسر ڈاکٹر زینت، بلوچی ادب میں تنقید نگاری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2014ء، تا کدیم 212
- 17- مینگل، میر عاقل خان، (پیشگال) گیدی قصہ (ہپتھی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2011ء، تا کدیم 2/3
- 18- بلوچ، پناہ، بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2016ء، تا کدیم 122
- 19- ڈیمز، لانگ ورتھ، ملک محمد پناہ، (پیشگال) گیدی کسو (اولی) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2014ء، تا کدیم 9
- 20- پوری، ڈاکٹر فرمان فتح، اردو نثر کا فنی ارتقاء، الو قار پبلیکیشنز 2016ء، تا کدیم 151
- 21- حین، ڈاکٹر گیان چند، اردو کی نثری داستانیں، انجمن ترقی اردو پاکستان 2014ء، تا کدیم 37
- 22- کاظم، محمد، عربی ادب کی تاریخ (دور جاہلیت سے موجودہ دور تک)، سنگ میل پبلیکیشنز لاہور 2004ء، تا کدیم 381
- 23- داد، اے آر، (پیشگال) قصہ بلاس نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 10

24۔ بلوچ، عبدالصبور، شرک ء پال، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 1999ء، تا کدیم 54

25۔ بزدار، غلام بنی ساجد، بلوچی لوک کہانیاں اور میتھ (myth) (ہوار) نوکیں عہد ء بلوچی زبان، لہزنانک ء دودر بیدگ 31 جولائی یکم اگست 2011ء کوئٹہ

26۔ بلوچ، عبدالصبور، شرک ء پال، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 1999ء، تا کدیم 54

27۔ مری، میر شیر محمد، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2007ء، تا کدیم 44

28۔ دشتی، جان محمد، دشت کنجی، ٹائم 4:17، تاریخ 21/9/2016

29۔ عقیل، شفیع، پنجابی لوک داستانیں، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، 2015ء، تا کدیم 22

30۔ بلوچ، عبدالصبور، شرک ء پال، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 1999ء، تا کدیم 18/17

31۔ داد، اے آر، (پیشگال) قصہ ہلاس نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 20/19

32۔ ہمیش، تا کدیم 20

33۔ مینگل، میر عاقل خان، (پیشگال) گیدی قصہ (ہپتھی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2011ء، تا کدیم 105

34۔ شیراز، علی، بین الاقوامی ثقافتی لوک داستانوں و کہانیوں کا انسائیکلو پیڈیا، مشتاق بک کارنر الکریم مارکیٹ، اردو بازار، لاہور، تا کدیم 122

35۔ گوہر، علی، مرگ ء قصہ (افریقی گیدی قصہ)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء، تا کدیم 92/91

36۔ بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 12

37۔ بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لہزنانک (پٹ ء پول نگد کاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 11

38- دشتی، جان محمد، دشت کنجی کچ، 4 بج، چار شنبے 21/9/2016

39- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لیزانک (پٹ ۽ پول نگد کاری) بلوچی اکیڈمی
کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 33

40- رگام، شے، (پیشگال) بادشاہ ہداوند و ات، بلوچی قصہ لیزانک دپتر، بلوچی اکیڈمی
کوئٹہ 2015ء، تا کدیم

41- رگام، شے، (پیشگال) بادشاہ ہداوند و ات، بلوچی قصہ لیزانک دپتر، بلوچی اکیڈمی
کوئٹہ 2015ء، تا کدیم 2

42- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لیزانک (پٹ ۽ پول نگد کاری) بلوچی اکیڈمی
کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 36

43- رگام، شے، (پیشگال) بادشاہ ہداوند و ات، بلوچی قصہ لیزانک دپتر، بلوچی اکیڈمی
کوئٹہ 2015ء، تا کدیم

44- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لیزانک (پٹ ۽ پول نگد کاری) بلوچی اکیڈمی
کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 39

45- رگام، شے، (پیشگال) بادشاہ ہداوند و ات، بلوچی قصہ لیزانک دپتر، بلوچی اکیڈمی
کوئٹہ 2015ء، تا کدیم

46- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لیزانک (پٹ ۽ پول نگد کاری) بلوچی اکیڈمی
کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 40

47- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 8

بلوچی قصہ ہانی تہرہ در و شتم

بادشاہی قصہ:

اگاں ما قصہ ہانی سرا چمشانک دئیں گڑا مارا بادشاہی قصہ ہانی یک
ڈرا جیں لڑے گندگ ء کیت۔ بلوچی قصہ ہانی تہا بادشاہی سر حال ء بنگپ است
انت، آئی ء عقل ء چالاکی، جوان مردی، زور داری، زور ء طاقت، زہم جنی، بورتاچی
ء ہر ڈریں بلاہ ء آفت ء دیما دارگ وڈریں سپت بیان انت۔ اے بابت ء پناہ
بلوچ وتی کتاب ”بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل“ ء تہا نبشتہ کنت کہ

”ہمارے بادشاہوں میں عقل کوٹ کوٹ کر بھری ہوئی
ہے۔ رہی سہی کسر اس کا دانا وزیر پوری کر لیتا ہے۔ بادشاہ
مردانہ وجاہت سے بھی مزین ہوتا تھا۔ جوان مردی، شمشیر
زنی، گھڑ سواری عاشقی، بہادری، ہمت، قوت فیصلہ اس کے
خدادادوصاف میں ہوا کرتے۔ ساری قسمت اسے میسر تھی۔
وہ کرامت سے بھرا ہوتا تھا لشکر، ہتھیار، ڈھول دھمامہ
الغرض بادشاہ ہیرو ہوتا تھا۔ اور بلوچی لوک کہانیاں گہرائی
سے اس کے اوصاف جلیلہ بیان کرتی رہتی ہیں۔“ (1)

بادشاہ نہ تہنا زر ء مال ء واجہ انت بلکین عقل ء دانائی ء ہم درورانت۔ اے

سپتانی واہند نہ تہنا بادشاہء جند انت بلکیں بادشاہء چک چہ نماسگ ہے سپتانی واجہ انت۔ اے آرداء کتاب ”قصہ ہلاس نہ بیت ء تہا ہوار ”بادشاہء دانائیں بیچ“ ء قصہ انت۔ اے قصہء یک بادشاہے ء بیچ یک جنگلے ء دگہ یک بادشاہے ء گوں دوچار کپیت گڑا آدوئیں جنگل ء رواں بنت ء یکے دومی ء گوں اے وڑگپ کن انت:

”بچک ء گپ گپ ء تہا گوں بادشاہء گوشت کہ جنگل ء بازیں اپس یلہ انت ء چرگ ء انت بیا کہ چہ اے اپساں دو اپس گریں ء سوار ہیں ء تئی بنگلہ ء روئیں چیا کہ ما سک دمبرتگ، بادشاہء گوں بچک ء درائنت کہ ادا اپس کج انت تو آگاہی ء واب گندگائے ترا حیر انت؟ بچک ء پدا بادشاہء گوشت تو منا بڈ ء بہ کن ء تو کہ دمبرے من ترا بڈ کناں، تو اجبیں گپ جن ءے ترا جن پر نیست کہ اے چوں بوت کنت تو منا چتور بڈ ء کئے چوشیں کپتگیں جبر پر چا کئے؟ وہدے کہ آ بادشاہء بنگلہء نزیک ء رسگی انتت بچک ء بادشاہء گوشت۔ کہ تئی مہمان جاہ چہ تئی بنگلہء دور انت یا نزیک بادشاہء گوشت کہ سک دور نہ انت ء سک نزیک ہم نہ انت۔ گڑا وہدے بنگلہء نزیک ء رست انت بچک ء گوشت کہ من ادا اوشتاں تو سیدھا وتی مہمان جاہ ء برو وہدے تو ماں وتی مہمان جاہ ء رسے منا پدا بہ لوٹائیں من کایاں، منی تئی بچگیگ ء روگ شر نہ انت۔“ (2)

اے وڑا بادشاہء دانائیں بیچ ء چہ وتی دانائیں گپاں بادشاہء را حیران

کت۔ بادشاہؑ را یک عقل مندیں جنکے است ات۔ و ہدے بادشاہ وتی ماڑیؑ
 سر بوت گڑا آگوں جنکؑ اے مردؑ قصہؑ کاریت گڑا جنک وتی پت ء را چو
 گوشت کھتے:

”ایشیؑ و ہدے کہ گوں ترا گوشنگ ات کہ چہ اے ایشاں دو
 افس گریں ء سوار ہیں ایشیؑ معنا ایش انت کہ دولت چہ
 جنگل ء در چکاں بڑیں ء اے لٹاں وتی دست ء گریں ء جک
 دیان ہیں وتی منزل ء نیمگا روان ہیں ء آئیؑ گوشت کہ تو منا
 بڈؑ بہ کن ء من ترا بڈؑ کناں ایشیؑ معنا ایش انت کہ راہ چو
 بلاس نہ بیت بزاں یکے قصہ تو سخن ء یک قصہ من جناں ہے
 وڑا آئیؑ ترا گوشنگ ات کہ تو ساریؑ مہمان جاہؑ برو ء من
 رندا کایاں ایشیؑ معنا ایش انت کہ تئی سپاہیاں مالوم بہ بیت
 کہ بادشاہ سلامت وتی سپاہیانی چارگ ء پیداک انت اگاں
 من ء تو دوئیں پٹیؑ بروئیں آمارا درآمد سر پد بنت ء مئے سرا
 فائرنگ کن انت پمیشا تو ماں مہمان جاہؑ ساری برے۔
 اگاں منایکے بہ جنت گڑا تو بدنام بے۔“ (3)

بادشاہؑ را گوں وتی رعیت ء مدام نزکی بوتگ۔ بادشاہ ء حاکم انچیں
 بوتگ انت کہ آہاں وتی راج ء قوم ء حیاں گور بوتگ۔

”بادشاہ واقعتاً باپ کی طرح کا طرز عمل رکھتا
 ہے اور رعیت کو واقعی اولاد مانتا ہے۔ لہذا وہی
 اس کا ہیرو رہتا ہے۔“ (4)

بلوچی قصہبانی تہا مارا چوشیں بازیرں قصہ رسیت کہ آہانی تہا بادشاہء گوں
 وتی دَمگ ء رعیت ء حیلداری ء درور ء شونداتی بیت۔ چوش کہ شے رگام ء کتاب
 ”بادشاہ حد اوندوت ات“ ء بلوچی قصہبانی دپتر ء ”سادرلیس، سوداگر ء فقیر“ ء قصہ
 انت۔ اے قصہ چوش انت کہ بادشاہ وتی رعیت ء حال پُرسی ء حاتراتو امیں بیتگ ء
 گردیت ء چاریت کہ کسے جیڑہ ء جنجالی ء نہ گپتگ آوش حال انت یا بد حال
 انت؟ ہے جاو رقصہ ء اے پیم بیان کنگ بوتگ کہ:

”بادشاہ حیران ات کہ زکیں گواز چوپ ء سادرلیس مروچی
 گینہ انت ء گوں نوکر ء چاکران انت، سوداگر کہ وتی جنده
 اسپ ء سوار بیت، آئی ء را انچو جنت ء تاجیت کہ خون ء چکر
 کنت، کوریں فقیرے کہ گوں پنڈگ ء ہمراہی ء پنچ ء لعنت
 لوٹیت۔ بادشاہ ء وتی وزیر ء را گوشیت کہ لشکرے رواں
 بدے کہ ہے گواز چوپ، سوداگر ء ہے فقیر ء باندا تیں روچ ء
 منی دیوان ء بیار انت۔“ (5)

اینده روچ ء کہ سینیں مرد بادشاہ ء دربار ء آرگ بنت۔ بادشاہ سنہینانی
 جیڑہ گوشداریت ء گوشیت کہ نوں شمارا اجازت انت۔ چرے قصہ ء پدرانہ کہ
 بادشاہ ء راوتی قوم ء درائیں حالانی سمائی بوتگ۔

کوہنیں قصہبانی تہا بادشاہی سر حالاں بازیرں قصہ گوشگ بوتگ۔
 بادشاہ ء زوران سری ء حاکمی ء ابید باز جاہ ء آئی ء بزرگ ء لاچاری ہم پیشدارگ
 بوتگ۔ چوش کہ بادشاہ ء راچک نہ بوتگ، بادشاہ ء جنک ء رادیہہ ء بلاہانی برگ
 ، بادشاہ ء جنگل ء شکار ء روگ ء گار بوتگ، اے وڑیں بازیرں قصہ است انت۔

رحیم مہر، کتاب، قصہ ”ہر کس کنت پروت کنت“ ایک انجیوں قصہ۔ ایشی ء یک
 ٹکرے دلگوش کن انت:

”چو کہ شہزادگ بادشاہ ء یکیں ء دوستیگیں چک ات ہمیشکا
 بادشاہ لاچار بیت ء شہزادگ پہ شکار ء گوں سپاہیگاں دیم پہ
 جنگل ء ربادگ بیت۔ و ہدے جنگل کہ اتک تہ سپاہیگاں یک
 سیدے دیست ء گوں شہزادگ ء گوشت ءے ”واجہ آتی اولی
 شکار انت“ پدا شہزادگ گوں اپس ء سید ء سرا کپت، راہے
 سید ء راہے شہزادگ پدا سید باریں کجا کنڈ ء بیٹانی تہا چہ
 شہزادگ ء چماں اندیم بیت۔ و ہدے شہزادگ ء ہوش کت
 ء پشت چک ترینت تہ آوتی ہماہاں گسر کپتگ ات، پدا
 شہزادگ وتی سپاہیگانی شوہاز ء دیے روان بیت، روان روان،
 داں شہزادگ ء سر پما پیر زال ء کل ء دپ ء کپت۔“ (6)

بادشاہ ء جن ء را چک نہ بونگ ء فقیری دعاء چک بونگ، قصہانی تہا ہر
 و ہداں اُش کنگ بنت۔ پدا ہے چک ء سانگ گوں انجیوں ناشناسیں مردے ء
 بونگ یادگہ جناور ء رسترے ء گوں سور بونگ ہم قصہانی تہا بیان بونگ۔ باز جن ء
 بلاہی قصہانی تہا ہم بادشاہی سر حال ہوار کنگ بونگ انت پہ درور اے آرداء
 کتاب ”قصہ ہلاس نہ بیت“ ء اے قصہ ء بچار کہ بادشاہ ء را گوں فقیری دعاء چکے
 بیت ء پدا ہے فقیر بادشاہ ء را آئی ء جنک ء سانگ ء سور ء بابت ء چوش گوشتیت:

”بادشاہ ء کلات ء ڈن ء یک فقیرے پنڈگ لوٹگ ء ات۔

بندات ء بادشاہ ء آئی ء زال ء چچ نہ دات بلتے یک روچے آئی

وزیرؑ گوشتگؑ گوں بادشاہؑ فقیر تھا لوٹائینتؑ آئیؑ تہر
تہریں ورگ آورتؑ فقیرؑ رادات - فقیر بادشاہؑ آئیؑ
جنینؑ نیک نیتیؑ رحم دلیؑ چہ بازوش بوتؑ آہاناں دعاؑ
نیک کت کہ اللہ شمارا نیکیں چکے بہ دنت - چیا کہ بادشاہؑ
آئیؑ واہگ ہمیش ات کہ اللہ آہاں چکے بہ دنت - یک سالے
ؑ پد جنینؑ شکمؑ چکے کپتؑ زال چلگی بوت - داں یک
شر رنگؑ ڈولداریں جنکے آہانی لوگؑ پیدا ک بوت - بادشاہ
ؑ آئیؑ زالؑ پکیر لوٹائینتؑ زرؑ مالؑ ابید آہاں فقیرؑ بازشکر
ؑ منت گپت - فقیرؑ بادشاہ زادگیؑ دیمؑ بابتؑ آہاناں سہیگ
ؑ سر پد کتؑ حال دات کہ بادشاہؑ جنکؑ سیر گوں ”باوا“
نایں مردیؑ بیت - بادشاہؑ آئیؑ زال ”باوا“ؑ نامؑ اش
کنگؑ ہبکہؑ اجکہ بوت انت کہ چشیں نام آہاں وتی زندہ
نہ اشکتگ ات -“ (7)

اے قصہؑ یکے و بادشاہؑ بے چکیؑ بزرگی گندگ بیت تاں دومی نیمگؑ
اے پد بیت کہ قصہانی تھا بادشاہاں وتی چکانی سورگوں انچیں مردماں کتگ انت
کہ بادشاہ نہ بوتگ انت بلتے ڈولداریںؑ مزن دلیںؑ زہم جنیںؑ بامردے بوتگ
ؑ دگہ ہے وڑیں سپتانی واہند بوتگ - اے مزن دلؑ زہم جن درگجگؑ باز براں
بادشاہ شرط ایرکن انت کہ ہما مرد کہ اے شرطاں پیلو کنت جنکؑ سورگوں ہما مردہ
بیت - انچو کہ رحیم مہرؑ کتاب ”گوہر قیمتی“ؑ قصہ ”شپانکؑ سوب مندی“ؑ پد انت -
ہے قصہؑ اے کلرؑ بچارات :

”اودا بادشاہء دربار جنگ ء نشنگ ات۔ بلک اتک ء وتی
نماسگ ء گپ گوں بادشاہء گوشت انت، بادشاہء گوشت
منی گورا ازگار ء نیزگار ء ہیج وڑیں پرک ء تپاوت نیست شما
منی رعیت ات، شما پہ منا ء من پہ شما زندگاں۔ بلئے منی جنک ء
دیر انت کہ یک شرطے ایر کتگ کہ من گوں ہما مردء
سانگ کناں کہ آمد دیکیں شپ ء توکا مئے بُرزی ڈگار ء رستگیں
کر پاساں بہ چنیت۔ بلک اتک لوگ ء بادشاہء جنک ء
شرط ء گپ گوں نماسگ ء جت ء پدا نماسگ ء وتی بلک ہمراہ
کت ء شت بادشاہء دربار ء، بادشاہ ء آئی ء جنک ء دربار ء
نندوکیں درستیں مردمانی دیما ہے شپانک ء شرط ء گپ من
ات کہ مروچی شپ ء توکا تئی بُرزی ڈگار ء درستیں پڑم ء
کر پاس چنگ بنت۔ بادشاہ زبان ہم دات کہ ”ائے نوجوان
تو اگاں داں سباہیگ ء ڈگار ء درستیں کر پاساں بہ چن ات گڑا
منا کول انت کہ وتی جنک ء آروس ء گوں ترا کناں۔“ (8)

بادشاہی قصہ بانی تھا اے وڑ ہم بوتگ کہ بادشاہ بانی چکانی سور شرط ء شرائط
وڑ وڑیں مردماں گوں بوتگ انت، بلئے بادشاہء جنک ء سور گوں ہے شرط ء کولانی
سوب ء گوں رستر ء جناوراں ہم بوتگ انت۔ چوش کہ ”ماہء ماہیکان“ ء قصہ انت
اداں جنک ء آروس گوں دلوتے ء بیت:

”بادشاہء جار جت کہ آئی ء ملک ء ہر کسے کہ روچ ء ٹک ء
ساری آئی ء ماڑی ء دپ ء بنیت ء پرانی ء جنک ء سانگ بہ

آہاں گوشت ما دُڑیں۔ پدا بادشاہء را جست کت کہ تو ادا
 جی کنگء ات؟ بادشاہء گوشت کہ من اوں دُڑے آں پدا
 درستاں وت ماں وتا شور کت کہ بیامائ شمانشپی یک یک
 لوگےء روئیں دُڑی کنیں۔ بادشاہ ہم گوں ایشاں گوں بوت۔
 و ہدے ایشاں لوگےء دور کت داں بادشاہء سپانگاں دز گپت
 انت۔“ (10)

قصہ ہانی اے گپ پد بیت کہ بادشاہء یک جوانیں کردے چا گرد
 ء است انت۔ آیک زانتکار ء نیک دل ء نیک نیتیں مردے بیت۔ آئی ء راوتی
 چا گرد ء شری ء حرابی ہر وڑیں جاور حالانی حیاں گور بوتگ۔ بادشاہ پہ وتی عقل ء
 دانائی ء چہ درستاں گیش بوتگ، باز براں آپر کرامات ہم بوتگ۔ واجہ حداء آئی ء
 را تو امیں شریں ء جوانیں سپت بکشا تگ انت۔ بلتے ہے بادشاہ باز قصہ ہانی تہا
 بزرگ ء لاچار ہم گندگ بیت۔ و ہدے کہ آئی ء راجک نہ بیت یا آئی ء چک بلاہ ء
 دیہانی گور بیت یا آئی ء جنک ء سور گوں جن ء بلاہ یا خون واریں رستران بیت،
 بادشاہی قصہ قصہ ہانی بڑاہ ء جلوہ انت۔

دیہہ ءِ بلاہانی قصہ

کوہنیں قصہبانی بازیں تہرے است انت چوش کہ بادشاہی قصہ، جن ءِ بلاہانی قصہ، پریانی قصہ، جاتوی قصہ، جنادری قصہ ءِ اے دگہ اے درائیں قصہ گوں بنی آدم ءِ زند ءِ سرگوستاں بندوک انت۔ ہے سرگوست ءِ واقعاتانی تہا دیہہ ءِ بلاہانی سرگوست گوں انسان ءِ دوچار کپتگ انت۔ برے اے جن ءِ بلاہ ظالم پیشدارگ بنت برے رحمدل ءِ کمکار۔ قصہبانی تہا بدیں ءِ شریریں ہر دو دیہہ ءِ بلاہ پیشدارگ بوتگ انت۔

ہر دیں ما قصہ ”چاکر ءِ چارچم“ ءِ گوشداریں تاں ہے ٹرس بیت کہ باریں نوں اے بلاہ کنیا وارت پرچکہ چاکر ءِ گوار بلا ہے ءِ آوتی لوگ ءِ دپ ءِ اپس، وتی پت ءِ برات، وتی مات تاں گڈی ءِ دراہیں ہلک ءِ مردماں وارت۔ وہدے اے وڑیں قصہ کہ دیم ءِ کیت داں مردم اجکھی بیت کہ اے وڑ ہم بوتگ؟ اے جن ءِ بلاہانی قصہبانی تہا راستی ءِ گواچنی است یا اے ایوک ءِ وت گڑیں گپ انت ہے بابت ءِ جان محمدشتی وتی حیالاں اے وڑ درشانیت کہ:

”جن ءِ جاتو ءِ دیہہ ءِ بلا ہرچی کہ است انت دُراہ راست انت۔ پرچا کہ ماں ہما کلچر ءِ گپاں نیں آ مروچگیکیں نہ انت، چہ ہزار دو ہزار سال ءِ پیش ءِ گپاں۔ آ وہداں مہلوک ءِ ہے پھمیتگ کہ جن است انت تو پرہاں راست بوتگ انت پہ تو دڑوگ انت کہ تو اپنچو Advance بوتگ ات کہ تئی داستا

جنؑ ۽ بلاہ نیست انت۔ پتو ڈروگ انت، پراہاں راست
انت۔“ (11)

انچوش کہ دشتی ۽ گوشت کہ آوہدۂ مردمانی واستہ اے درائیں گپ
راست بوتگ انت پمیشا اے گپ قصہ ہی رنگ ۽ دیم ۽ آرگ بوتگ انت۔ اے
قصہ اسل راجد پتر ۽ ہما کوہن ۽ قدیمیں سرگوست انت کہ دنز ۽ مچاں گار بوتگ
انت ایوک ۽ قصہ ہی دروشم ۽ است ۽ سلامت انت۔ پمیشا منے واستا جنؑ ۽ بلاہ ہی
قصہ اجکھی انت، راست ۽ ڈروگ ۽ میانجی ۽ انت۔ ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ ۽ ہے
قصہ ہانی راست ۽ ڈروگ ۽ بابت نبشتہ کنت کہ

”بلوچ روایتی تہا جنؑ ۽ بلاہانی تصور است انت پرچہ کہ وتی
پہوالی زندہ بلوچ بازیں اڑ ۽ ججالاں گوستگ۔ ہے سگ ۽
مٹگ کہ جاگے راہ ۽ گٹ بوتگ ۽ گوں ہے گمان کنگ بوتگ
کہ دیم جنؑ ۽ بلاہاں راہ بستگ، ہے رنگ ۽ بلوچ ۽ روایتاں
دیہہ ۽ بلاہ گوں بلوچ روایتاں سیادی کن انت دیہہ ۽ جنؑ ۽ بلاہ
۽ پریانی قصہ ہانی مزین کساے بلوچی قصہ ہانی تہا گندگ
بیت۔ اے تب جہان ۽ ہر ہما راج ۽ قوم ۽ تہا است انت کہ
آہاں قصہ سازیتگ، گوشتگ ۽ اش کتگ انت۔“ (12)

جنؑ ۽ بلاہ بدیں ہم بنت ۽ نیکیں ہم جٹانی اے بدیں ۽ نیکیں کردار بلوچی
کوہنیں قصہ ہانی تہا ہم است انت۔ بدیں دیہہ ۽ جنؑ گوں بنی آدم ۽ بدیں کارکن
انت ۽ نیکیں دیہہ ۽ جنؑ گوں بنی آدم ۽ نیکیں کارکن انت۔ چوشیں بازیں قصہ
است انت کہ آہانی تہا نیکیں بلاہ ۽ جٹاں گوں قصہ ۽ بامرد ۽ مک ۽ مدت کتگ،
چوش کہ ”شپانک ۽ سوب مندی“، ”ماہ ۽ ماہتاپ“، ”حسن شکس“ ۽ دگہ بازیں۔

وہدے ماں ”ماہء ماہتاپ“ ءقصهء چاریں گڑا اودا یک انجیں بلا ہے
 ہوار کنگ بوتگ کہ آقصهء بامردء مددء مکء کنت۔ بادشاہ شرط ء قول ایر
 کنت کہ اگاں ہما بامرد ہپت دیگ بٹ ء گوشت بہ وارت گڑامن وتی جنک ء
 سورء گوں آئی ء کناں۔ بچک شرط ء قبول کنت۔ ہے قصهء اے کلر ء بچارات:

”بچک ء شرط قبول کت۔ بادشاہ ء حکم دات۔ ہپت دیگ
 بٹ ء گوشت تیار کنگ ء بچک ء دیما پیش کنگ بوت ایشی
 ء زرت بلاہ ء پٹ ء رامانداشت، دمان ء سے بلاہ حاضر بیت۔
 جستے کت واجہ پہ ماچی حکم انت۔ بچک ء گوشت بیا کہ
 ہپت دیگ بٹ ء گوشت انت کہ ورگی انت، بلاہاں گوشت
 ہپت دیگ و ماہریکے وارت کنت۔ سیدیناں شروع کت
 ورگ، ایشاں دمان ء دیگ حالی کت انت۔ ایشی ء
 بادشاہ ء نیمگ ء نپر دیم دات کہ بیامن تئی اے شرط اول پورو
 کتگ۔“ (13)

ہے پیم ”شپانک ء سوب مندی“ ءقصهء ہم شپانک ء مک ء یک
 بلا ہے کنت ء آوتی شرط ء پیلو کنت۔ چہ اے وڑیں قصہاں پدر بیت کہ جن ء بلاہ
 نیکیں است ء نیکیں کار ہم کن انت۔ ہے وڑا بدیں جن ء بلاہ ہم قصہانی تہا است
 انت۔ چوش کہ ”حسن شکست“ ءقصهء انت کہ ایشی ء تہا بلاہ گوں حسن شکست ء تو بہ
 ء وعدہ کن انت کہ آئی ء جن مدینہء نہ روت بلے قصهء آسمر ء زانگ بیت بلاہ
 گوں حسن ء پندل کن انت۔

”حسن شکست شت شکار ء دیو دل بد اتنت۔ آئی ماہیں
 نازر کیں جن ء مزن مزنیں کاراں دیم دات انت وت ادا اودا

لپوشت انت، چو چری کرت انت۔ یک روچے دیو مدینہء
سیاہیں گوالگے دات انت گوشت انت۔ بروایشرا جوء بہ شود
اسپیت کن بیار نہ ماترا حانگ ء ورن۔ مائی مدینہ شت۔
گوالگ میٹ جت ء مُشت جت ء مُشت، سیاہیں گوالگ
کجا اسپیت بیت نشت ء گر یوان بوت۔ بیگہ حسن شکس
آحت سوج کرت، چوکری گشت، بیا کہ دیو بی بی آترا چوش
چوش گوشت جوء دیم دات! حسن شکس شت مدینہء لال
کمیت ء سوار کت آورت۔ گوالگ ء لٹے جت گوالگ
اسپیت بوت۔ شپ ء دیو آحت انت۔ حسن شکست گوشت،
شما بے باوریں ذاتے ات۔ گوں من چے کول دانت۔
دومی وارانچو کرت شے وعدہ پورا بیت۔“ (14)

قصہ ہانی تہا بد ء نیک کاریں بلاہاں گوں انساناں سُور ہم کتگ چوش کہ
”حسن شکست“ ء یک انچیں قصہ کہ بادشاہ ء راچک نہ بیت۔ ہمے بلاہ بادشاہ ء
لوگ ء دپ ء کیت۔ وتی ملنگی پوشاک ء ہمے جن بادشاہ ء را یک حرماگے دانگے
دنت ء گوشت کہ ایشی ء بور تراچک بیت۔ اگاں تئی چک بچکے بوت و تئی انت
بلنے جنکے بوت گڑا آئی سانگ ترا گومن کنگی انت۔ بادشاہ ء را دیر نہ بیت یک
جنکے بوت۔ بادشاہ وتی قول ء سبب ء وتی جنک ء گوں ہما لپور کیں سیاہیں ملنگ ء
کہ اصل ء بلاہے بیت ہمانی گوں سُورے دنت۔

قصہ ہانی تہا انسانی چکانی سُور گوں چٹاں بوتگ انت۔ بازیں انچیں
قصہ ہم است انت کہ انسانانی گور ء جٹی چک پیدا ک بیت چوش کہ ”گیدی
قصہ ہپتھی“ ء یک قصہ ”ہزار خشت“ انت، کہ اداں انسانے ء گور ء جٹی چکے

دیہہ ءِ بلاہ زوراک بنت ہے پیم ءِ دیہہ ءِ بلاہانی جہلاد کنوکیں انسان ہم زورمند بنت۔ آچہ بلاہانی دست ءِ بادشاہی جنک ءِ نزوریں مردماں رکین انت۔ چوش کہ ”ماہ ءِ ماہیکان“ ءِ قصہ انت۔ اداں شاہ شیر ماہ ءِ ماہیکان ءِ درگیجگ ءِ روت۔ آئی ءِ ہمراہ آئی ءِ سنگت یک بلا ہے بیت کہ آئی ءِ نام پتن گوش بیت۔ قصہ ءِ اے گلر ءِ دلگوش کن ات :

”ما ہے ءِ ڈراجیں سفرے ءِ رندورنا یک بلا ہیں جنگلے ءِ رسیت، آگندیت کہ ہے جنگل ءِ یک برزیں ماڑی تے کہ گوشے سرے آزمان ءِ سک انت۔ ورناء پتن گوش ءِ را گوشت، آئی ءِ دل ءِ ماہ ماہیکان ءِ ماڑی ہمیش انت۔ ورناء پے تاہیری ماڑی ءِ شت، پتن گوش ءِ وتارا ماڑی ءِ نزیک ءِ ڈرچکانی چیرا داشت۔ شیر شاہ کہ پے جنک ءِ سر بوت، گویا کے بند بوت۔ شیر شاہ ءِ وتی احوال دات انت ءِ گوشت کہ من تئی باروا اش کتگ ءِ پے تو اتلگاں کہ گوں تو سانگ بہ کناں۔ جنک ءِ گوشت من وش ءِ منی حداوش بلے من آزات نیاں۔ من ءِ یک ناہاریں بلا ہے ءِ قید کتگ ءِ کس ءِ نزیک ءِ نیلیت۔ ورناء گوشت تو دلجم بو کہ بلاہ ءِ کار ءِ من وت کناں۔ دیر نہ بوت کہ ہے بلاہ ءِ نہردگ ءِ گرگانی توار بوت۔ شاہ شیر ءِ چار ات کہ اے انچیں بلا ہے کہ ایشی ءِ زہم کار نہ کنت۔ ورناء یک کڑکت ءِ شست دات کمان ءِ تیرے کہ چٹ ات بلاہ ءِ لاپ ءِ مان اتک ءِ بلاہ ءِ کارے کت۔ جت ورناء دگہ تیرے

کہ آئی ۽ برچانکاں لگت نوں ورناء چارت کہ بلاہ تترگ ۽
 انت۔ ورناء کش ات زہم ۽ را، گون دات یکے کہ بلاہ ۽ گردن
 ۽ مان اتک، بلاہ جہلاد بوت۔ ورناء پتن گوش ۽ را گوانک
 جت کہ اے تئی شپ ۽ شام انت۔“ (16)

دیہہ اگاں ہر وڑ بلاہ ۽ زوراک بہ بیت بلئے یک انچیں بامردے بیت
 کہ آہے بلاہ ۽ جنت ۽ جہلاد کنت۔

اے قصہ ۽ تہاد کہ چیزے اے ہم گندگ بیت کہ دیہہ ۽ بلاہ انسانانی سنگت
 ۽ ہمراہ ہم بوت کن انت۔ انچوش کہ پتن گوش شاہ شیر ۽ ہمراہ ات۔ جنگل ۽ ماہ
 ماہیکان ۽ درگیجگ آئی ۽ ہمراہ بوت۔ دیہہ ۽ بلاہاں انسان ۽ سرازوراک کی ہم کتگ ۽ آہانی
 مدت ۽ مکم ہم کتگ۔ جن ۽ بلاہانی قصہ انچیں قصہ انت کہ آہانی ترس ۽ بیم است
 بلئے اے ہم زانگ نہ بوتگ کہ اے قصہ راست انت یا دروگ ۽ میانجی ۽ انت۔
 ہر پیم ۽ اے وڑیں قصہانی گوشدارگ ۽ جکہ ہی بیت ۽ ہے جکہ ہی گوشداروک ۽ را
 مجبور کنت کہ آقصہ ۽ تاں آسراش بہ کنت۔ بدیں دیہہ ۽ بلاہ ۽ کرد ۽ گوشداروک ۽
 گہت ۽ کینگ ۽ نیکیں بلاہ ۽ گوں گوشداروک ۽ واہشت ۽ حُب گیش بیت۔ ہے
 گہت ۽ کینگ یا کہ مہرانی ہدوکی ۽ واہگ قصہانی جلوہ ۽ بڑاہ انت۔

پریانی قصہ

قصہ ہانی تہراں چہ یک تہرے پریانی دژوشم ء انت۔ انچوش کہ جن ء
 بلاہ، جناور ء رسترانی کردار قصہاں است انت ہے پیم ء پریانی کردار ہم قصہاں
 است انت۔ بلاہانی پیم ء پری ہم گوں بنی آدمائ گپ کن انت، گورا آں سور ء
 سانگ کن انت۔ پریانی واہشت ء مارشت، انسانی واہشت ء مارشتانی پیم ء
 انت۔

اے وڑیں قصہ کہ آہانی کارست جن، بلاہ، دیہہ، پری، جناور ء رستر
 انت ء آہانی نیل گوں انسان ء یک بوتگ۔ اے وڑیں قصہ ہانی عمر چہ درستاں
 گیشتر انت۔ ڈاکٹر گیان چند جین اے بابت ء نبشتہ کنت کہ :

”پریوں کی تخلیق پر قدیم داستان نویسوں کو کیوں کرمورد الزام
 ٹھہرایا جائے جب کہ آج کے سائنسی عہد میں ایک اعلیٰ فوجی
 افسر، ایران یا افریقہ کا نہیں برطانیہ کا ان سے مراسلت کا
 مدعی ہے۔ ایر چیف مارشل لارڈ ڈاؤنگ کا (جو گزشتہ
 جنگ عظیم میں برطانیہ کے معرکے میں لڑا کو ہوا بازوں کے
 کمانڈر تھے) خیال ہے کہ ہر شخص کے باغ میں پریاں رہتی
 ہیں۔“ (17)

انچو کہ انسان ء جن حدائی مخلوق انت ہے پیم ء پری ہم حداء جوڑ کتگیں

مخلوقِ انت۔ گوشِ انت کہ پریانی وتی یک ڈیل ۽ بالادے است انت آچہ نور
 ۽ جوڑکنگ بوتگ انت۔ ڈاکٹر گیان چند جین وتی کتاب ”اردو کی نثری داستانیں“
 ۽ پریانی بابت ۽ نبشتہ کنت کہ پریانی نر پری ہم بنت۔ آدراج ریش بنت نر
 پریانی ہنچو بستار نیست چوش کہ اصل پریانی انت۔ پری بے حساب ڈولدار ۽
 نازرک بنت۔ پریانی جاہ منندی کوہ ۽ قاف ۽ انت۔ ڈاکٹر گیان چند جین اردو
 رسالہ جنوری ۱۹۲۵ وتی یک نبشتا نئے ۽ حوالہ ۽ دنت ۽ گوشیت کہ

”جن، دیو، پری، مادی انسان اور روحِ خالص کے درمیان
 ایک مخلوق ہیں۔ فارسیوں میں یہ خیال پیدا ہوا کہ جنوں اور
 دیوؤں میں نر مادہ ہوتے ہیں۔ جنوں کی مادہ پری ہوتی
 ہے۔ پری زاد اور جن عموماً نیک اور دین دار ہوتے ہیں۔
 ہندوستان میں یہ خیال پیدا ہوا کہ جن اور پری حاکم ہیں اور
 دیو، ان کے غلام تخت بردار۔ عرب کے جن بغیر پروں کے
 ہوتے تھے۔ ایران کے دیو پری پر دار تھے۔“ (18)

گیان چند ۽ لیکہ ۽ حیا لاں چہ پد و ہدے ما بلوچی قصہانی تہا پریانی
 قصہاں چاریں گڑا ما گنداں کہ پریانی نیکیں دڑوشمے گندگ بیت۔ دیہہ ۽ بلاہ
 برے نیکیں ۽ برے بدیں دڑوشم ۽ گندگ بنت بلئے پری بلوچی قصہانی تہا مدام
 نیک ۽ ڈولداریں دڑوشم ۽ پیشدارگ بوتگ انت۔ آئی ۽ راشی ۽ مہر ۽ چیدگ
 گوشگ بوتگ۔ بازیں قصہانی پریاناں کمکار ۽ رہشون ۽ وڑا پیشدارگ بوتگ۔

”قسمت پری“ مہری دڑوشم ۽ کوہنیں قصہ انت، کہ ایشی ۽ تہا بادشاہ ۽ بیچ یک
 پری ۽ مہر ۽ گنوک ۽ بے سار بیت۔ اے قصہ ”گیدی قصہ (اولی)“ ۽ بشیر احمد ۽

رجانک کتگیں اولی قصہء کتاب ”بلوچی لوک کہانیاں“، تہا دیگ بوتگ ہے
قصہء اے کلرء بچارات:

”ایک شام کو وہ باغ میں سیر کر رہا تھا کہ اس نے دیکھا کہ
تالاب میں کوئی نہا رہا ہے۔ وہ قریب آیا تو دیکھا کہ ایک
پری ہے۔ نہانے کے بعد کپڑے پہن رہی ہے۔ اس نے
پوچھا تم کون ہو؟ اس نے جواب دیا کہ میں ایک پری ہوں۔
میرا نام قسمت پری ہے۔ بات کرنے کے بعد پری آسمان کی
طرف اڑ گئی۔ شہزادہ گھر آیا اور پریشان رہنے لگا۔ بادشاہ نے
بیٹے کو بلایا اور پوچھا کہ سناؤ کیوں پریشان ہو؟ شہزادے نے
کہا قسمت پری اور کوئی بات نہیں کی۔ تو بادشاہ نے کہا کہ شہر
سے باہر ایک فقیر ہے وہی تمہیں سب کچھ بتائے گا۔ شہزادہ
جب وہاں چلا گیا تو دیکھا وہی فقیر بیٹھا ہوا ہے۔ شہزادے نے
کہا کہ مجھے قسمت پری کا پتہ بتاؤ۔ فقیر نے ہاتھ سے اشارہ کیا
کہ وہ شہر دیکھ رہے ہو۔ شہزادے نے دیکھا کہ شہر نظر آ رہا
ہے۔ فقیر نے کہا جاؤ اسی شہر میں۔“ (19)

ہشتمی روجء شہزادگ ہما شہرء رسیت ء یک باگے ء روت کہ اودا
یک پلنگے ایرات۔ بادشاہء بیچ ہے پلنگ ء سرا و پسیت کہ قسمت پری رسیت ء
اے وڑ گو شیت کہ تو کئے ات کہ منی پلنگ ء سرا و پتگ ات؟ شہزادگ چوش
گو شیت کہ

”میں فلاں بادشاہ کا بیٹا ہوں قسمت پری بہت خوش ہوئی اس
نے کہا کہ میں نے فیصلہ کیا تھا کہ جو شخص میری پلنگ پر آ
کر سو جائے میں اسی سے شادی کروں گی۔“ (20)

اے وڑا شہزادگ ء پری ہر دک یکے دومی ء مہراں بندی بنت ء سور کن
انت۔ بلوچی قصہاں پری قصہ ء درائیں کارستاں پہ یک راہشونی کرد پیشداریت
انچو کہ ”پریانی بادشاہ“ ء قصہ انت۔

”پریانی بادشاہ ء قصہ“ ء کہ گیدی قصہ، ہپتھی “ ء مان انت۔ اے
یک انچیں پری ء قصہ انت کہ آ بادشاہ ء چکاں چہ مرگ ء رکینیت ء بادشاہ وتی
زہگ ء سور ء گوں ہے پری ء کنت۔

پریانی دگہ یک جوانیں رنگے آہانی مہر ء دوستی انت۔ پری ہم مہر ء
دوستی کن انت ء آہانی مہر ء دوستی گوں انساناں ہر وہد ماں قصہاں گندگ بنت۔
پری وت پرہیزگار ء نیکیں دودمان ء بندوک انت پیشا آہانی مہر ء دوستی ہم پاکیں
دوستی ءے بیت۔

شے رگام ء کتاب ء ”سبزیں پری“ ء قصہ مان انت آئی ء تہا پاکیں مہر ء
بیان بوتگ اے قصہ اے وڑ انت کہ یک بادشاہی چکے ء سور گوں انچیں جنکے
ء کنگ بیت کہ آ یک پری ءے۔ جنک وتی دودمان ء شاہ پریان ء بندی بوتگ ء
سوب ء وتی مرد ء نہ زوریت۔ ہر دو یکے دومی ء دوست دار انت بلتے دودانی بندی
انت۔ بچک یک فقیر ءے ء راوتی سرجمیں حالاں دنت گڑا فقیر آئی ء گو شیت کہ
تئی جن یک پری ءے، اے ہر شپ گوں ایدگہ پریاں تہت ء روان ء سوار بیت ء

شاہ پر یانی جاہ کوہء قافء روت۔ فقیر بچکء را یک سُر مگے دنت گو شیت کہ
اے سُر مگء شپء چماں بہ جن ء وتی جن ء ہمراہی ء کوہء قافء بہ روترا کس نہ
گندیت بچک ہے پیم کنت دیم ء چے بیت اے کُٹر ء دلگوش کن ات :

”مردء سُر مگ چماں کت انت۔ چنگ زرت تہمت ء روان ء
سوار بوت انت دیم پہ کوہء قافء شت انت۔ چنگ ء ساز
گوں وشیں زبیل ء چوکپوتی نا لگ ء ات۔ شاہ پریاں گو شے
بے سار ات، پدا ایر نشت ء گوشت ء چنگی بہ لوٹ دادء
ورنء پدا سبزیں پری لوٹ ات، شاہ پریاں پدا زہر گیت ء
بال کت۔ نوں گو ر بام بوت ء شاہ پریان ساز ء بے سدھ
کتگ ات، ایر نشت ء گوشت ء بہ لوٹ، چنگی دادء۔ ورنء
گوشت بہ دے منا سبزی پری ء دادء۔ نوں شاہ پریان ء
گوشت داتگ ترا سبزیں پری پہ دادء۔ ورنء گوشت بہ ور
واجہیں سلیمان ء مندر یک ء سو گندء، شاہ پریان ء گوشت
وارتگ من سلیمان ء مندر یک ء سو گند۔ نوں جنک گل بوت،
مردء را گوشت ء چماں بہ شود کہ ترا بہ گند انت۔ آئی ء چم
کہ ششت انت ء ظاہر بوت۔ شاہ پریان ء گوشت کہ
سبزیں پری ترا چوشیں شریں مردے بوتگ ء تو آئی ء گو رانہ
شنگ ء؟ سبزیں پری ء گوشت چو کہ من گوں تو قول ء
قرار کتگ پمیشامن وتی زبان نہ وارتگ۔“ (21)

چرے قصہء ماں سر پد بوتیں کہ پری وتی دو دمان ء بندوک انت ء

اگاں آگوں انسانء مہرء دوستی بہ کنت ہم چہ وتی دوداں جتنا نہ بیت دانکہ آہانی
کماش آہاناں وت آزات مہ کن انت۔

بازیں قصہ انچیں انت کہ پری آدم زادانی لوٹ ء زلورت ء پیلوکن انت
چوش کہ نادرہ ء علاج، پہ وش سختی ء پریانی دست ء مندریک۔ پداہے چیزانی
شوہا زایوک ء کوہ ء قاف ء بیت، ایشانی آرگ ء قصہ ء بامردمنیں جنجالی کشیت۔
شپ جاہے ء روچ جاہے، ماہ ء سالانی سفرء رند و ہدے آ کوہ ء قاف ء سر بنت
تاں آوتی مول ء سوہین بنت۔ انچیں یک قصہ یے ”شاہ پریان“ ء بیان بوتگ۔
اے کلرء دگوش کن ات:

”حداء قدرتاں کہ شاہ پیژمان ء راگرء نادرہی ء گوں جت
آئی ء پہ دارو ء درمان ء پہ طبیب ء حکیم ء پہ مٹلا ء میاہی ء وتی
وس کت ذراہ نہ بوت بادشاہ ء را حال ء گپت کہ است یک
پیریں بلک نئے آگس آتئی علاج ء بہ کنت۔ بلک ء گوشت
کہ تئی نادرہی گوں من ذراہ نہ بیت، اے گرانیں علّتے کہ ترا
گون کپتگ، البت ایشی علاج شاہ پریان ء مرگ ء سفیدء
حون ء آئی ء سنگوٹ انت، اگس آ مرگ گرگ ء آرگ بہ
بیت، کشگ بہ بیت ء آئی ء خون تئی گری نیں جان ء مُشگ بہ
بنت ء ہے مرگ ء سنگوٹ ء تو بورے نوں تئی گر روانت ء تو
ہما مردم بے کہ ساری ء بوتگ ات۔“ (22)

بادشاہ پیژمان ء بیچ ورشاسپ شاہ پریان ء ملک ء روت ء چرائی ء چہ
مرگ ء سفیدء زوریت ء کاریت ء وتی پت ء جان ء آئی ء حوناں مُشیت ء سنگوٹ ء

پہ ورگ ء دنت گڑا آئی ء پت بادشاہ پیڑمان دڑاہ بیت۔

پریانی نرم دلی ء وش رومی ء درور ”شاہ پریان“ ء قصہ انت کہ وہدے
ورشاسپ کہ شاہ پریان ء مُرگ سفید ء زوریت ء وہدے شاہ پریان اے گپاں
سر پد بیت گڑا شاہ پریان ورشاسپ ء میرانی گرگ ء آئی ملک ء کیت بلتے وہدے
آسر پد بیت کہ ورشاسپ ء اے دُڑی پہ وتی پت ء علاج ء نیکیں کارے ء کتگ
گڑا آئی ء دل رحم روت ء آئی ء رانخشیت۔

پری حدائی مخلوق انت آگوں انسان ء دوچار بنت ء گپ ہم کن انت ء
گوں انساناں سُور ء سانگ ہم کن انت۔ کوہنیں قصہانی تہا پریانی ملک کوہ قاف
انت ء اے گیشتر ایرانی قصہاں ہوار بنت انت کہ بلوچی قصہاں گوں ہوار کپتگ
انت۔ انچو کہ اے آرداد گوشتیت:

”بلوچی گیدی قصہانی تہا ہے رنگ ء پریانی قصہ (FAIRY
TALE) ہم است کہ رو ایر نند ء یا تگاریں قصہ گوشگ
بیت۔“ (23)

میر عاقل خان مینگل ہم پریانی قصہاں ایرانی گوشتیت۔ چوش کہ آوتی
کتاب ء پیشگال ء نبشتہ کنت کہ ”سیسی ونڈ ء دیو ء پریانی کوہنیں ایرانی قصہ
انت۔“ (24) چرے رد ء چہ پدر بیت کہ پریانی قصہ ایرانی قصہ انت پریانی
قصہانی تہا مردمانی نام انچیں نام انت کہ آبلوچی نام نہ انت چوش کہ ہبلو، بلح،
ورشاسپ، پیڑمان، گل حندان، اپسلان ء دگہ انچیں بازیں نام انت کہ آبلوچی
نہ انت۔

پنت ء نصیحتی قصہ

بازیں قصہ پہ بنی آدم ء پنت ء سوج ء گوشتگ بوتگ انت۔ اے وڑیں
 قصہ باز براں انچیں سرگوست ء واقعہ بنت کہ آہانی آسر پہ بنی آدم ء پنت ء سوجے
 بیت۔ باز براں زانتکار ء کوا میں مردماں پنت ء سوجی قصہ وت جوڑ کتگ انت
 تاں کہ وتی راج ء قوم ء راسر ء سوج کت بہ کن انت۔ ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ وتی
 کتاب ”بلوچی قصہی لبزانک“ ء سر ء سوجی قصہانی بابت ء نبشتہ کنت کہ :

”ہما کسانیں لچھی یا ردانکی قصہ کہ آئی تہا فرضی کردار ء فرضی
 واقعاہانی کمک ء بنی آدم ء را رہدر بری رہندے شون دیگ
 بہ بیت، حکایت گوشتگ بیت۔ حکایت ء کردار بنی آدم ہم
 بوت کن انت ء حیوان ء جناور ہم، پریشنگ ہم ء بے ساہیں
 شے ہم۔ چہ ایشی غرض ہما سرپدی انت کہ چہ کردارانی عمل ء
 واقعاہاں رسیت۔“ (25)

سر ء سوجی قصہ گوں انسان ء چا گرد ء بندوک بنت۔ ہے وڑ کہ چا گردے
 ء بیت بزاں شری ء حرابی زانتکاراں ہما وڑ اقصہ جوڑ کن انت منکہ ہے قصہانی
 آسر ء بنی آدم سوج بہ گر انت۔ چین چہ بندات ء زانتکار ء ہنرمندیں ملکہ زانگ
 بیت۔ چین پہ پنت ء سوجی قصہانی جوڑ کنگ ء ہم سک نامدار انت۔ سیمی ء چارمی

صدی قبل مسیح ء پداشانزدہمی ء ہپدہمی کرن ء چین ء بازیں پنت ء سوچی قصہ پہ وتی قوم ء راج ء جوڑ کتگ آنت۔ اے بابت ء ”وئی چن جی“ چین ء یک نامداریں لہز انکارے آوتی کتاب ”چین کی بہترین حکایتیں“ ء تہا گوشیت کہ

”چوتھی اور تیسری صدی قبل مسیح میں چو خاندان زوال پزیر ہوا مختلف ریاستیں غلبے اور الحاق کیلئے باہم دست و گریبان رہتی تھیں۔ زمین کی خرید و فروخت پر کوئی قدغن نہ تھی۔ طبقہ اشرافیہ حکمرانوں کی نوازشات سے محروم ہو چکا تھا جب کہ عام باشندے ثقافتی اقدار کو جنم دے رہے تھے۔ حالات نے مختلف مکاتب فکر کو پھلے پھولنے کے مواقع فراہم کئے۔ بعد ازاں ان عالموں نے حکمرانوں پر تنقید اور نقطہ چینی، مختلف مکاتب فکر کے عالموں سے بحث مباحثے اور اپنے شاگردوں کی تدریس میں ان حکایتوں سے استفادہ کیا، اس وسیلے سے اپنے افکار مرتب کئے اور کتابیں لکھیں ان عالموں میں ہان فئی زی، چوانگ زی اور لئے زی سرفہرست تھے۔ ان کی بیان کردہ حکایتیں صدیوں سے زبان زد عام ہیں اور انہوں نے قدیم چین کی ثقافت کو جلا بخشی ہے۔“ (26)

چینی زائیکار ء کواساں پہ وتی چاگرد ء راہدر بری ء نصیحتی قصہ جوڑ کتگ۔ چریشاں بازیں انچیں قدرتی واقعہ ء سرگوست بوتگ آنت کہ چراہاں پنت ء سوج زورگ بوتگ۔ ہے وڑا بیہودی، ہندو ء اے دگہ قوماں ہم چہ وتی سرگوستاں

پنت ۽ سوج گپتگ ۽ آہانی ہے سرگوست ۽ واقعہ آہانی مذہبی کتاباں است انت
چو کہ شے رگام گوشتیت کہ

”یہودیانی مذہبی کتاب پاکیس بائیبیل چہ انجییں قصہاں پُر
انت کہ آہانی حاکم، سردار ۽ پیگمبر چونیں بوتگ انت، آہانی
کمال چے بوتگ انت، آہاں چونیں پنت داتگ، چونیں
جنگ ۽ بہ جنگ کتگ، مردم کشنگ، دمگانی دمگ تباہ ۽
برباد کتگ، چے شری ۽ چے گندگی کتگ۔ اے قصہ یہودیانی
یات بوتگ انت ۽ مروچی بائیبیل ۽ شکل ۽ منے دیما انت۔
ہندوآنی مذہبی کتاباں وتی حدا ۽ شاہ ۽ بادشاہانی قصہ بیان
کتگ انت کہ نوں نوشتہی شکل ۽ است انت۔ چہ رندتری
مذہباں ماں عربستان ۽ مکہ ۽ عربانی مذہبی کتاب پاکیس قرآن
ہم پنت ۽ نصیحت یا پہ مذہبی مقصداں یہودی پیگمبرانی باروا
قصہ ۽ عربانی دگہ قومی ۽ روایتی قصہ ۽ آیاتے ہم مان انت کہ نوں
عرب ۽ ایندگہ مسلمانانی مذہبی ایمان ۽ بنیاد انت۔“ (27)

بلوچی قصہانی تہا چوشیں بازیں قصہ است انت کہ آپہ بنی آدم ۽ پنت ۽
سوج انت چو کہ کپیسک ۽ زوم ۽ قصہ ہے وڑاچت ۽ چینک، بادشاہ ۽ حکم، سنے
سنگت، دانائیں کور، بادشاہ ۽ دانائیں پنج شیر ۽ شیر، آپ ۽ آپ، ہرکس کنت پر
وت کنت، نہنگ ۽ کور ۽ بادشاہ ۽ جنک، ہرکس پہ وتی موز ۽ بادشاہ ۽ جولاہگ ۽ دگہ
انجییں بازیں قصہ است انت چریشاں پنت ۽ سوج گرگ بوت کنت۔

انچیں یک قصہ ”زائیکاریں پیر مرد“ انت کہ چریشی ء پنت ء شون رست کنت۔
 قصہ چو اے وڑا انت کہ یک رندے بادشاہ گوں وتی سپاہیگاں راہ ء روان ات کہ
 دیست ء یک پیر ء کماشیں مردے مچے ء کشگ ء انت۔ بادشاہ ء پیر مردے
 گپ ء گال ء بہ چار کہ چے گوش انت:

”واجہ تو اے مچے ء کشگ ء ات تو زانے اے چنکس سال ء
 رندناہ دنت۔ پیر مردے گوشت، جی ہو! بادشاہ من زاناں کہ
 زوت ء ناہ نہ دنت بادشاہ ء پدا جست کت کہ تو و پیر ء آجزے
 تو پہ ایشی ء ناہانی ورگ ء زندگ نہ بے؟ پیر مردے پسو دات کہ
 من مرچی ء باندات ء سرا آل بلکیں من باند اوں زندگ مہ
 باں۔ گڈی ء بادشاہ ء پہ حیرانی درائینت گڑا تو چیا اے مچے
 کشگ ء ات؟ پیر مردے گوشت۔ من اے مچے پہ آوکیں ء
 دگرانی ہاترا کشگ ء آل، وتی واستہ نا، چہ مارا پیسیر اے دگنیاء
 دگہ مردم بوتگ انت آہاں کشگ ء ماہر وارنگ انت۔ مروچی
 من اے مچے کشاں ء آوکیں مردم ایشی ء براں ورا انت۔“ (28)

چرے قصہ ء اے پنت ء سوج رسیت کہ وتی زندے ہما کار ء بہ کن کہ چہ تو
 رند دگرے ء کار ء ہم بیت انت ء کسے ء تاوان ء رند پداں مہ بو، مدام پہ دگرے
 شریں کار بہ کن۔ اے قصہ ء دگہ چیزے ء ہم شون رست کنت کہ ”سد کٹییت
 زبان ء سد ببادنت زبان“ ہمیشا مدام گپ ء بہ جا ء درکن۔

زبان داری ء بابت ء ہم بازیں قصہ بلوچی زبان ء است چو کہ ”بادشاہ

۽ ڄولا هڪ“ ۽ قصه انت - يڪ رند ۽ ڄولا هڪ په بادشاهي ۽ حاطر ۽ گڏ ۽ گوڀيت ۽ په ٽيڪي بادشاه ۽ سر ۽ ڪنت بلڻ ۽ گڏ ۽ سر ڪنگ ۽ ساري آڻي ۽ دپ ۽ دپ ۽ چي درڪيت ا ۽ ڪلر ۽ به چارات:

”ا ۽ گڏ اگاڻ بادشاه ۽ اير به ڪتڻن ته بادشاه ۽ ڪفن ۽ واسته سڪ شرآت - پداوت وتارا گوڙشته ڪه زبان من تي باهوڻا، چونه ڪنڻن ڪه بادشاه ۽ ديوان ۽ وهڏ ۽ من گڏ ۽ پيش ڪنا ۽ بادشاه ا ۽ گڏ ڪه زيريت ۽ چي ديوان ۽ ا ۽ گڏ ۽ بابت ۽ شور ۽ سلاه لوطيت ڪه ايشي ۽ من پاگه به ڪنا و تي پشتڪ ۽ شلوار به ڪنا و تي چادر به ڪنا، چي به ڪنا؟ وهڏ ۽ ڄولا هڪ شت ۽ بادشاه ۽ دربار ۽ سر بوت انچو ڪه ڄولا هڪ ۽ پيسرا جيڙا تگ، بادشاه هه وڙا چي ديوان ۽ سوچ ڪت - ڄولا هڪ ۽ را ڪه جست اش ڪت، گڙا ڄولا هڪ ۽ را هما فڪر ۽ وڙا زبان ۽ نه مڙينت ۽ آڻي ۽ دپ ۽ دراتڪ ڪه ا ۽ گڏ بادشاه ۽ ڪفن ۽ واستا اجب انت - ا ۽ گپ ۽ اش ڪنگ ۽ بادشاه چي زهر ۽ ترنگي بوت -“ (29)

ا ۽ وڙا ڄولا هڪ ۽ و تي زبان داشت نه ڪت ۽ بادشاه گون وت بددل ڪت - پميشڪا گوش انت ڪه ديوان ۽ هما گپ ۽ به ڪن ڪه دگر ۽ بدمه بارت - پرچي ا ۽ نيڪ ۽ بد ۽ دگنيا انت، جنگ ۽ جيڙا انت، ڪس ڪسي نه انت، نپس ۽ نپسي انت بل ۽ دومي نيڪ ۽ نيڪي مردماني نيڪي ڪار پدهم است انت پميشڪا و تي زبان ۽ شر به ڪن ۽ شري مردماني تها و تا هوار به ڪن - بلوچي قصه هاني تها بد ۽ نيڪي ۽ بابت ۽

ہم بازیں قصہ است آنت چوش کہ ”دانا نئیں کور“ ء قصہ انت۔ اے قصہ بدی ء نیکی ء کار پداں پیشداریت۔ اے قصہ اے وڑ انت کہ یک کورے گوں وتی زامات ء جنگل ء سیل ء سواد ء روت۔ کور دانا نئیں ء کو اسیں مردے بیت۔ وہدے آدوئیں کورے ء لمب ء دام چیر کن آنت پہ مُرگ ء گرگ ء گڑا کور ء دام بلا نئیں مُرگے گیپت ء زامات ء دام گوئڈیں مُرگے۔ زامات وتی دام ء مرگ ء کور ء را دنت ء آئی ء پڑ وریں ء بلا ہیں مرگ ء وت زوریت۔ کور زامات ء اے کاراں سر پد بیت۔ وہدے آواتر بنت گڑا زامات کور ء را جست گپت آجست چے انت اے کلر ء بہ چارات :

مردم گوں یکے دومی ء چیا جنگ ء داوہ کن آنت؟ زامات ء جست کت۔ اے جبر ء آ باز براں پریشان کتگ ات۔ آحیال کنگ ء ات۔ اے انچو عقل مند انت۔ بلکیں ایشی پسو ء دات بہ کنت۔ کور ء پسو دات۔ مردم ہمیشکا جنگ کن آنت کہ گوں دومی ء ہمے پیمیں کار کن آنت کہ تو گوں من کت۔ چرے گپ ء زامات پشئل بوت۔ چہ پیلک ء مُرگے کش ات ء کور ء راد اتے۔ کور ء مرگ زرت۔ دستے پر کت چارات ء کندگ ء لگ ات۔ دگہ اوں یک جستے است انت۔ زامات ء گوشت یک رندے جنگ ء پد مردم چون دوست بنت۔ کور ء پسو دات۔ ہمے وڑا کہ انوں تو ء من دوست انت۔“ (30)

چرے قصہ ء ہمے پنت رسیت کہ انسان ء بحت ء ہرچی نبشتہ انت

ہماری رسیت ء بے ایمانی ء بُن جنگ ء داوہ انت ء ایمانداری ء شری ء بُن تپا کی
 ء ایمنی انت۔

دگنیاء ہر کس ہرچی کنت پروت کنت۔ اگاں کسے شرکنت گوں آئی
 ء شر بیت ء کسے بدی کنت گڑا گوں آئی ء بدی بیت۔ اے بابت ء ہم بازیں قصہ
 بلوچی ء است انت چوکہ ”ہر کس کنت پروت کنت“ یک انچیں قصہ۔ وہدے
 بادشاہ بلک ء را کُشگ ء خاطر از ہر مان کتگیں حلواہ ء دنت بلے ہما حلواہ ء بلک ء
 جاہ ء بادشاہ ء بچ وارت ء مریت۔ بادشاہ پداپشومان بیت ء آئی ء را بلک ء گپ ء
 گیر کیت کہ ہر کس کنت پروت کنت۔

ہرس ء لالچ ء سہرا ہم بازیں قصہ است انت چوش کہ ”جوزفہ خوریں وزیر“
 (گیدی قصہ اولی)، ”لاچی وزیر“ (بلوچی لوک کہانیاں)، ”شیر ء شیر“ آپ ء
 آپ“ (قصہ بلاس نہ بیت) ”دانا بہلور“ (بادشاہ حد اوندوت ات) ء دگہ بازیں۔
 لالچ ء ہرس انسان ء را برباد کنت ء کم شرف کنت۔ ”جوزفہ خوریں وزیر“ گیدی
 قصہ (اولی) ء لالچی وزیر (بلوچی لوک کہانیاں) ء انچیں قصہ انت۔ اے قصہ ء
 یک بادشاہ ہے وتی وزیر ء را گو شیت کہ برو دگنیاء گتتریں چیز ء پہ من بیار۔ وزیر
 پریشان ء گمیگ بیت کہ آکجام چیز انت کہ دگنیاء گتتریں شے انت؟ وزیر دیم
 پہ جنگل ء گیا بان روت۔ اودا آ یک شپانکے گندیت کہ آئی ء ڈراہیں پسانی گٹ ء
 سہریں گھٹی بستگ۔ آشپانک ء را جست کنت تی پسانی گٹ ء چے چیزے لونجان
 انت۔ شپانک گو شیت کہ اے سنگی کلرے۔ آشپانک ء را گو شیت کہ منا چے
 سنگانی کلرے لہتیں بدے، آوتی دل ء گو شیت کہ اے سہری کلرے وہدے من بادشاہ ء

رادئیں آگل بیت ء دگنیا گتتریں چیزء نہ لوٹیت۔ شپانک وزیرء گوشیت کہ من ترا اے سنگ ء کوہ ء پیشداریں پہ وت بہ زور بلے ترا ہما وڑ کہ من گوشیں ہما وڑ بہ کن۔ بیات قصہ ء اے بہرء چاریں کہ شپانک گوں وزیرء چے گوشیت ء آئی ء رادگنیا گتتریں جی ء چون پیشداریت :

”شفا نکھ ء گوشتہ کہ ”تھنگو تھرا باز شون دیاں، تھو تھنگویں کھوہ ء پھیش ء نہ گندے بینگ واجھ ء بہ ورگڑا تھئی چھم پردہ امی کھفی تھو گندے کہ اے کھوہ تھنگو نیاں، گڈا سمبر تھئی شیر لکغ ء، جبر لا پختختی، کھونڈ کوڑ تختی، گڈا شفا نکھ ء داشہ تھلانک کہ ”دیر بی! دائیں سہی نہ بیختے کہ گندغیں مر وار دیں جی ایں؟ جو فہ مر وار دیں، ہر کھس ء وھار کھنت۔ نیں تھو دیشے وتی جو فہ۔“ (31)

اے وڑا مادیست کہ وزیرء سہرء کوہ ء لالچ ء جو فہ ء کچک ء درپ ء شیر وارت بلے آئی ء نہ زانت کہ اے سہرء لالچ ء من چینجو بے عزت ء کم شرف بوئگ ء اوں منی معن ء کچک ء معنایک انت۔

لالچ ء ہرس ء باروادگہ یک قصہ ”شیر ء شیر ء آپ ء آپ“ انت۔ بیت یک مردے کہ وتی پسانی شیرانی تہا آپ مان کنت ء بہا کنت۔ وہدے آئی ء کرا باز ر بیت۔ آزر اں زوریت ء دیم پہ شہر ء روت کہ دگہ پس گریں۔ مرد ء ز ر کتو ء ات انت ء آیک در چکے ء چیرا وپت ء واب کپت۔ وہدے واب ء پادکیت گڑا گندیت کہ ز ر یک شادوی ء گون انت ء آدر چک ء سمر انت۔ وہدے آشادو ء را

اشارہ کنت کہ زراں منادے شادوگوں آئی ء چون کنت اے ء کلمر ء بچارات :

”شادو ء یک کلدارے دریاء چگل دات ء یک کلدارے مرد ء
 نیمگ ء ، ہے وڑا شادو ء پلاسٹک ء زرا ہلاس کت انت۔ مرد ء
 راسک اپسوز بوت ناگہاں ہے راہ ء یک راہ گیرے روگ ء
 ات۔ آئی ء دیست کہ درچک ء بُن ء یک مردے نشنگ سک
 پریشان انت۔ راہ گیر اتک مرد ء کرا مرد ء راجستے کت۔
 مرد ء راہ گیر ء گو راوتی سرجمیں جاور بیان کت انت۔ راہگیر ء
 مرد ء گوشت کہ تو نہ اش کتگ کہ شیر ء شیر ء آپ ء آپ۔ مرچی
 گوں ہے وڑ بوتگ ہرچی کہ تئی شیر ء زر بوتگ انت ترا
 رستگ انت ء آپ ء زر آپ ء برتگ انت۔ مرد ء وتی ردی
 زانت ء وتی کتگین ء سک پشومان بوت۔“ (32)

بلوچی قصہ چہ پنت ء سوج ء سررتیج انت۔ اگس ہورت چارگ بہ بیت
 تاریخ ء راجد پتروت انسانی زند ء گوں آئی ء بندوکیں بازیں راستیں واقعہ ء سر
 گوستانی سرا ہے قصہ جوڑ کنگ بوتگ انت۔ اے قصہ شوندا ت انت کہ زی چے
 بوتگ ء باندا ت چون بیت۔ ابید چرے قصہاں مردم وتی پیرینانی کتگیں کارپداں
 زانت ء سرپد بوت نہ کنت۔

جناورانی قصہ

بلوچی قصہ بہ بنت یا دری، ڈراہینانی تہا دلوت ء جناوری کارست گون
 انت۔ انگریزی ادب ء جناورانی قصہاں فیہل ”Fable“ گوش انت ء اردو ء
 ایشی ء ”حیوانی کہانی“ گوشگ بیت۔ ہے بابت ء ڈاکٹر عبدالصبور نبشتہ کنت کہ:

”فیہل کسانیں ردانکی یا لچھی الیگری ءے کہ ایشی ء تہا بنی
 آدماء ابید حیوان ء بے ساہیں چیزان ء ہم بنی آدمی خصلتانی
 تب ء گوں ہمدپ کنگ ء چہ آوانی گپتار ء کردار ء بنی آدمانی
 عمل کنگ ء سرا چمشانکے دیگ بیت۔ بنی آدم چہ اے
 قصہاں اخلاقی درس ء سبق زور انت۔“ (33)

قصہانی تہا دلوتی کارستانی بُن دپتر ء بابت ء زانتکارانی گوشگ ایش
 انت کہ اے دڑستاں پیش مصر ء دودمان ء کارمرز بوتگ۔ اے بابت ڈاکٹر گیان
 چند جین نبشتہ کنت:

”حیوانی کہانیاں بھی سب سے پہلے مصر کی تہذیب میں رونما
 ہوئی ہیں۔ کیونکہ قدیم مصریوں کو جانوروں کے غلطی نہ کرنے
 والے تحت الشعور کا احساس تھا، اور وہ ان کی پرستش بھی
 کرتے تھے۔“ (34)

مصرء تہذیب بزاں دودمانء جناوراناں سک باز ارزشت دیگ
 بوتگ ء آہانی عبادت ہم کنگ بوتگ۔ ڈاکٹر گیان چند جین گوشتیت کہ چہ مصرء
 فیصل اے دگہ روبرکتی ایشیاء بابلء سر بوتگ انت۔ ہے قصہ مرچی ”ایسپء
 قصہانی“ نامء نامدار انت۔ گیان چند جین ء گوٹگ انت کہ ہندوستان ء ہم
 دوتانی مزین ارزشتے است انت۔ ہندوستان ء بازیں دوتی قصہ آہانی مذہبی
 کتابانی تہامان انت۔

ہندوستان ء دوتانی قصہ اپنشد، مہا بھارت ء جاتگ ء تہا است انت۔
 یونانی، مصری ء افریقی قصہاں جناوروتی اصل دژو شمء انت بلتے ہندوستانی قصہانی
 تہا جناور چو انسان ء وڑا انت۔ آہانی سرگ اگاں جناور یے گڑا بدن انسان
 نیگ انت ء اگاں بدن جناور یے گڑا سرگ انسان نیگ انت انچو کہ آوانی
 بھگوان گنیش ء بولے نات انت۔ افریقی قصہاں بچارات گڑا اودا کر گٹگ یک
 تیز ء چالاکیں جناورے ء وتی اصل ابرمی دژو شمء انت۔ ہے وڑا یونان ء ایسپء
 دُراہیں قصہانی تہاملاً رُبو وتی چالاکی ء کردء گوں زانگ بیت۔

بلوچی قصہاں جناوروتی اصل ابرمی دژو شمء انت گوں انساناں حبر ء حال
 کن انت بلتے گوں وتی جناور ی زبانء، پرچہ کہ عہدی دور ء باریگاں انسان جناورانی
 حبراں سر پد بوتگ انت۔ بنی آدمء آوانی واہشت ء مارشت زانتگ انت۔ چوش
 کہ ”بلک ء پیشی“ ء قصہء پیشی گوں بلک ء آدگہ ساہداراں گپ کنت۔

دوتی تو امیں قصہاں جناوراناں چو بنی آدمء زانتکار پیشدارگ بوتگ۔

اے بابت سلیم اختر نثرتہ کنت کہ:

”داستانوں میں ناطق طور پر بتانا تو ممکن نہیں تاہم یہ قرین قیاس ہے کہ عہد عتیق کا انسان فطرت، اس کے متنوع مظاہر اور جنگل کے باسیوں سے جزباتی رابطہ رکھتے ہوئے شجر و حجر اور چرند پرند سبھی کو انسانی کردار سے متصف سمجھتا تھا۔ انسانی شعور کے ارتقاء کی یہ منزل جسے ٹیلر نے ANIMISM کا دور قرار دیا ہے۔ اس تصور کی رو سے اپنی مختلف صورتوں میں فطرت ذی روح قرار پائی ہے۔ اسی لئے شجر و حجر ذی روح اور چرند پرند قوت گویائی کے حامل تھے۔“ (35)

ANIMISM دور انچیں دورے بوتگ کہ درچک ء دار، مرگ ء اے دگہ دراہیناں ساہ داراناں چہ انسان ء کمتر نہ آنت۔ ہے پیم ء قصہانی تہا ہر و ہد ء جناور گوں انسان ء آئی ء زند ء دُراہیں جیڑہ ء ججالاں ہور ء تورا انت۔

بلوچی قصہانی تہا انسانانی ہمراہی ء جناور ہم گون آنت ء باز قصہانی تہا جناور بنجاہی کارست کنگ بوتگ آنت۔ انسان جناورانی ء جناور انسانانی زبان ء سرپد ء پوہ بنت۔ انچوش کہ بلک ء پشی، گوجک، بانک پگل، مٹلا روبو، مرد، زال، مزار ء تولگ ء قصہ آنت۔

انچوش کہ مرد، زال، مزار ء تولگ ء قصہ ء انسان مزار ء تولگ ء حبراں سرپد بیت۔ و ہدے مزار کیت کہ مرد ء وریں گڑا مرد مزار ء گپ کنت ء گوشت کتہ؛

”یہ کھشار کھشونے ات، زرتھ کھشتی، زرتھ کہ پھگا، مزار
 آخت در کھپتہ زرتھ لاف، زاہک نشتغٹ بُرزہ منہاں چکھ
 مزار گوشہ، ”ایر کھف، بیا جہل ء من تھرا وراں نی نی زاہک ء
 گوشتہ کہ ”نیں من لاغراں، چوں کہ آور ء گنوہ وراں، لاندو
 باں، گڑا من ء بہ ور۔“ (36)

اے وڑا مردگوں مزار ء گپ کنت ء وتی جند ء رکینیت کہ من انوں لاگر
 ء نزوراں و ہدے پڑ و رباں انوں منابہ ور۔ بلے مرد مزار ء ورگ ء گم ء پُجرت ء روچ
 پہ روچ لاگر تر بیت گڑا آئی ء جنین آئی ء سر پد کنت کہ آئی ء را مزار ء گماں لاگر
 کتگ گڑا آہنچیں وڑے کنت مرد ء سرا اے گم ہلاں بیت:

”گڑا زال ء مردی پوشاک کھشو، ماذنی ء چڑٹو ہھتیار بستو،
 ہواں زرتھ ء آختہ، گندی مزار ہواں منہاں شنیر ء اوشتائی
 ایں۔ گڑا زال ء گواں جشہ ”اورا ہک!“ مرد ء گوشتہ ”بی واڑہ
 ء را!“ زال ء گوشتہ ”بادشاہ چڑٹہ مزارانی شکار ء۔ تھوپھہ اذا
 مزار رندے دیشہ پھاری نیں پھیراری نیں؟“ راہک ء
 گوشتہ مزار ء ”نیں چھوں کھنان، ہال ء دیاں نہ دیاں؟“ مزار ء
 گوشتہ ”ہذائی نام ء من ء بلکیں، ہمیشہ اڑ تھوکھے پھول ء
 کھنغ، ایں؟“ گوشتی ”وزیر ایں بادشاہ ء“ گوشتی ”نیں من ء
 لکیں۔“ (37)

اے وڑا مرد، زال ء مزارگوں یکے دومی ء گپ ء ٹال کن آنت ء یکے

دومیء گپ ء جبراں سر پد بنت۔

”بلک ء پشی“ ء قصہ بلوچی ء باز نامدار انت اے قصہ ء چُک چُک سر پد انت۔ ایٹی ء تہا ہم پشی گوں بلک ء جبر کنت ء و ہدے آ بلک ء شیراں وارت گڑا بلک آئی ء لٹک ء گڈیت پدا آچے کنت اے لکڑے بچا رات:

”ہائے منی دُمب! وائے پمن! من شر بوتن! نون ہر کس منا بے لٹک گوشتیت۔ بلی ء گوشت۔ تی دوا ہمیش انت! دڑ ء بڑ کہ توئے! بیوس ء بیوا کیں بلی ء روزی ء جنے، پشی گوشت، منانوں نسوان ء تو بگ انت۔ من ہچبر دڑی نہ کنیں۔ بلتے منی دُمب ء دے! منی لالاء سور انت! من ڈینڈور سوا بوتن، بلی گوشت، منی شیرانی بدل ء بیار پدا دُمب ء بہ بر۔“ (38)

بازیں قصہ انچیں است انت کہ آہانی تہا کردار تہنا جناور انت، بزاں جناور گوں جناوراں جبر کن انت۔ چوش کہ بڑک ء زنگلک، کڈک ء مُشک، بوڈے بوڈاں، شاہ ء تپورکاں، مائی شیرانڑی ء روبا، روبا ء کروس، کپیسک ء زوم ء دگہ باز۔ ”بڑک ء زنگلک“ ء قصہ ء بڑک، میش ء گرک بُجاہی کارست انت۔ اے قصہ چوش انت کہ و ہدے گرک میش ء پوستے گؤرا کنت ء بڑک ء شنکاں وارت ء روت گڑا بڑک وتی شنکانی شوہاز ء در کپیت ء بازیں جناورانی گؤرا روت ء آہانی گوما اے وڑگپ کنت کہ:

”بڑک شت مُلا روبا ء ہونڈ ء در پیپنت۔ روبا گوشت، چے چپاؤ کپت! منا وظیفگ ء نیلے، کئے ء؟ بڑک گوشت،

من بڑک زنگلک۔ روبا گوشت، ترا کلام بہ جنت، تومنی پیمیں
پاکیں بزرگاں انگت دو بہ جن ے، منی کار ہدائی ذکر انت۔ منی
روزی رساں ہما انت؟ بڑک شت ممء ہونڈء در پیپنت۔ مم
گوشت، چے بلاہ کپت، کئے ے؟ گوشت بڑک زانگلک۔
ممء گوشت، ہانوادگ وتی راہء بگر، ممء وردن پسی ے کفر انت۔
دیمتراشت پلنگء ہونڈء در پیپنت۔ پلنگے گوشت ے، من
ڈڑیء کار نہ کنیں۔ من مدام وتی شیری شکارء در گیریں یا لاپ
ہمشک ے ہورک واب ہین۔ ہر دیں بزشہ درست رستر ے نہاراں
سوج کرت، پدا آہت وتی کوہنگیں بدیدرہ گرک ے گسء
ہونڈء اش در پیپنت۔ گرک گوشت، کئے ے تئی چم
بسٹنت؟ بڑک گوشت، من بڑک زنگلک گرک گرت
گوشت، من بڑتہ، من وارتہ، من گوں تہ مڑاہیں، بڑک
گوشت باندا پلاں پڑء منی وتی مڑوکائی بیت۔ گرک گوشت،
شر! من کائیں، بڑک گوشت، پس ے پیر کی نامء کولے بہ
بند۔ گرک گوشت، پیسرا تو قولے بند؟ بڑک گوشت، منا
زنگلک ے گورء سوگند، گرک گوشت، منا وتی پس گرک
ال دین ے گورء سوگند۔“ (39)

”بڑک ے زنگلک“ ے قصہ ے دراہیں کارست جناور انت کہ یکے دومی ے
گپ کن انت۔ اے قصہ ے جناورانی یک چا گردے ہم پیشدارگ بوتگ کہ
کجام جناور ے وراک چے انت ے آچے وڑا شکار کنت۔ دومی نیمگ ے مات ے کرد

انت مات جناورے بہ بیت یا انسانے پہ وتی چُک ء ہر وڑیں جنجال کشیت ء وتی چُکانی ہر وڑا حیا لداری ء کنت۔

قصہ ہانی تہا جناور گوں جناوراں ء جناور گوں انساناں گپ ء ٹال کن انت ء بازیں قصہ انچیں است انت کہ جناور گوں انسان ء دگہ جناوراں ابید آپ، کوہ، دڑ چک ء دارانی گو ما ہم گپ کن انت چوش کہ بلک ء پیشی ء کتو ء قصہ انت۔

”کتو“ ء قصہ ء و ہدے ما چاریں ء گوشداریں گڑا اودا ما گندیں کہ کتو ء بلک مور مُرت ء کتو گڑ یوگ ء بیت گڑا یک جنگے (جنگل) کیٹو ء کڑا کیت ء چہ کتو ء پُرسیت:

”کتو تو چی ء گڑ یوگ ء ءے؟ کتو ء گوشت بیا کہ بیچارگیں بلک مور مُرت، مور ء بادشاہ شت من پمیشکا گڑ یوگ ء آں جنگ ء گپت وتی تو امیں پٹان آں گو تک ء پُٹ گو ات ء دات انت۔ جنگ ء کہ وتی پُٹ گو تک انت، بیچارگ پریشان بیت شت تچک ء کلاگ ء کڑا کلاگ ء جست کت جنگ تو پرچاشت ءے وتی سچھیں پُٹ گو تک انت وتارا چو بڑ ہنگ کتہ، جنگ ء گوں کلاگ ء گوشت کہ گپ ء مکن، کلاگ ء گوشت پہ حد ا منا حال بد ءے جنگ ء گوشت، بیا کہ مور مُرت، مور ء بادشاہی شت، ء شو میں کتو ء حاک ء حاکشانی کت، من اوں پریشان بیتاں، وتی سچھیں پٹان ء گو تک، کلاگ اوں بیچارگ پریشان بیت، کلاگ ء وتارا

سچھہناں جُجب ۽ مہ جُچپ کت ڈرینت۔“ (40)

ہے پیم ”بلک ۽ پشی“ ۽ قصہ ۽ ہر دیں کہ پشی روت پہ ڈگار ۽ دان ۽ رندا
چے گوشت بچارات:

”پشی شت ڈگار ۽ گوشت ڈگار ڈگار! منادان دے، داناں
دیاں کپوت ۽، کپوت منا گدوہ دنت، گدوہ دیاں کہیر ۽،
کہیر منا ٹال دنت، ٹالاں دیاں بڑوہ، بڑو منا شیر دنت،
شیراں دیاں بلی ۽، بلی منا دُمب دنت، دُمب ۽ گوں دُمب ۽
بنداں رواں لالی ۽ چک ۽ سیر ۽، ڈگار ۽ گوشت منا آپ بدے
پشی شت جوہ ۽ را گوشت ۽۔ جوہ، جوہ منا آپ دے،
آپاں دیاں ڈگار ۽ ڈگار منادان دنت، داناں دیاں کپوت ۽،
کپوت منا گدوہ دنت، گدوہ ۽ دیاں کہیر ۽ کہیر منا، ٹال
دنت، ٹالاں دیاں بڑوہ، بڑو منا شیر دنت، شیراں دیاں بلی ۽،
بلی منا دُمب دنت، دُمب ۽ گوں دُمب ۽ بنداں رواں لالی ۽
چک ۽ سیر ۽۔ جوہ ۽ گوشت منا بردے دے۔“ (41)

اے وڑا پشی پہ وتی لٹک ۽ ڈگار ۽ کہیر ۽ جوہ ۽ گوما گپ کنت ۽ آہم
گوں پشی ۽ گوں جبر کن آنت ۽ پشی ۽ مک ۽ کن آنت۔

جناورانی قصہاں انچو گمان بیت کہ اے قصہ وت جوڑ کتگ آنت۔ اے
وڑیں قصہ پہ گونڈیں زہگان جوڑینگ بوتگ آنت۔ چوش کہ کٹو، بوڈے بوڈاں،
شاہ تپورکاں، مائی شیرانڈی ۽ روبا، روبا ۽ کروس، کپیسک ۽ زوم ۽ دگہ بازیں

جناورانی قصہ است انت۔ دری زبانی قصہ بہ بنت یا بلوچی قصہ ڈراہینانی تھا
 جناورانی شریٰ و حرابی دوئیں پیش دارگ بوتگ انت کہ ہر جناور و تی چا گردے،
 آئی و تی کردے، آئی جتا وراک، آئی و شکار و وڑ و پیم جتا انت، نزوریں جناور و
 نزوری و مزنیں رسترانی ٹرس و پیم ہم پیش کنگ بوتگ انت۔ بازیں قصہ سر و
 سوچی انت و باز آہانی چا گردے شون دینت۔

ہر قوم جناورانی قصہاں وتی چا گردے تب و متیلاں نشان دنت۔ بلوچی و
 مور، مدگ، بڑ و میش، پشی، شیر و روباہانی قصہ انت و افریقی قصہاںی تھا گیشتر
 روبا، شیر، پشی و گرگشک ہوار انت و یونان و گیشتر ملاً روبا و قصہ انت۔ اے
 رنگ و ہمک چا گردوتی ہند و دگی جناورانی قصہاں بیان کنت۔

زہگانی قصہ

بنی آدمؑ ءِ زندگی ءِ سرگوست ءِ تجربت آئی پگری ردومؑ ءِ گیش کن انت۔ آ
 وتی ہے سرگوستاں باز براں قصہی رنگ دنت دانکہ چریشاں دومی مردم ہیل زرت
 بہ کنت۔ انسان چہ در کسانی ءِ قصہ گوشدارگ ءِ واہگ دار انت۔ پرچہ کہ آلوٹیت
 وتی دور ءِ چہ ساری ءِ رند ءِ بار یگ ءِ جوانی ءِ بہ چاریت۔

بنی آدمؑ ءِ زند ءِ مہر ءِ دوستی، وشی ءِ گم، درد ءِ رنج، زانت ءِ مارشت چہ ابتدا
 ءِ گون انت۔ انسان جنگل ءِ بیابان ءِ نندوک بہ بیت یا شہر ءِ مچی ءِ نندوک بہ بیت
 آئی ءِ مارشتانی ردوم ءِ ہے قصہانی بلائیں کردے است انت۔

گوئڈیں زہگ ہے قصہی سر حالان توری ہر وڑیں بہ بنت، آاے سر
 حالان راست من انت ءِ ایشانی سرا بھیسہ کن انت۔ نہ بوتگیں چیز، حیران کنوکیں
 واقعہ ءِ سرگوست، نہ دیستیں جناور ءِ دریں ہلک ءِ ملاکی گپ ءِ جبر ءِ انچیں دگہ
 بازیں سر حال کہ منگی نہ انت گوئڈیں زہگ آوانی سرا باور کن انت۔ زہگانی قصہ
 پہ زہگانی پگر ءِ حیال ءِ حساب ءِ نبشتہ کنگ بوتگ انت۔

سید ظہور شاہ ہاشمی ”بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزہ)“ ءِ میر عاقل
 خان مینگل ”گیدی قصہ (ہپتھی) گوشتیت کہ کوہنیں قصہانی ردوم دیگ ءِ مستریں
 سوہ جنین آدم بوتگ انت۔ وہدے اے وڑیں گیانی سرا چار ءِ تپاس کنگ بیت

گڑا مارگ بیت کہ جنین آدمیاں بازیں سرگوست ء واقعہ قصہء رنگ ء جوڑ کتگ
 انت۔ اے قصہانی جوڑ کنگ ء آہانی حاسیں خیال داشتگ کہ پہ گوئڈیں زہگاں
 پنت ء سر ء سوچی سر حال بہ بنت۔ اے تک ء جناوری سر حال ہم کہ پہ زہگانی
 سہرٹینگ ء مشکولی ء جوڑ کنگ بوتگ انت۔ پرچہ کسانیں زہگ گیشتر گوں دلوتی
 قصہاں دلگوش بنت۔ ڈاکٹر عبدالصبور ء ہم قصہ ساچی ء بابت ء گوشنگ کہ :

”بلوچی قصہ جنوک گیشتر جنین آدم بوتگ انت چونکہ بلک ء
 پیریں جنین آدم اے تک ء گیشتر زانکار زانگ بوتگ انت۔
 ہمیشکا اے قصہ ہمیشانی زبان ء پہ زہگانی خاطر ادراگاز کنگ
 بوتگ انت۔“ (42)

بانک زینت ثناء وتی کتاب ”بلوچی ادب میں تنقید نگاری“ ء گوشیت کہ؛
 ”میر عاقل خان مینگل نے لوک کہانیوں پر مشتمل ایک کتاب
 شائع کرائی ہے جس میں بہت سی پیاری پیاری لوک کہانیاں
 جمع کی ہیں۔ یہ کہانیاں جو اکثر بڑی بوڑھیاں اپنے بیٹوں
 پوتوں کوراتوں کو سنا کر ان کو تھپکتی ہیں۔“ (43)

ہے پیم ء عاقل خان مینگل ”گیدی قصہ (ہپتھی)“ ء پیشگال ء اے پیم نبشتہ
 کنت کہ :

”اے نمشتکار ماں اے کتاب ء آزمانکاں سے سے ونڈاں
 بہر کرتگ اولی ونڈے لڑے کسانیں چک و چوکانی آزمانک
 انت۔“ (44)

چرے گپاں پدر بیت کہ قصہ گشوگ گیشتر جنین آدم بوتگ انت ء ایشاں
 زانتگ کہ زہگاناں چے پیس میں قصہ دوست بیت آہاں پدا ہماہانی وڑ ء پیم ء قصہ ساج
 اتگ انت۔ چریشاں گیشتریں قصہ جناورانی بوتگ انت پرچہ کسانیں زہگاں
 انچیں قصہ گیشتر دوست بنت چوش کہ ”بوڈے بوڈاں“ شاہ تپیورکاں“ ”کدو“
 ”بلک ء پشی“ ”بُزک زنگلک“، ”کڈک ء مشک“ ”کتو“ پشی روبا ء بلک
 ”انچیں قصہ انت کہ پہ زہگانی مشکولی ء حاترا ٹہینگ بوتگ انت۔

”بلک ء پشی“ ء قصہ پہ زہگانی مشکولی ء باز جوانیں قصہ ہے۔ اے یک
 شعری دُروشنے ء ٹہینگ بوتگ اے قصہ ء گڈی بہرے شعراں سیل کن ات:

”پشی شت گنش ء را گوشت

گنش! منا گنش دے

گنشاں دیاں مچ ء

مچ منا ناہ دنت

ناہاں دیاں اُستاء

اُستا منا برد دنت

برد ء دیاں جوہ ء

جوہ منا آپ دنت

آپاں دیاں ڈگار ء

ڈگار منا دان دنت

داناں دیاں کپوتء

کپوت منا کدوہ دنت

کدوہء دیاں کہیرء

کہیر منا ٹال دنت

ٹالاں دیاں بڑوہء

بڑوہ منا شیر دنت

شیراں دیاں بلیء

بلی منا دمب دنت

دُمبء گول دُمبء بنداں

رواں لالیء چکء سیرء

(45)

ہے پیم ”کیتو“ ء قصہ پہ زہگانی دلگوشی ء جوانیں قصہ زانگ بیت اے ٹکرء بچار

ات :

”پاچن شت ہوٹگ ء آپ ورگء، آپء جست کت

پاچنء را کہ بیا کہ تئی ریش کج آنت، پاچنء گوشت ریشانی

حبرء مکن آپء گوشت حدایکے منا حالاں بدئے گڑا پاچنء

گوشت بیا کہ مور مرت مورء بادشاہی شت، شمس کیتوؤ
 حاک ء حاکشانی کت، جنگ ء وتی پٹ گو تک انت،
 کلات ء وتارا جمپ کت، کہیر ء وتی ٹال ریتک انت ء من
 وتی ریش گو تکاں۔ آپ ء کہ اے گپ اش کت انت، گرا
 وتارا سچہ ء لردکت کہ بیکار ء حاک بیت۔“ (46)

پہ زہگانی پنت ء سوج ء ہم بازیں قصہ است انت۔ بزاں شمریں کار ء
 پنت، راستی ء دروگ ء پنت، عقل ء دانائی، ادب ء اخلاق ء پنت، صفائی ء
 پاندگانی پنت، ہمے وڑیں درائیں پنت ء سوجی قصہ ہم بلوچی ء است انت کہ بلک
 ء ماتی اش وتی نماسگ ء کڈ اسگانی سر ء سوج ء گوش انت اش چوش کہ ”بوڈے
 بوڈاں شاہ تپورکان ء قصہ انت۔

اے قصہ پہ گوٹڈیں زہگانی ششت ء شود ء گوٹگ بیت ء آہاں سوج ء
 سرکنگ بیت کہ اگاں ششت ء شود مہ بیت گرا مردم ء رابوٹ چے حال ء سر
 کنت۔ آئی سرگ ء بوٹ وتی لوگ کن انت۔ ہمے قصہ ء اے ٹکر ء دلگوش کن ات:

”است ات بوڈ ء رشک ء تپورکانی بادشاہ ہے اے بادشاہ ء جاگہ
 ء ماڑی بزیں کور دیمیں مودانی نیام ء ات کہ اودا نہ صابون ء
 شود ء میٹ ء آپ شت، نہ تیل ء بوڈ دارو، نہ استرگ ء سک نہ
 مشین۔“ (47)

ہمے پیم ”کپیسک ء زوم“ ء قصہ ”دانا نیں کور“ ء قصہ ”ہرکس کنت
 پروت کنت، ”شیر ء شیر، آپ ء آپ“ ء دگہ بازیں قصہ است انت کہ پہ زہگانی

ردومء باز ارزشت دار أنت -

زہگانی قصہاں بازیں قصہ ترسناکیں ہم است انت بلتے کسانیں زہگ
 ایشاں ہم پہ ہدونا کی ء گوشدار أنت - چو کہ ”چا کرء چار چم“ ء ”دیہہ ء کرامت“
 ء قصہ أنت - کسانیں زہگ ایشاں پہ واہگے گوشدار أنت - پہ زہگاں گوشتاگیں قصہ
 باز براں وت ٹہینگ ء جوڑ کنگ بوتگ أنت ء باز براں ء راستی ء گوں ہم
 گزنجیں قصہ بوتگ أنت - ہما قصہ کہ راستی ء گوں ہم گزنج أنت آگیشتر نصیحت ء
 سر ء سوجی قصہ بوتگ أنت دانکہ کسان سالیں زہگ وتی کماش ء پیرینانی عزت ء
 بہ کن أنت، وتی ملک ء زمین ء کار بہ کن أنت -

چاگردی قصہ

کوہنیں قصہانی لبزانک ء مزنیں ارزشت ء بستارے است انت پرچہ
 کہ ایشی ء سوب ء یک راجے ء چاگرد آئی ء دودمان ء ربیدگ پدربنت۔ ہے
 قصہ مرچی ء چہ ہزاراں سال پیش ء احوال ء دینت۔

قصہ اگاں ہورت چارگ بہ بنت داں اے الم مارگ بیت کہ ایش
 یک جاہ ء دیارے ء نہ انت بلکیں اے قصہ سفرکنان چہ یک ملکہ ء دومی ملک
 سربوتگ انت۔ ہے سفر ء قصہانی تہارد ء بدلی اتلگ۔ ہمک چاگرد ء رنگ ہو
 تور بوتگ انت۔ لبزانک بنی آدم ء زند ء عکس انت۔ ہما عکس کہ یک چاگردے ء
 شری ء حرابی ء آئی ء دود ء ربیدگ ء پدراکت۔

قصہی سرحالاں یک سرحالے چاگردی انت۔ بلوچی لبزانک ء بازیں
 چاگردی قصہ است انت چوش کہ ماثو ء چکلو، نشار ء ثروہ، بادشاہ ء جنین ء راجک نہ
 بونگ، ظالمیں بادشاہ ء زورانسری، نیکیں بادشاہ ء رعیت، دولت ء لالچ، ہرس،
 دہکان ء ڈگار، فقیر ء عاجزیں مردم ء نیک دعا، دُڑی ء ٹگی، راست گشی ء آئی مُز ء
 ہے وڈیں دگہ بازیں چاگردی سرحالانی قصہ است انت۔

ہزاراں سال ء چہ پیش چاگردے ء جاورانی مالومداری ء یک وسیلہ ے
 ہے قصہ انت۔ ایشانی وانگ ء گوشدارگ ء رندیک وہدے ء مردمانی سوچ ء پکرے

سرپدی بیت تادومی نیمگہ آئی ۽ چاگرد، رسم ۽ دود، آئی ۽ نندگ ۽ پادا آہگ، ورگ ۽ چرگ، آئی ۽ سیاسی جاورانی ہم سرپدی رست کنت۔ اے درگت ۽ بازیں قصہ خیالی (Fantasy) ہم بنت بلئے گیشتر قصہ راستی ۽ عکاسی ۽ کن انت۔ چوش کہ ”ماتو ۽ چکو“ ۽ یک انچیں قصہ کہ لوچ ۽ نکسیں بلکے اول سراں بادشاہ ۽ بچک ۽ را ردنت کہ وتی پت بزاں بادشاہ ۽ را بہ گوش کہ آمنی نماسگ ۽ گو ما سا نگ بہ کنت دانکہ آتی مات بہ بیت ۽ ترا گور ۽ سار کنت۔ بلئے سور ۽ رند ہے بلک گوں وتی نماسگ ۽ بادشاہ ۽ بچک ۽ را تہمت جنت ۽ آئی ۽ را چہ لوگ ۽ در کنت ۽ ایشاں در پہ در کنت۔ اے قصہ ۽ چاگرد ۽ جنین ۽ مکر ۽ فریب عکس پیش دارگ بوتگ انچو کہ ڈاکٹر سنبل نگار نبشتہ کنت کہ :

”معاشرت کی مرقع کشی ہماری داستانوں کی ایک اہم خصوصیت ہے۔ ہماری داستانیں اور کسی کام کی نہ سہی مگر ہماری معاشرت کی تاریخ ان ضخیم جلدوں میں محفوظ ہے۔“ (48)

چرے گپاں پدر بیت کہ قصہاں راجد پتر ۽ چاگردی رنگ ۽ دروشم جوانی ۽ پدر کتگ۔ قصہ آ دور ۽ مردمانی پگر ۽ سوچ، آہانی دود ۽ ربیدگ، آہانی واہشت ۽ زند ۽ شری ۽ حرابی ۽ ہر وڑیں چاگردی سر حالانی شوندا تی ۽ کنت انچو کہ شفیع عقیل ۽ گوشتگ کہ :

”لوک کہانیوں کا تعلق زندگی اور معاشرے سے ہوتا ہے۔ فرق صرف یہ ہے کہ ان میں کچھ ردو بدل ہو جاتا ہے۔“

استعاروں سے کام کیا جاتا ہے کنایوں میں بات کہی جاتی ہے، تشبیہوں کی چھائیاں پڑ جاتی ہیں اور ہر فعل عمل کے ذریعے ہمارے سامنے آتا ہے دوسرے الفاظ میں یہ بات یوں بھی کہی جاسکتی ہے کہ لوک کہانیاں کہیں تو زندگی کے بالکل ساتھ ساتھ چلتی ہیں اور کہیں فینٹسی (Fantasy) کا روپ اختیار کر لیتی ہیں۔ ان میں جو واقعات پیش آتے ہیں کردار جن مسائل سے دوچار ہوتے ہیں اور ان کے جو نتائج ظاہر ہوتے ہیں۔ وہ سب انسانی زندگی میں موجود ہیں۔ مثال کے طور پر ان سیدھی سادی لوک کہانیوں میں ساس بہو کے جھگڑے ہوتے ہیں، سوتیلی اولاد سے سوتیلی مائیں بُرا سلوک روا رکھتی ہیں، غریب اور امیر بھائی میں سماجی تفریق ملتی ہے۔ بادشاہ انصاف کرتے آتے ہیں، ظالموں کو سزا دی جاتی ہے۔“ (49)

انچوش کہ شفیع عقیل گوشتیت کہ قصہ زندہ گوں یکجا روان انت انچوش کہ زندہ جیڑہ ۽ جنجال انت ہمہ پیم قصہانی سر حال انت۔ مات ۽ گوں چُک ۽ کرد ۽ سر حال ۽ بازیں قصہ است انت چوش کہ ”بجن لالا“ ۽ ”ماتو ۽ چُکو“ ۽ قصہ۔

”بجن لالا“ ۽ قصہ ۽ پیشدارگ بوتگ کہ ماتو ۽ کست ۽ کیننگ پہ چُکو ۽ چون بیت کنت، اے کلر ۽ بچارات :

”است ات یک سوداگرے اے سوداگرے اولی جن مُرت۔
 آئی دوزہگ ات انت۔ یکے بچکے یکے جنکے نیٹ سوداگر
 اے جن سُور کرت۔ شوم آسریں جن نوں ہر دو بیوسیں زہگانی
 سرا ظلم ۽ جور کرت۔ ماتو ۽ دست ۽ آئی زہگ لنگڑ ۽ وار
 انت۔ زہگ ہم شہ ترس ۽ پچی نہ گوشت ۽ گر میں چونڈگ ۽
 حُشکیں لُنکگ ۽ سگ ات انت ماتو ننگ وتی چکو بزاں
 سوداگرے اولی جنک ۽ گوشت بیا بروں کوہ ۽ رارکارن۔ ہر
 وخت ہر دوشت انت کوہ ۽ اودا ماتو ننگ گپت جنک ۽ گٹو
 کرت ۽ یک بلا ہیں گرمی ۽ تہا دور دات کہ کس مہ گندیت
 ۽ جندے احت ۽ سک گڑتی ۽ لگ ات ۽ گوشت، نزانیں منی
 چکو ۽ چے بوت، یک نیمکے جست نہارانی گواچی بوت یا
 کسے بست ۽ برت اش۔“ (50)

قصہانی تہا ہر روچگیں سر گوست ۽ واقعہ بیان بوتگ انت کہ آہاں
 قصہی رنگ زرتگ۔ ہمک د مگ ۽ وتی تب ۽ مٹیل بنت ڈاکٹر عبدالصبور ۽ گوشتنگ
 کہ قصہانی تہا ہمک عہد ۽ شبوگون انت آ گوشتیت کہ:

”گیدی قصہانی شری ۽ براہداری ایش انت کہ ایشانی اندرا
 ہندی رنگ ۽ ہندی تب ۽ مٹیل گندگ بیت۔ ہمک راج ۽
 ہمک زمین ۽ گیدی قصہانی وتی وتی تب ۽ مٹیلے ۽ ہے تب ۽
 مٹیل ۽ ردا آوانی تاثر دیگ ۽ وتی برکت انت۔ ہے حاترا

زانتکاراں گوشنگ کہ اگاں تو ڈیہہ ۽ ہندی ۽ راج ۽ قومی ۽،
قبیلہ ۽ ٹک ۽ بولکی ۽ بابت ۽ زانگ لوٹے تہ آوانی گیدی
قصہاں بوان کہ ہے گیدی قصہانی اندرا آوانی سرجمیں زندہ
یک وحدتے گندگ بیت۔“ (51)

چاگردے ۽ شری بہ بیت یا گندگی ۽ حرابی، دراہیں عکس قصہانی تہا است ۽
پدرانت:

”لوک کہانیاں صرف غیر عقلی اور ناقابل یقین داستانی ہی
ہیں بلکہ ان کا انسانی زندگی سے بہت زیادہ تعلق ہے۔ اور
ان میں معاشرے کی کوئی نہ کوئی اچھائی یا بُرائی بیان کی جاتی
ہے۔“ (52)

قصہ گیشتر ہے پیم انت کہ گوں اولی رد ۽ وانگ زانگ بنت کہ اے قصہ
۽ چاگردے کجام سرحال ۽ کجام گپ ۽ جیڑہ بیان کنگ بوتگ۔ انچوش کہ اے قصہ ۽ اولی
رد ۽ بچار ”است ات یک ماتو ۽ چکوے“ چرے رد ۽ اش کنگ ۽ مردم سرپد بیت۔
اے قصہ چاگردے کجام جیڑہ بیان بوتگی انت ہے پیم ۽ ودے گوشنگ بیت کہ ”است
ات یک جنین آدمے کہ آئی ۽ را چک نہ بوت ۽ آئی ۽ مرد ۽ دگہ سانگے کت“ یا کہ
”است ات بادشاہے کہ آسکلیں ظالم ۽ بے رحمے ات“ یا کہ ”است ات یک بادشاہ
یے کہ آئی ۽ راوتی رعیت ۽ ہر وڑا حیاں گورآت“ اے درانیں رداں چہ قصہ ۽ سرحال
وت پدر بیت کہ اے قصہ چاگردے کجام جیڑہ ۽ سرحال انت۔

انچو کہ قصہء اولی ردء چہ زانگ بوت کنت کہ قصہ چا گردء کجام سرحال
 ء بابت ء انت ہے رنگ ء قصہانی بنگلی سرحال ء چہ ہم پدر بوت کنت کہ چے
 تہر ء قصہے بیان بونگی انت۔ چوش کہ ”بادشاہ ء چار دُز“ ”بے ایمانیں مُلا“، ”جوفہ
 خوریں وزیر“ ہر کس پہ وتی مُزء، ”بادشاہ ء دُز“ قصہ ”شیر ء شیر، آپ ء آپ“، ”سے
 جنی جود، ”دُروگ بندگ ء مُز“، ”ماتو“، ”جنین ء مکر“ اے درائیں سرحالی بنگلیاں
 وت پدر انت کہ قصہء میان ء چے بیان بونگی انت۔

یک قصہے ء مستریں جوانی ایش انت آیک چا گردے ء تو امیں کیلو ء قد
 (value) آں پیلو بہ کنت۔ اے بابت ء پناہ بلوچ وتی کتاب ء نشتہ کنت کہ:

”لوک کہانیاں ہر عہد میں موجود رہی ہے۔ اس میں ہر دور کا
 تھوڑا سا رنگ شامل ہوتا ہے۔ ان میں بلوچ معاشرت اور مجلسی
 زندگی کا عکس ہے۔ اور بلوچی اخلاقی اقدار بھی سامنے آجاتی ہیں۔
 بھائی چارہ، باہمی مدد و امداد اور غیر طبقاتی معاشرہ قائم ہے۔ بعد
 ازاں بلوچ بادشاہی نظاموں کے ساتھ سامنے آئے تو پھر یہ لوک
 کہانیاں اس عہد کی عکاسی کرتی نظر آتی ہیں۔“ (53)

ہے حیا ل ء پدرائی ء جان محمد شتی بیان کنت کہ:

”قصہاں یک نیمگے عہدی باریگانی دود ء ربیدگی شون داتگ
 ء دومی نیمگا چہ قصہی کرداراں نیکی ء بدی، شری ء رواداری یا
 ناروائی ء شرین ء بدیں آسر نشان داتگ انت۔“ (54)

جان محمدؑ گوشتگ انت کہ شریں ء بدیں کارؑ آسر ہم قصہانی تہا
پیشدارگ بوتگ انت، چوش کہ ”ہر کس کنت پروت کنت“ ادا بدی ء آسر پیش
دارگ بوتگ کہ بادشاہ چہ وتی بدیں نیت ء یک پیریں زالے ء کوشارینگ ء آئی
ورگانی تہا زہرمان کنت بلتے شری ء آسر شربیت ء بدین ء آسر بد بیت۔ ہے
ورگ کہ بادشاہ ء زہرمان کتگ اتاں پیریں زال ء جاہ ء بادشاہ ء وتی بچ ء
نصیب ء بوت انت ء امرت۔

قصہانی تہا ہر وہد ء باریگ ء دود ء دودمان گندگ بنت کہ کجام دور
ء مردمانی ربیت چے چے بوتگ انت:

”لوک کہانیوں کو لیجئے جن کو حقیقتاً کسی بھی قوم کی تاریخی
اور اجتماعی زندگی کا عکس سمجھنا زیادہ صحیح ہوگا۔ یہ لوک کہانیاں
جو آج کل کچھ عجیب سی لگتی ہیں، کوئی من گھڑت یا خود ساختہ
چیزیں نہیں تھیں بلکہ اپنی قوم اور مجتمع (معاشرہ) کی صحیح
عکاسی کرنے والا نثری ادب یا تاریخ ہیں۔“ (55)

ہر کجام زبان بہ بیت آوتی چا گرد ء گوں ہمدپی کنت ء ہما چا گرد ء عکاسی ء
کنت۔ اگاں یک راج ء قومے ء دور ء باریگ ء مالومداری ء کنگ لوٹ ات
داں آ قوم ء قصہاں بو ان۔

انسان ء تاریخ ء راجد پتر ء بچاریں گڑاں پدربیت کہ آہانی دود ء
ربیدگ چہ انوگیں رسم ء رواجاں دگری دار انت۔ آوہداں شرک ء پال، جن ء جاتو

میٹھ ایندگہ چیز باز بوتگ کہ انوگیں چا گردء کم آنت یا بہ گوش نیست انت۔
 بلوچانی قصہانی تہا میٹھ نیست انت بلئے ایشانی ہم رنگی المء قصہاں شوہاز کنگ بیت
 کنت۔ میٹھ ہما قصہ گوشگ بنت کہ آہانی تہا دیوئ دیوتا گون بہ بنت بلئے بلوچ
 چا گردء دیوئ دیوتا نیست انت ہمیشکا ما گوشت کنیں کہ میٹھ یونانی، چینی ء ہندوستانی
 قصہانی تہا باز انت۔ البتہ بلوچ چا گردء شرک ء پال، رسترء جن، دیھ ء بلاہانی
 دژو شم است بوتگ ء انگتء گندگ بنت۔

سمرشون:

- 1- بلوچ، پناه، بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2016ء،
تا کدیم 125/124
- 2- داد، اے آر، قصہ بلاس نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد،
2012ء، تا کدیم 54
- 3- پدا ہمیش
- 4- بلوچ، پناه، بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2016ء،
تا کدیم 125
- 5- رگام، شے، بادشاہ ہداندوت ات، بلوچی قصہ ہانی دپتر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء،
تا کدیم 247
- 6- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء،
تا کدیم 10
- 7- داد، اے آر، قصہ بلاس نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد،
2012ء، تا کدیم 137
- 8- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء،
تا کدیم 18
- 9- رگام، شے، بادشاہ ہداندوت ات، بلوچی قصہ ہانی دپتر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء، تا کدیم 1

- 10۔ داد، اے آر، قصہ ہلا س نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 133
- 11۔ دشتی، جان محمد، دشت کنجھتی، 21/9.2016، شنبہ، 4: 15 و ہدء پاس
- 12۔ بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ ہی لہز انک (پٹ ۽ پول نگد کاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 53
- 13۔ بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 59
- 14۔ مینگل، میر عاقل خان، (پیشگال) گیدی قصہ (ہپتھی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2011ء، تا کدیم 81
- 15۔ ہمیش، تا کدیم 95
- 16۔ رگام، شے، بادشاہ ہداوند و ات، بلوچی قصہ ہانی دپتر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء، تا کدیم 21
- 17۔ جین، ڈاکٹر گیان چند، اردو کی نثری داستانیں، انجمن ترقی اردو پاکستان 2014ء، تا کدیم 76
- 18۔ ہمیش، تا کدیم 78
- 19۔ بلوچ، بشیر احمد، بلوچی لوک کہانیاں، پاکستان آرٹس کونسل بلوچستان کوئٹہ 1978ء، تا کدیم 68/67
- 20۔ ہمیش، تا کدیم 68
- 21۔ رگام، شے، بادشاہ ہداوند و ات، بلوچی قصہ ہانی دپتر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء، تا کدیم 177/176

22- ہمیش، تا کدیم 324

23- داد، اے آر، پیش لبر، قصہ بلاس نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 18

24- مینگل، میر عاقل خان، (پیشگال) گیدی قصہ (ہپتھی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2011ء، تا کدیم 5

25- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لبرزانک (پٹ ۽ پول نگد کاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 29

26- بٹ، رشید، پیش لبر، چین کی بہترین قدیم حکایتیں، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، 2015ء، تا کدیم 11

27- رگام، شے، بادشاہ ہداوند و ت ات، بلوچی قصہ ہانی دپتر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء، تا کدیم

28- داد، اے آر، پیش لبر، قصہ بلاس نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 75

29- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 27

30- داد، اے آر، پیش لبر، قصہ بلاس نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 51

31- لانگ، ورتھ ڈیز، ملک محمد پناہ، (پیشگال) گیدی کسو (اولی) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2014ء، تا کدیم 73

- 32- داد، اے آر، پیش لہز، قصہ ہلاس نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 159
- 33- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لہز انک (پٹ ۽ پول نگد کاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 25
- 34- جین، ڈاکٹر گیان چند، اردو کی نثری داستانیں، انجمن ترقی اردو پاکستان 2014ء، تا کدیم 44
- 35- اختر، ڈاکٹر سلیم، اردو ادب کی مختصر ترین تاریخ (آغاز سے 2010 تک) سنگ میل پبلیکیشنز، لاہور 2015ء، تا کدیم 273
- 36- لانگ، ورتھ ڈیز، ملک محمد پناہ، (پیشگال) گیدی کسو (اولی) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2014ء، تا کدیم 21
- 37- ہمیش، تا کدیم 22
- 38- مینگل، میر عاقل خان، (پیشگال) گیدی قصہ (ہپتھی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2011ء، تا کدیم 11
- 39- ہمیش، تا کدیم 20/19
- 40- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تا کدیم 106
- 41- شاد، غفور، شہدیں بلوچی، زیمیل شنگار کچ 2011ء، تا کدیم 45
- 42- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لہز انک (پٹ ۽ پول نگد کاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 54

- 43- ثناء پروفیسر ڈاکٹر زینت، بلوچی ادب میں تنقید نگاری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2014ء،
تا کدیم 213
- 44- مینگل، میر عاقل خان، (پیشگال) گیدی قصہ (ہپتیمی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2011ء،
تا کدیم 5
- 45- شاد، غفور، شہدیں بلوچی، زریمل شنگار کراچی 2011ء، تا کدیم 46
- 46- بلوچ، رحیم مہر، گوہر قیمتی (گیدی قصہ) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء،
تا کدیم 107/106
- 47- مینگل، میر عاقل خان، (پیشگال) گیدی قصہ (ہپتیمی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2011ء،
تا کدیم 6
- 48- نگار، ڈاکٹر سنبل، اردو کا تنقیدی مطالعہ، طاہر سنز پبلیکیشنز، 2013ء، تا کدیم 55
- 49- عقیل، شفیع، پنجابی لوک داستانیں، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، 2015ء، تا کدیم 19/18
- 50- مینگل، میر عاقل خان، (پیشگال) گیدی قصہ (ہپتیمی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ،
2011ء، تا کدیم 50
- 51- بلوچ، ڈاکٹر عبد الصبور، بلوچی قصہ لبرزانک (پٹ ۽ پول نگد کاری) بلوچی
اکیڈمی کوئٹہ 2009ء، تا کدیم 25
- 52- عقیل، شفیع، پنجابی لوک داستانیں، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، 2015ء، تا کدیم 21
- 53- بلوچ، پناہ، بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2016ء،
تا کدیم 124
- 54- رگام، شے، بادشاہ ہداندوت ات، بلوچی قصہ لبرزانک، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء، تا کدیم
- 55- ہاشمی، سید ظہور شاہ، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزی) سید ہاشمی اکیڈمی
کراچی 1986ء، تا کدیم 164

رجانک ء بلوچی قصہ

رجانک ء رجانکاری ء بستار ماں لبرانکے ء نوکیں حونے ء حساب ء انت۔
 چریشی ء لبرانک پراہ ء شاہیگان بیت۔ رجانک ء معنا ایش انت کہ ہما پڑے کہ نبشتہ نہ
 بوتگ ہمائی ء چہ دومی زبان ء بیار ء وتی زبان ء جاگہ بہ دے۔ بلوچی لبرانک ء بازیں
 پڑے ء رجانکاری بوتگ ء بوتگ ء انت۔ چہ رجانکاری ء یک قومے دومی راج ء نہ تہنا
 لبرانکی تہر ء صنفاں سرپد ء پوہ بیت بلکیں دومی راج ء چاگردی دو دماناں ہم سرپد
 بیت۔ ہمے بابت ء ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ نبشتہ کنت کہ :

”رجانکاری یا ترجمہ ء تاریخ سک دراج انت ء اے مارا
 کساس کلین راج ء قومانی زبانانی ء آوانی لبرانک ء تہا
 گندگ ء کیت۔ ایوک ء لفظ ء بیان ء زبان ء بدلینگ ء نام
 ترجمہ نہ انت بلکن ء ترجمہ یک سرجمیں چاگردے ء راہندی
 قالب ء را دومی چاگردے راہندی قالب ء تہا تزینگ ء نام
 انت۔ اے پیمانہ ایوک ء دو چاگردی ء راجی راہند دیم پہ دیم
 بنت بلکن ء آدوئیں چاگردے راجانی ردانکی روایت ہم دست ء
 دروہ بنت۔“ (1)

مروچی رجانکاری ہرچ لبزانک ء ائیں بہرے جوڑ بوتگ۔ دیروئی کتگیں راجا ٹیکنالوجی ء سائنسی علم ء زانشت ء سک باز دیروئی کتگ۔ اگاں کسے ہما دیروئی کتگیں راجانی گیگان ء بہ گپت پرانی ء نپ بخشی ءے بیت ء ہے گیگان اصل ء آئی نبشتہ بوتگیں کتابانی رجانک انت۔

رجانکاری ء بندات چہ عرباں بوتگ۔ ایشاں اولی صدی ہجری ء رجانکاری بندات کت آہاں سائنسی ء شہزانتی (PHILOSOPHY) ء سر حال چہ یونان، سریانی ء ہندوانی زبان ء ماں عربی ء رجانک کت انت۔ پداچہ عربی ء فارسی ء ترکی زبان ء ہما مواد رجانک بوتگ انت۔ رجانکاری ء ہنر ء روایت دیم ء روان داں اطالوی، فرانسیسی، انگریزی، جرمن، چینی، جاپانی ء روسی زبانوں سر بوت انت۔ اگاں ہما علم رجانک مہ بوتین اتاں گڑا مروچی ماچہ دگنیاء بازیں زانشت ء زبہر بوتگ اتیں۔ ڈاکٹر گل حسن رجانکاری ء ارزشت ء بابت ء نبشتہ کنت کہ:

”جہان ء کم ء گیش دراہیں قومانی لبزانکانی دیروئی ء دروسیلہ رجانکاری بوتگ۔ رجانک ء برکت ء انگریزی، روسی، فرانسیسی، عربی زبانانی دیروی ء در پیچ بوتگ انت۔ بلوچی زبان ء لبزانک ء دیروئی ء گشادی ء درگت ء الٰہی انت کہ ہمسانگیں زبانوں ہوار جہان ء مزین مزینیں زبانانی علمی، ادبی ء لبزانکی مڈی بلوچی ء تزینگ بہ بنت۔“ (2)

رجانکاری لبزانک ء گیشی آرگ ء یک مزین وسیلہ ءے زانگ بیت۔

بلوچی لبرانک ء رجانکاری ء بُن حشت چہ مولانا حضور بخش جتوئی ء
قرآن ء رجانک ء بوتگ ات۔ اے کارہما و ہداں بوت و ہدے چہ لاہور ء عیسائی
تبلیغی ادارہ ء یوحنا ماں بلوچی ء رجانک کت گڑا بلوچ عالم ء مُلا ہاں مکتبہ درخانی
جوڑ کت ء قرآن پاک بلوچی ء رجانک کت۔

ماہتاک اومان 1950 ء وانندہیں ورنہاں اردو ء لبرانکی تہر ماں بلوچی ء
رجانک کت انت ء ماہتاک اومان ء چھاپ ء شنگ کت انت۔ چریشی ء پد
ماہتاک بلوچی کہ کراچی ء واجہ آرات جمال دینی ء کماشی ء شنگ ء تالان بوت کہ ایشی ء
تہا ہم رجانکاری ء نیمگ ء دلگوش گور کنگ بوت۔ اے تاکانی تہا انگریزی، فارسی،
عربی ء ابید سندھی زبانانی نبشتانک ء لبرانکی تہر ماں بلوچی ء تڑینگ بوت انت۔

چرے ماہتاک ء تاکبنداں رند گہ بازیں ماہتاک ء تاکبند شنگ
بوت انت کہ آہاں ہم رجانکاری ء پڑ ء جوانیں کار کت ایشی ء ابید لبرانکی گل ء
اکیڈمی آل وتی جہد برجاہ داشت انت چوشکہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ نیمگ ء ”گچین
آزمانک“ 1970 ء چھاپ ء شنگ بوت کہ ایشی ء تہا اولی بہر ء دری زبانانی
آزمانک، رجانک کنگ ء ہوار گیجگ بوت انت۔ ہے پیا 1973 ء غوث
بخش صابر ء ”مملگزار“ محمد حسین عنقا ء ”گلستان سعدی“ رجانک کت۔ اے وڑا
بازیں دری زبانانی کتاب ء لبرانکی تہر ماں بلوچی ء رجینگ بوت انت۔

ماہتاک ء تاکبنداں ابید ریڈیو پاکستان کراچی ء ریڈیو پاکستان کوئٹہ ء
ہم رجانکاری ء صنف ء سرا باز کار کنگ بوت ء دری زبانانی صنف ء تہر ماں
بلوچی ء رجینگ بوت انت ء تالان کنگ بوت انت۔

مروچی ماہتاک، تاک ۽ تاکبنداں بازیں نبشتانکے رجانک بوتگ
 انت ابید چریشاں بازیں رجانکی کتاب ہم چھاپ بوتگ انت۔ اکیڈمی ۽ اے
 دگہ گلاں رجانکاری ۽ سراسک باز دگوش داتگ۔ ریڈیو ۽ ٹیلی ویژناں رجینتگیں
 پروگرام ۽ مراکش شنگ ۽ تالان کنگ بوت انت۔ ہے رجانک کاری ۽ بلوچی
 لبرانک ۽ لبرانکی بازیں صنف ۽ تهرانی گیشی اتنگ۔ ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ
 رجانکاری ۽ بابت ۽ گوشتیت کہ:

”قصہ لبرانک ۽ رجانک ادب ۽ را (ہما زبان ۽ کہ رجینگ
 بیت) شایگانی بخشائیت، پہ آئی دیروی ۽ راہ ۽ درتچ کت
 کنت پرچہ کہ چہ ایشی ساچشتی جوہر چہر زورانت۔ رجانکانی
 وانگ ۽ ساچشت کارانی تہا ساچگ ۽ جوزہ ودیت، تہر ۽ صنفانی
 ۽ تکنیکانی نوکیں جہانے ودی بیت کہ اے پہ لبرانک ۽
 ساچشتی تک ۽ دیروی ۽ سک مکک دنت۔“ (3)

رجانک لبرانک ۽ مستریں بہرے زانگ بیت چہ ایشی ۽ لبرانک ۽
 تخلیقی ۽ ساچشتی علم ۽ زانت ۽ پراہ ۽ شایگانی کیت۔ نوک نوکیں تهرانی، نوک
 نوکیں خیال ۽ لیکہ دیم ۽ کاینٹ، نوکیں لبرانکی مارشت ودی بنت۔

رجانک ۽ ازم یک کوہنیں ازمے ہے ازم ۽ برورد انت کہ مروچی دگنیا
 ۽ جہان ۽ ہر وٹریں علم ۽ زانشتی صنف چہ یک زبانی ۽ دومی زبان ۽ سرانت۔ پد
 متگیں راج ۽ قوم چہ دیرونی کتگیں راج ۽ قومانی زانشتی ۽ لبرانکی بہر ۽ چہ وتارا بہر

مندکنگ ۽ آوانی مواداں رجانک کن انت۔ مروچی اگاں بلوچی لبرانک ۽ گیشی ۽
نوکنوکیں تہراتنگ انت ایشی ۽ یک مستریں سو بے ہے رجانکاری انت۔

میاں اُستمانی (International) ٹرانسلیشن پروجیکٹانی سرا دو
مزنیں ادارہ یونیسکو ۽ انٹرنشنل فیڈریشن آف ٹرانسلیشن (F.I.T) کارکنگ
انت۔ امریکہ ۽ رجانکاری ۽ مستریں ادارہ نیشنل ٹرانسلیشن سینٹر شکاگو انت، کہ آ
رجانکاری ۽ پڑ ۽ کارکنگ ۽ انت۔ بلوچی لبرانک ۽ رجانکاری ۽ پڑ ۽ کار و دیر انت
بونگ انت بلتے ایشی ۽ راجانکی گل ۽ ادارگ نیست انت۔ چیزے اکیڈمی ۽
ادارہ است انت اے کار ۽ کنگ ۽ انت بلتے اے کار سرجم نہ انت۔

بلوچی ءِ رجینتگیں دری قصہ

بلوچی لبرانک ءِ کم ءِ گیش ذراہیں تهرانی سرارجانکاری بوتگ۔ ہے تهرانی
 تہا ایندگہ زبانی لبرانک ءِ قصہ ہم مان انت کہ آبلوچی ءِ تزینگ بوتگ انت۔
 بلوچی قصہانی دیروئی ءِ گشادی ءِ درگت ءِ اے الم انت کہ دری قصہانی
 رجانکاری کنگ بہ بیت پرچہ کہ چریشی ءِ یک راجے چہ دومی راج ءِ تب ءِ میل،
 دود ءِ دودمان ءِ کوہن ءِ قدیمی زانتاں آشنا بیت۔

زندگیں راج ءِ قومانی تہا مٹ ءِ بدلی کیت ءِ اے مٹ ءِ بدلی زندگیں
 راجانی پجار انت۔ ہے راجانی دود ءِ دودمان ءِ زانگ ءِ مروچی اگاں چیزے مک
 کت کنت آپہ قصہ انت۔ اے درگت ءِ ایوک ءِ ہندی قصہ نہ انت بلکیں دری
 قصہ ہم گون انت کہ چرہاں ما بازیں چیزے زانت کناں کہ دگنیاء چے بوتگ ءِ
 بلوچ راج ءِ دریں راجانی تہا چے تپاوت ءِ ہمگوگی بوتگ یا کہ انگت ءِ است انت۔
 مروچی ہے کار رجانکاری ءِ سوب ءِ مارا سر بوتگ۔

یک دگہ چیزے کہ مرچی تران بوتگ ءِ انت آایش کہ بلوچی قصہاں میتھ
 است۔ چوشکہ یونانی ءِ چینی قصہانی تہا اساطیر (Myth) ہر جا گنگ بنت کہ
 اساطیری قصہ بہ بنت یا کہ آہانی دیوی ءِ دیوتاہانی قصہ میتھ الم ءِ مان اش بلتے و ہدے
 ماں بلوچی قصہاں چاریں گڑا اے وڑیں میتھ بلوچی ءِ نیست انت پرچہ کہ بلوچ

راج ۽ گوراد یوی ۽ دیوتائی یا اساطیری باوری نیست۔ انچو کہ اے آردا دہنشتہ کنت کہ:

”متھ یونانی، مصری یا ہندوہانی ہاترا حداء دیوتا پیدا کت
 کنت۔ متھ پہ آہاں دین ۽ نیکراہ ۽ بستار ۽ داریت۔ بلے اسلام
 ۽ مابلوچاں پہ متھ چو یونانی ۽ مصریانی پیہیں چیزے نہ انت۔
 چو بازیں قصہہانی تہا است کہ بامردسپر مینے ہرچی کت کنت۔
 استاراں ہم جہل ۽ آرت کنت۔ مزنیں زوراک ۽ بامرداں ہم
 پہ یک مراد ۽ لیکہی ۽ ہاترا ایرجیگ کت کنت بلے چو یونانیانی
 حداز یوس ۽ پیہ ۽ لیکہ ۽ پمارا نہ داریت۔ پرچا کہ مئے
 قصہ ۽ داستان بندات چہ حداء نام ۽ بنت۔“ (4)

زچینتگیں دری قصہہانی وانگ ۽ پد بلوچی قصہہانی وانگ ۽ پد بیت کہ
 بلوچی قصہ گوں دری قصہاں چچنچوک ہمدپی کن انت۔ بازیں قصہہانی پلاٹ یک
 انت ۽ بازینانی کردار، بازینانی چاگردی سر حال یک انت۔ اے یکوئی ۽ ہمدپی ۽
 سوب قصہہانی یک جاہے ۽ چہ دومی جاہ ۽ سفر کنگ انت۔ اے سفر بیپاری ۽
 سوداگراں یک ملکہے ۽ چہ دومی ملک ۽ روگ ۽ آہگ ۽ کتگ پرچہ کہ آہاں وتی
 ہمراہی ۽ وتی ہند ۽ قصہ ہم آورتگ انت۔ دومی ہما قصہ گوشوک بوتگ انت کہ
 بادشاہ ۽ شاہانی دربار ۽ پہ قصہ گوشگ ۽ لوٹانینگ بوتگ انت۔ بلوچی قصہ گیشتر گوں
 عراق، ایران، ہندوستان ۽ عربی قصہہاں ہمدپی کن انت۔ اے ملکانی سیمسرنز یک
 ۽ یک انت۔ اے قصہہانی وہد ۽ پاس ۽ ہما ملک ۽ قصہہانی حساب ۽ نزیکی کن انت۔

زچینتگیں قصہہانی وانگ ۽ اے ہم مارگ بیت کہ ایشانی کوہن ۽ قدیمی
 چچنوبوت کنت۔ قصہ ”بنی آدم ۽ عمر“ یک یونانی قصہ ہے۔ اے قصہ ۽ انسان وتی

عقل ۽ بُودءَ یک نابالغیں انسانے ۽ وڑا انت۔ آئی ۽ وتی عمر ۽ کسان ۽ مزین کنگ ۽ چہ جنوراں آہانی عمر لوٹ ات ۽ وتی عمر دراج کت۔ اے وہد دیوتا زیوس ۽ وہدات کہ سرجمیں یونان ۽ دیوتات۔

وہدے دری قصہ رجینگ بنت، آکجام زبان ۽ بہ بنت آہانی وانگ ۽ زانگ پہ دومی ہما زبان ۽ کہ رجینگ بوتگ پرائی ۽ باز نپ بخش انت پرچہ چریشی ۽ یک ملکہ فلسفہ، آئی، سیاسی ۽ معاشی جاوہر قوم ۽ ذہنی ۽ پگری دودمانی دراہیں پہناتانی زانگ بوت کنت۔ انچو کہ طاہر حکیم بلوچ وتی یک نبشتائے عبداللہ جان جمالدینی حوالہ دنت ۽ گوشت کہ:

”چہ رجانک ۽ بدولت ۽ مارا دنیا ۽ مذہب، دودمان ۽ چہ آہانی فکر فلسفہ ۽ سرپد بوتگ ۽ چہ آہاں نپ ۽ پاندگ زورگ ۽ جو انیں آسراتی رستگ، رجانک ۽ بدولت ۽ کوہنیں دست نبشت آہانی لہز ۽ معنا ۽ کوہنیں دودمان ۽ زبانان زانگ ۽ سرپد بوتگ ۽ راہ ۽ در شوہازگ بوتگ انت۔“ (5)

بلوچی لہزانک ۽ بازیں زبانانی قصہ رجینگ بوتگ انت کہ چریشی ۽ مئے قصہانی پڑ ۽ گشادی اتلگ چوشکہ یونانی قصہ، ایرانی قصہ، روسی قصہ، چینی قصہ، ترکمانستان ۽ قصہ، اسلامی قصہ، عربی قصہ، اردو قصہ، جرمنی ۽ قصہ ۽ دگہ بازیں زبانانی قصہ ماں بلوچی ۽ رجینگ بوتگ انت۔ اے رد ۽ بلوچی ۽ لہزانت ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ، علی گوہر، خیر محمد ندوی، اے آرداد، عزیز جمالدینی، جی آر ملّا، ڈاکٹر بیزن بلوچ ۽ دگہ بازیں نام ہوار انت کہ آہاں دری قصہانی رجانک کتگ انت۔ چرے ناماں چہ نامداتر تریں نام واجہ ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ ۽ علی گوہر نام

انت کہ اے واجہانی درمی قصہانی کتاب ہم شنگ بوتگ۔ ڈاکٹر عبدالصبورء ردء
 بند داتگیں ”رجتگیں قصہ“ گل رنگ، لال محمد، یاسمینء رجتگیں کتاب جنگلء
 قصہ، خرگوش او کپیسک، حرے مُودے ساہگ، صلح کنگء فاندہ، علی گوہر
 ”مرگء قصہ“، ”ایسوپء گیدی قصہ“ ء ”بالیں گلیمت“ (Flying
 Dragon) اے درگتء چھاپ بوتگ انت۔

ایشاں ابید اے پڑء بازیں ماہتاک ء تا کبنداں ہم رجینتگیں قصہ
 چھاپ ء شنگ کنگ انت چو کہ ماہتاک او مان، بلوچی، نوکیں دور، زمانہ بلوچی،
 بلوچی زمانہ حب، ندکار گوادر، سہ ماہی چراگ نوشکی ء تا کبند گدار پسنیء نام
 گیش ارزشت دار انت۔

جہانء ذراہیں راجانی لبزانکی دیروئیء سؤب رجانکاری بوتگ پرچہ کہ
 دگرےء زبانء چہ وتی جندء زبانء و نتگیں علم ء ہنرء مردم زوت سرپد بیت۔ ہے
 رجانکاری انت کہ مروچی یک راجے چہ دومی راجء دودء دودمان، علم ء ہنرء
 لبزانکی پڑانی بابتء سرپد انت۔

ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ ء رجستگیں قصہ

رجانکاری یک انجییں پڑے چریشی ء لبزانک زوت دیروئی کت کنت۔ ہر وڑیں لبزانکی تک ء پڑاں لبزانک بہر مند بیت، پرچہ کہ رجانکاری دری ء نوکیں لبزانکائی تہر ء بہراں وتی لبزانک ء (ہما زبان ء کہ رجانکاری بوتگ انت) تہر ء بہر جوڑ کنت ء چہ ایشی ء لبزانک ء گیشی کیت ء یک قومے چہ دومی قوم ء لٹریچر ء سر پد بیت۔

بلوچی لبزانک ء رجانکاری بوتگ ء بوتگ ء انت ہے پڑے کار کنوکاں چہ یک نامے ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ نیگ انت۔ چوشکہ ڈاکٹر لبزانکی پجّار ہم ہے تحقیقی کاراں گوں بندوک انت آوت ہم گوشتیت کہ :

”ہمک کار ء وتی ارزشت ء بستارے۔ منی جہد بوتگ کہ بے بستاریں کارمہ کنیں، ہما پڑے تکاں کار بہ کنیں کہ آپڑے تکاں کار نہ بوتگ یا گڈا سک کم بوتگ۔ منی پہ وتا، پہ وتی کار ء پجّار ء شناخت ء آپڑے کہ درچنگ آپولکاری بزاں تحقیق ء پڑ انت ء منی کار کہ دیما اتلگ انت یا آہگی انت آہے پڑے تہا انت۔“ (6)

آئی ء لبزانک ء دری قصہ، ناول ء آزمانک بلوچی زبان ء رجینتگ انت۔ اے بابت ء آگوشتیت کہ اے کارانی مول ء مراد لبزانک ء پڑانی گیشی بوتگ۔

ڈاکٹر عبور بلوچ، بلوچی لہزانک، رچینتگیں کتاباں چہ ”کس مہ کندیت“
(آزمانک)، ”ارواہ موتک“ (ناول)، ”آتار“ (آزمانک) باز جوانیں
رجانک انت۔

چوشکہ مئے سر حال دری رچینتگیں قصہ انت پمیشکہ ما ڈاکٹر دری
رچینتگیں قصہانی کتاب ”رچینتگیں قصہ“، سراتران نوشتہ کنیں۔ ڈاکٹر عبدالصبور
دری قصہانی رچینتگیں کتاب پہ بلوچی لہزانک، ارزشت داریں کتابے۔ اے
کتاب چہ ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، نیمگ، چھاپ ۽ شنگ بوتگ۔ دری
قصہانی کتاب ۽ نزارگ ۽ چھاپ کنگ ۽ بابت ۽ ڈاکٹر گوشتیت کہ:

”قصہانی نزارگ ۽ کارمنی یک پروجیکٹ کہ چہ ہائر ایجوکیشن
کمیشن اسلام آباد منظور بوتگ، ہے پروجیکٹ ۽ تہا بلوچی
اورل ٹریڈیشنز / اورل لٹریچر ۽ ردا کارکنگی انت کہ قصہاں ابید
اورل ٹریڈیشنز ۽ اورل لٹریچر ۽ دگہ تک ہم ہوار انت۔“ (8)

ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ، ”رچینتگیں قصہ“ نہ تہنا آئی ۽ وتی رچینتگیں قصہ
انت بلکیں باز دگہ نبشتہ کارانی قصہ کہ جتا جتائیں تاک ۽ ماہتا کانی چھاپ ۽ شنگ
بوتگ انت آہم اے کتاب ۽ ہوار انت۔ چوشکہ اے آردا، مولوی خیر محمدوی،
گوہر ملک ۽ دگہ بازیں۔ ہے پیم ماہتا ک اومان، نوکیں دور، ماہتا ک زمانہ
بلوچی، ماہتا ک بلوچی، ماہتا ک بلوچی لہزانک، ماہتا ک ندکار، سہ ماہی چمگ
۽ تاک بند گدار ۽ چھاپ بوتگیں دری رچینتگیں قصہ ہم اداں گوں کنگ بوتگ انت۔

تاکبند ء ماہتا کاں ابید ”رژن ء شوہاز“ ء کوٹیں کپودری“ کتاباں چہ
قصہ ہم اے کتاب ء ہوار انت۔

”زجینتگیں قصہ“ ء ہرزبان ء قصہ بلوچی ء رجانک کنگ بوتگ انت
چوشکہ یونانی قصہ، یوکرین، سنسکرت، روس، ہندوستانی، جرمنی، ایرانی، ترکمانستانی،
البانیہ، چینی، عربی ء دگہ بازیں زبانیانی قصہ ہوار انت۔ کتاب ء سرجم ء ہپتاد ء پنج
قصہ انت کہ چریشاں بیست ء سے (23) قصہ ڈاکٹر ء وتی زجینتگیں قصہ انت
کہ ایشانی لڑجہل دیگ بوتگ:

وہم (چینی قصہ) روبا ء شیر (چینی قصہ) اژدہا کہ ماہیگ ء شکل ء ات
(چینی قصہ)، کہنیں ربیت (چینی قصہ)، مٹ ء بدل (چینی قصہ)، مرطوکیں
کانیگر (چینی قصہ)، لنکک (چینی قصہ)، راستی ء مژ (یونانی قصہ)، وت گلا
(یونانی قصہ)، حرء چالاکی (یونانی قصہ) کلیں مڈی چونسگ ء بیکار انت (یونانی
قصہ)، بادشاہی ہم اناں (عربی قصہ)، آرا کہ پہ وتی آں نہ بیت (دری
حیالے)، پہ بندی بوتگ ء ودی بوتگیں (دری خیالے)، منا و باز کشگی انت
(دری خیالے)، برنج ء قصہ (دری خیالے) پچ مہ بیت اوست و بیت (یونانی
قصہ)، نزور ء ترسوک (دری خیالے)، وت وہی ء سزا (دری خیالے)، سے
برات (جرمنی ء قصہ)، عقل ء تالہ (بوہیما ء قصہ)، نیکی ء عوض (ڈنمارک ء قصہ) ء
تولگ ء ڈکال (افریقہ ء قصہ)۔

ڈاکٹر ء گیشتر ہما قصہ رجانک کتگ انت کہ آپنت ء نصیحتی بہ بنت چوشکہ
منا و باز کشگی انت، پہ بندی بوتگ ء ودی بوتگیں، آرا کہ پہ وتی آں نہ بیت،

بادشاہی ہم اناں، وت گلا، وت واہیء سزاء دگہ باز پہ درورء اے قصہء کلرء بچار
ات کہ ڈاکٹر عبدالصبورء رجانک کتگ:

”یک وہدےء جبرانت کہ جنگلء کلیں کر گوشکاں ہواریء اے
فیصلہ کت کہ آوت کشی کن انت۔ آہانی حیاںء بنی آدم، کچک،
وقاب ء بازیں دگہ کئے کئے آہانی ساہء گروک انت، آہانء
ساہء رکھینگ ء ہچ پیہیں در ء وسیلہے نیست۔ تنکہ ترس ء
مرگ ء حترء چہ آہہ رکھ انت پہ مدامی۔ کلاں اے جبرء سراتپاک
کت کہ ہوورء مچ بوتگیں آپء تہا دور کن انت۔ اینکس
کر گوشک ء ہواریء تچگانی توارء جنگل زنزریت آ وہدے
آپء نزدیک ء سر بوت انت تہ ہے آپء پُگلاں تڑسے جانء
کپت، آہاں درک بست ء آپء دور کت یک کر گوشکیء آدگہ
کر گوشکانء آپء دور کنگ ء مکن کت: ما بایدریں وتی دلء
دور مہ دیاں۔ بچار ات دگنیاء اے پیہیں مخلوق ہم است کہ آچہ
ما گیشتر نزور ء ترسوک انت۔“ (9)

”نزور ء ترسوک“ ہم یک انچیں قصہ یے کہ آسوج دنت کہ دنیاہ ہر کسے
ہر وڑ نزور بہ بیت بلئے آوتی وس ء واک ء یلہ مہ دنت پرچہ کہ چہ آئی ء نزور تریں
ہم است۔

پنت ء نصیحتی قصہ ہانی تہا ”وت واہیء سزا“ ء قصہ انت باز جوان انت
اے قصہء یک کلرے بچار ات:

”یک مردی ءِ وتی اسپ ءِ حر گون اتنت ءِ پہ سفرے ءِ رہادگ
 ات۔ سفرے سچھیں بار حر ءِ لڈیگ ات نے۔ حر ءِ زان ءِ دمبرت،
 گوں اسپ ءِ درائنت ءِ: منی دوستیں اسپ جان، منی بار ءِ
 سبک کن، من مرے۔“ اسپ ءِ نہ من ات۔ حر مُرت۔ واجہ ءِ
 سچھیں بار اسپ ءِ سرا لڈ ات۔ اسپ چہ بار ءِ کنان ات ءِ وتی
 دل ءِ گشگ ءِ ات: ”اے جخال من وتی سرا آورت۔ من
 اگاں حر ءِ مکک بہ کتیں اے سچھیں بار منی سرانہ ات۔“ (10)

اے وڑا ما گندیں کہ ڈاکٹر عبدا لصبور ءِ پہ بلوچی لبزانک ءِ دیرونی ءِ
 رجانکاری ءِ پڑ ءِ بازے کارے کتگ ءِ بلوچی لبزانک ءِ دری قصہانی رجانکاری ءِ پڑ
 گامے دیم ءِ برتگ۔

علی گوہر، رجینتگیں قصہ

علی گوہر سرجم، رجائکارے، گیدی قصہانی رجائکاری، پڑء کارکنگ، انت۔ اے درگت، تنی و ہدے آئی قصہانی سے (۳) کتاب چھاپ، شنگ بوتگ انت۔ دری قصہانی رجینگ، آئی، مول، مراد چے بوتگ اے بابت، وت علی گوہر گوشتیت کہ:

”اے قصہانی رجگ، بازیں سوب انت، اول و ایش کہ منے کرا تنیگہ میان استمانی قصہ کتابی رنگ، دیم، آرگ نہ بوتگ انت، اے اولی گامگج انت کہ بلوچی، پڑء کنگ بوتگ کہ بہ گندے مرچیگیں یا بانداتگیں پولکار پرے کاراں وتی لبرانک، زمین، راسیراپ بہ کننت۔ اے گیدی قصہ کہ من و نت انت گدا گیدی قصہانی وانگ، چہ پیش کہ من ہے درجنوک، گشوکانی لیکہ و نت انت تہ منارا یک انجیں چیزے Motivate کت کہ من تنیگہ سرپد نہ بوتگایاں کہ آچے ات بلتے دومی چیز کہ گوں تیزی، منی مجگ، پترت آ ایش ات کہ ہے درجنوک، پولکارانی ہے گوشگ کہ ”ما کسانیں چکاں پہ اے کارکنگ انت“ گرا من ہما دمان، مرت دانکہ

گوئیں چُک ۽ راہ لبرانک ساچک مہ بیت، رجاگ مہ
بیت تہ آراج ۽ زندمان پچ تک ۽ دیمروی کت نہ کنت ۽
راج سوگہ ۽ سر پدیں مردم ۽ چہ ز بہر بنت۔“ (11)

آئی ۽ رجانک کرتگیں کتاباں یکے ”بالیں گلمت“ بزاں (Flying Dragon) انت کہ 2013 ۽ چہ سچکان پہلی کیشنز گوادری ۽ نیمگ ۽ شنک بوتگ۔
اے آئی ۽ اولی دری زہینتگیں کتاب انت۔ دومی کتاب ”مرگ ۽ قصہ“ کہ افریقی
گیدی قصہ انت چہ بلوچی اکیڈمی کونٹہ ۽ سیمی کتاب ”ایسوپ ۽ گیدی قصہ“ انت کہ
2015 ۽ سچکان پہلی کیشنز گوادری ۽ نیمگ ۽ چھاپ شنک بوتگ انت۔

چہ انگریزی ۽ رجانک بوتگیں میان استمانی گیدی قصہ ”بالیں گلمت“
(Flying Dragon) ۽ قصہ چہ Prentice Hall Literature ۽ زورگ
بوتگ۔ کتاب ۽ نام چہ کتاب ۽ اولی قصہ ۽ سر حال بزاں ”بالیں گلمت“ ۽ زورگ
بوتگ۔ اے کتاب جون گارڈنر (JOHN GARDNER) ۽ نبشتہ کتگ۔

اے کتاب ۽ سرجم ۽ بیست ۽ سئے (۲۳) قصہ ہوارکنگ بوتگ کہ جتا
جتائیں زانتکاراں نبشتہ کتگ انت۔ اے کتاب ۽ دگہ جوانی ۽ ایش انت کہ ہر
کجام زانتکار ۽ قصہ ۽ چہ پیش ہما زانتکار ۽ پچارے ہم دیگ بوتگ کہ اے نبشتہ کار
کجام ملک ۽ مردے، کدی ودی بوتگ ۽ آئی ۽ لبرانک ۽ کجام پڑاں کار کتگ۔

”بالیں گلمت“ ۽ درائیں قصہ میان استمانی بزاں International
قصہ انت چوشکہ جرمن، افریقی، یونانی، سیبوسکسانی، ویتنامی ۽ اے دگہ ملک
ہوارانت۔

بائیں گلمت“ (Flying Dragon) ء گیشتریں قصہ متھالوجیکل
 (Mythology) بزاں دیوی ء دیوتائی قصہ انت، چوشکہ الائیس لو (Alice
 Low) ء نبشتگیں قصہ پرسیس (Perseus) یک انچیں قصہ کہ آرگوس ء
 بادشاہ اکریشیس ء (Acrisis) ء جنکیں چکے بیت بلے وہدے آوتی حداء
 گورء روت کہ آئی ء رابچکیں چکے بہ دئے گڑا دیوتا آئی ء راگوشتیت کہ ترا بچکیں
 چک نہ بیت ء تئی جنک ء رابزاں ”دنائی“ ء رابچکے بیت کہ آترا کشتیت۔ ہے
 حاطرا بادشاہ اکریشیس دنائی ء را لوگ ء بندکت بلے دیوتاز یوس یک حور ء
 شکل ہے لوگ ء درمی ء چہ روت ء دنائی ء رابچکیں چکے دنت۔ اے حال ء گوں
 بادشاہ اکریشیس دنائی ء آئی ء بچکیں چک ء پیتی ء بندکنت ء زرء دور دنت کہ بہ
 مرانت بلے آیک میدے ء دست کپ انت۔ دنائی ء بچک پرسیس ہے میدے
 لوگ ء ردیت مزن بیت۔ یک روچے دنائی ء پرسیس ء سر آرگوس ء کپت گڈا
 دنائی ء وتی پت اکریشیس (Acrisis) چارگ لوٹیت بلے اے وہدے آئی ء
 پت یک لیبے ء سراندوک بیت گڑا پرسیس ء دنائی ہمالیب ء سراوت پت ء
 چارگ ء شت انت دیم چے بیت اے گڈی بہر ء بچاریت:

”پرسیس ء ہم گوازیں بہر زورگ ء واہگ درشان کت
 پمیشکہ ہما شہر ء نیمگہ سفر کناں بوت۔ اودے آئی پہ وتی باریگ
 ء ڈسکس ء (کہ یک آسنے کہ گردگردانت کہ ایشی ء گوات ء
 مان بڑ انت پہ ہما لکیراں کہ آئی ء حدے واستا رندگ بوتگ
 انت ء اے گران انت ہم) راہ داتگ ات، انچو کہ آئی ء
 مان بڑگ ء ات اش کہ ڈسکس چرائی ء دست ء لگوشت ء

ناگتیں گواتی ۽ آچامپت دیم پہ ہمود کہ مزنیں مردم ۽ میرانی
 اوشنگ ۽ جاہ ات۔ ادا اش (Disc) بادشاہ اکریشنیس ۽
 لگ ات کہ آہمود ات لیب ۽ پاگواہمی ۽ چارگ ۽ آئے
 کشت۔ ہے وڑ ۽ ڈلفی مندر ۽ پیش گشی پیلہ بوت کہ ہمود ۽
 گشگ بوتگ ات کہ بادشاہ وتی نماسگ ۽ دست ۽ کشتگ
 بیت۔“ (12)

ہے پیم ۽ بازیں قصہ جناوری ۽ بلائیں اژدہانی انت، چوشکہ بالیں
 گلمت ۽ قصہ، شادو پرچہ بزر ۽ ٹل انت؟، پیریں زال ۽ گرک، پلنگ جنگل ۽ بادشاہ
 بوت، مور ۽ کپوت، گراگ ۽ روباہ، ہور بنیں ما زور بنیں، دُور بنیں ما گار بنیں ۽
 دگہ۔ چیزے قصہ بادشاہی ۽ سروسوجی انت۔ چوشکہ ”ممی بچک“ (Bear
 boy) ۽ ”لنگیں بچک“ ۽ قصہ انت۔

علی گوہر ۽ جیننگیں کتاب ”ایسوپ ۽ گیدی قصہ“ چہ نام ۽ پدرانہ کہ
 ایسوپ ۽ قصہانی دپتر انت۔ ”ایسوپ ۽ گیدی قصہ“ یونان ۽ چہ انگریزی ۽ وی،
 ایس، ووز ۽ رجانک کتگ۔ اے کتاب ستمبر 2015 سچکان پبلی کیشنز گوادری ۽
 نیمگ چھاپ ۽ شنگ بوتگ۔ ایشی ۽ تہا دوسد ۽ سئے (203) قصہ ہوار کنگ
 بوتگ انت گیشتر قصہ جناوری قصہ (فیبل) انت۔

ایسوپ ۽ گیدی قصہانی تہا پنت ۽ سوجی قصہ ہم است انت کہ آاخلاقی
 درس دینت چوشکہ پگل ۽ کانیکر“ (The Frog and the Ox) ۽ قصہ
 انت۔ ہے قصہ ۽ یک ٹکرے دلگوش کن ات:

”ابا، اوا! یک کسانیں پُگلے کہ تکش ء یک کُنڈی ء نشتگ ات
گوشت اش۔ ”من سکیں ترسناکیں بلا ہے دیتگ۔“ اے انچو
مزن ات چشکھ کو ہے بہ بیت، گوں سرء کانٹاں ء یک دڑا جیں
لٹک ء ء دوراڑیں سرمباں ”ا بڑی منی چک“! پیریں پُگل ء پَسہ
دات۔ ”اے وا دہکان ء اسپتیں کانگر بوتگ، اے و چشیں
بلا ہے نہ انت، اے بس من ء تشکے بُرز ترانت، من ارزانی وتارا
ایشی ء کدینے کت کناں، تو بہ چار ء بس۔“ پدا آئی ء وتارا گوات
دیگ بندات کت، دات گوات دات گوات۔ اے بلا ہی ء
اینچک ات ناں؟ آئی ء جُست کت۔ اناں ”چریشی ء باز مستر،
کسانیں پُگل ء پَسہ دات۔“ پدا پیریں پُگل ء وتارا گوات دات،
گوات ء کسانیں پُگل ء چہ جست کت ”کانگر مرنی ء انچو بوت
ناں؟؟“ ”مستر، ابا مستر، چک ء جواب ات۔ گڑا پُگل ء بلا ہیں
دے کش ات۔ وتارا دات گوات دات گوات، کت پراہ،
کت پراہ ء پدا گوشت ء۔ ”من ء سٹک ء باورانت کہ کانگر
چد ء مستر نہ بیت ء ہے ودا آ ترک ات۔“ ”وتی چماں وتا مزن
لیکگ جندء گار کنگ انت۔“ (13)

اے وڑیں قصہ درونت انت کہ وتارا مزن لیکگ شریں چیزے نہ
انت۔ ہر کس وتی کدء بہ بیت ء وتارا پچا بیاریت۔ چومہ بیت کہ وتی کدء بے
حال بہ کنت ء وتی پچارء گار ء بیگواہ بہ کنت۔

علی گوہر ء وتی قصہانی تھا ہر وڑیں جناورانی قصہ بیان کتگ انت

چوشکہ شیر، روباه، مور، کٹگ، میش، مار، کچک، گرک، کروس ء نکینک، پیشی ء پس ء دگہ بازیں جناور۔

اے دراہیں جناورانی کردار آہانی قصہانی تہا براہداریں ء جوانیں وڑے ء پیش کنگ بوتگ انت کہ کجام جناور چونیں شکار کنت ء کجام جناور وتی لاپ ء چہ وڑ درگیجیت ء کجام جناور چہ کجام جناور ء طاقت ورت رانت ء کجام جناور نزور تر انت۔ ہر یک ء راجناورے وتی وڑے است انت چوشکہ ”مور ء کٹگ“ ء قصہ انت کہ اے قصہ ء تہا پیش دارگ بوتگ کہ یک کسانیں مورے چوں وتی لاپ ء شوہار ء کنت ء وتی وہد ء گوازینیت۔ یہ درور قصہ ء اے ٹکر ء بچار:

”زمستانی وشیں روچے ات، لہتیں مور وتی دانانی امبار ء ہمشک کنگ ء دزگٹ اتنت کہ رگامی ہوری ء شلگ ء چہ نمب ء زرتگ ات۔ ہمے نیام ء یک کٹگے اتک ء دست ء دز بندی ء لگ ات گوں موراں کہ ”من ء لہتیں دانگ دان بہ دیت گوں چیا کہ من چہ شد ء مرگی یاں۔“ موراں دمانے وتی کار ء رامہتل داشت، چونہا اے چیز آیانی دودانی ہلاپ ات کار ء نیام ء اوشتگ۔ ماترا جستے کت کنیں؟ آہاں پُرس ات ”تو اے از امتیں گرماگ ء چے کتگ؟ تو چیا پہ زمستان ء وتی واستہ ورگ چتگ ء ایر نہ کتگ؟“۔

راستین ء بہ کناں گوں شما کٹگ ء پٹہ دات ”من گوں سوت ء گشگ ء دزگٹ بوٹگاں تو امیں گرماگ ء من ء وہد ء جند نہ

رستگ پرے کارے۔“ ”تو اگاں گرماگ گون سوت گشیء
 گوازینگ، موراں پسہ دات توتئی دستء شرتری و نہ بیت
 گڑاپہ ناچ زمستانء گوازیں۔“ ”ہے گیاں گوں آ ”بیشکران“
 پہ کٹگ ء دیم پہ وتی کارء شنال۔“ (14)

ایسوپء قصہانی تہا دور گندی باز جوانیء گندگ بیت۔ آئیء دراہیں
 قصہانی تہا پنت ء سوج، شری ء حرابی پڈر کنگ بوتگ۔ ایسوپء قصہاں ہروڑیں
 پنت ء درونتے دست کپ ایت۔

علی گوہرء سیمی کتاب ”مرگ ء قصہ“ انت کہ اے کتاب 2015ء چہ
 بلوچی اکیڈمی کوئٹہء چھاپ ء شنگ کتگ۔ اے اصلء افریقی گیدی قصہ انت۔
 اے کتابء پیشگالء میناء بن زوی (MINA BEZ - ZVI) ڈائریکٹر
 (MCTC) گوشت کہ:

”اے چا پارء یک جہدے بوتگ کہ چہ ”گولڈ امیر ماؤنٹ
 کارل میاں استمانی ہیل کاری بنجل پہ کمیونٹی دیروئی ماں
 حنیفہ (اسرائیل)ء برجم داشتگیں کماشیں مردمانی وانینگء
 واستہ کہ ہے قصہ گش ہے بنجلء وانوکیں کماش وت اتنت
 ایشیء تہا تہنا ہے کماشیں وانوک ناں، بلکنء مئے بازیں
 دوست ء سنگت، دانکہ درآمد ء ڈنی ملکانی مردم ہم اے نیکیں
 کارء ہوارات انت ء مارا دلہڈیء دات کہ شمدگہ دگہ راجانی
 گیدی قصہاناں چنگ ء نز آرگ ءے۔“ (15)

ہے پیماے کتابء پچاری احوالء پروفیسر ڈونائے (Prof Dov Noy) گوشیت کہ :

”من اولی نزارء تھا ماں پچاری احوالء کہ آستمبر 1963ء بوتگ ات، ایشیء گزرء مولاناں گیشینگ کہ پرچہ اے چیزاناں کنگ بوتگ ء افریقی گیدی قصہ چنگ ء نزارگ بوتگ انت۔ اے گیدی قصہاناں ماں حائفہ (Haifa)، اسرائیل، میاں استمانی ہیل کاری بنجل کہ آ کہ پہ کمیونٹی سروسانی ماں ماؤنٹ کارلء ء اسرائیل فوک لور آرکائیوز (I.F.A) (Isreal Folklores Archives) (کہ نوں حائفہ مزن شہ دربرجاہ) (University) ء بہرے چنگ ء مچ کنگ۔ اے کسہانی چنوک ء نزاروک ء قصہ درانگار ء گشوک اے قصہانی درست افریقی مکتبی بوتگ انت کہ ہے بنجل ء کہ ماہرزء نامء راگپنگ ات بیست سال پیش وانگ ء انت کہ ایشیء تھا افریقہء چارده ملکانی پلہ مرزی ء (Representation) کنگ بوتگ انت۔“ (16)

اے وہا بنداتی مردمانی گپ ات انت بزاں میناء بن زوی (Zvi Mina Bez) ء پروفیسر ڈونائے (Prof Dov Noy) کہ چہ پیماے ”مرگ ء قصہ“ بزاں The Tale of Death چوں جوڑ کنگ بوت۔ نوں واجہ علی گوہرء اے قصہانی رجینگ ء بابت ء سوب ء چاریں کہ چے گوشیت :

”افریقی حدء گیش گوں بلوچی گیدی قصہاں ہمدیاں افریقہء

مردم چومنی راج ء مزن دل، مزن مر، مہماندار، میارجل، بہادر،
 کاریگ ء جان کش راہے۔ افریقی قصہبانی توک ء اے شہم ء
 دژوشم پہ جوانی ء زرنگی ء گندگ بیت۔ افریقی قصہبانی توک ء
 اے چیزمن اولی رندا دیستگ کہ قصہ گوئی ء و ہدء قصہ گوئی ہما
 ندرگ ء راہم پیش داری کہ گوشداروک چون ء چہ پیم قصہ ء
 گوشدارانت۔ آدائم وتی اشکنوک ء وانوک ء راوتی ہما چا گردء
 (Involoe) کنت۔“ (17)

اے گپ راست انت کہ افریقی گیدی قصہبانی تہا آئی ء سرڈگار ء آئی ء
 زمین ء وڑ ء ڈول بزاں کوہ ء تلار، جنگل ء بیابان، گرماگ ء گرمی ء زمستان ء سارتی
 باز جوانیں وڑے ء پیشدارگ بوتگ انت۔ افریقہ ء گیدی قصہ پیشدارانت کہ چہ
 کرناں افریقہ یک ڈکالیں ملکہ ات کہ آئی ء مردم ء جناور یکجا چونی ء زند
 گوازینت۔ افریقہ ء گیدی قصہبانی بنگپ گیشتر ہرس ء لالچ، مہر ء دوستی، سیاد ء
 وارثی ء آہانی نندگ ء یاد آہگ ء سر حالانی سرا انت۔

”مرگ ء قصہ“ ء کتاب ء قصہبانی سئے (۳) بہر انت کہ اولی بہر ء
 ”جناور ء آہانی دنیا“، دومی بہر ء ”مردم ء بادشاہی“ ء سیمی بہر ء ”ہندی بامرد ء
 دودمان ء“ بابت ء انت۔ ہمک بہر ء یک جتائیں دژوشمے است انت۔ اے
 کتاب ء سرجم ء شست ء شش (66) قصہ انت۔

”مرگ ء قصہ“ ء قصہبانی انچیں سر حال انت کہ وانوک ء مجبور کن انت کہ
 آقصہ ء یک رندے الم بہ وان ایت چوشکہ ”پیشی چے پیم لوگی جناورے جوڑ
 بوت“، ”پیشیاں کنوری نندگ چیا دوست بیت“، پلنگ چے پیم ء چہ وتی میری ء

زہر بوت“، کروس ۽ نکینک چے پیم لوگی دپی مرگ بوت انت“۔ ”نکینک ۽ کروس چیا چو اے دگہ مرگانی پیم ۽ بال کت نہ کنناں“، ”باز پرچہ چچکاں کُشیت“، ”قم ۽ پرچہ لٹک پر نہ بیت“، ”اُشتر مرگ ۽ گردن پرچہ ذراج انت“، ”باسوٹاساں وتی مردگان ۽ چہ پیم کل کت“، اسپیتان جہان ۽ سرا چہ پیم ۽ بادشاہی کنگ در کپت“، ”شیطان زمین ۽ چے پیم اتک“، ”روچ ۽ ماہ پرچہ سست ۽ سید بوت انت“ ۽ ”مردم پرچہ مرانت ۽ پدا بہہ پاد نیا انت“ اے انجیں سر حال آنت کہ منے دل ۽ ایشانی پسوانی زانگ الم انت پمشکہ دل لوٹیت کہ اے قصہاں یکبرے الم ۽ بہ وانیت۔

پہ درور ۽ ”روچ ۽ ماہ پرچہ سست ۽ سید بوتنت“ ۽ قصہ ۽ اے ٹکر ۽ بچار ات :

”سال ۽ ماہاں پیش، روچ، ماہ ۽ استالاں ہوری ۽ زندمان گوارینت۔ روچ پت ات، ماہ مات ات ۽ استال بچک ۽ جنکیں چک اتنت۔ آہانی ویشیں زندمانے ات، آہاں ہور کار ۽ چلو پگاناں کت ۽ یکیں گدام ۽ نندوک اتنت۔ یک روچ ۽ ماہ شت وتی دوستیں مردمی ۽ گندگ ۽ آئی ۽ زبان کت کہ دو کلاک ۽ واتر باں۔ روچ ۽ گوں وتی چکاں لوگ ۽ ودار کت۔ دو کلاک گوست بلئے ماہ تنیگت ۽ گندگ بونگ ۽ نہ ات۔ استال سک شدیک اتنت ۽ آہاں ودار پہ ودار ات، بلئے آہانی مات ماہ تنیگت ۽ زاہر نہ ات۔ پہ راستی روچ سک بازہرات۔ شش کلاکے گوزگ ۽ پدماہ واتر بوت وتی لوگ ۽ شت۔

روچ ۽ گوشت : ”تو چیا اینچو دیر کتگ؟“ بچار ماچہ پیم شدیکاں!

ماہ ۽ پسنہ دات : ”گڈ اتو پرچہ ورگ نہ گز استگ“ تئی حیاں ۽

زاناں من تئی مولداں؟

روچ پرے گپء زہر بوت ء بلائیں داوائے مچ ات دوئینانی
نیامء۔ گڈی ء ماہء گوشت : ”چد ء پد من تئی جن نیاں، من
وتی چکاں گوں چہ تئی گس ء روگ ء یاں۔“

آئی ء ہے وڈکت۔ آگوں استالاں گار بوت۔ روچ ء ہر
دیم ء پول ات بلئے کسے دست نہ کنت۔ پمیشکہ روچ ایوک
انت ء ماہ ء استال ہو ر ء یکجا گہ انت ء روچ انگت وتی چکاں
شوہازگ ء انت۔ برے برے بہ چار کہ روچ ماہ ء راچے
پیم ء گپیت، کشیگاں روچ ماہ ء را تڑی ء پیہار دیگ ء
انت : ”ہر جا گہ کہ ترا بہ گنداں، ترا گران ء پتایاں۔“ (18)

واجه علی گوہر ء اے سنیں کتابانی رجینگ پہ بلوچی لبزانک ء یک بے
بہائیں مڈی ایت کہ چرے کتاباں اے اوں پد بوت کنت کہ کجام درمی قصہ گوں
بلوچی قصہاں ہمدپ انت یا کہ ایشانی تہاچے تپاوت است انت۔ افریقی قصہانی تہا
جناورانی احوال ء یونانی قصہانی تہا متھالوجی (Mythology) ء بلوچی قصہانی تہا
اے سر حال چے پیم ہمدپ انت یا ایشانی تہا تپاوت چون گیشنگ بوت کن انت۔

ہے پیم ء ایسوپ ء قصہانی تہا پنت ء سوچی قصہ باز انت و ہدے یک
کسان سالیں زہگے ہے قصہاں وتی جندء زبان ء وانیت داں آئی زانت ء زانگ
ء گیشی کیت انت۔

دگہ لہتیں دری قصہ ہانی رجانکار

بلوچی قصہ ہانی چنگ ۽ نژ آرگ ۽ بلوچ نبشتہ کار ۽ کوآسانی کارستا کرز انت۔ ہے پیم ۽ دری زبانی قصہ ہانی رجینگ ۽ ہم بلوچ نبشتہ کارانی کرد ڈالچار کنگ نہ بیت۔ چوشیں بازیں نبشتہ کار است انت کہ آہاں دری قصہ ہانی رجانک کنگ ۽ ماہتاک ۽ تاکبنداں چھاپ ۽ شنگ کنگ انت۔ چمیشاں ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ، خیر محمد ندوی، گوہر ملک، جی آر ملّا، عزیز جمالدینی، اے آرداد، جیند بلوچ، علی گوہر ۽ دگہ بازیں نام است انت کہ آہانی رجینگیں قصہ چھاپ ۽ شنگ بوتگ انت۔

اے رجینگیں قصہ ماہتاک اومان، نوکیں دور، ماہتاک زمانہ بلوچی، ماہتاک بلوچی، بلوچی لزانک حب، ندکار گوادر، سہ ماہی چراگ، نوشکی ۽ تاکبند گدار پسنی ۽ اے دگہ تاک ۽ ماہتاکاں چھاپ بوتگ انت۔ ماہتاک ۽ تاکبنداں ابید اے واجہ کارانی باز رجینگیں قصہ ہانی کتاب ہم چھاپ بوتگ انت۔ بیات چیزے رجانکارانی کتہ کار یانی سراچمشانک دینیں کہ آہاں دری قصہ ہانی سراچے پیمیں کار کنگ۔ چریشاں گچین نام جہل دیگ بوتگ انت:

☆ مولانا خیر محمد ندوی

☆ بانک گوہر ملک

☆ جی آر ملّا

☆ اے آرداد

ہے مردمانی رجانکاریء بابتء جہل گونڈگریء بیان بوتگ۔

مولانا خیر محمد ندوی:

مولانا خیر محمد ندوی بلوچی زبانء بنداتی نڈکارء جوانیں رجانکارے بوتگ۔

آئیء بازیں کتاب ماں بلوچیء رجینتگ انت، چوشکہ قرآن پاک آئیء یک
مزنیں جہدے کہ مولانا قاضی عبدالصمد سر بازیء قرآن شریفء پشت کپتگیں کار
بزاں ترجمہء تفسیر چہ بیستہمی پارہء تا آخرء دومی پارہ بگرتاں گڈی پارہء تفسیر سرجم
کتگ آندویء بابتء نبشتہ کنت کہ:

”بلوچی زبانء تہا قرآن پاکء اولی رجانک واجہ مولانا
عبدالصمد سر بازی صاحبء کنگ بندات کتگ بلتے واجہء
زندء بازوفانہ کت، گڑا ہے گراں قدریں کار باباء بلوچی واجہ
ندوی صاحبء وتی دستء زرت ء قرآن پاکء پشت
کپتگیں یازدہ سپارگی بلوچی رجانک ء بست نوسپارگی تفسیر
گوں مزنیں محنت ء تکاسریء رند سرجم کت ء بلوچ راجء را
یک ٹیکیئے دات ء بلوچی زبان ہم ہما زبانانی ردء اوشتارینت
کہ آہانی تہا قرآن پاکء رجانک ء تفسیر نبشتہ کنگ پیتگ
انت۔“ (19)

واجه خیر محمد ندویء دگہ بازیں دینی کتاب بلوچیء رجینتگ انت۔ واجہ
خیر محمد ندویء کار پدانی تہا ”کچول بلوچی“ ء ”حنفی نماز“ واجہء بلوچی رجینتگیں
دینی کتاب انت۔ مولاناء بازیں دری قصہ ہم بلوچیء رجینتگ انت۔ خیر محمدء

دری قصہانی رجانکاری پہ بلوچی لبرانک ء پُرا رزشت داریں مڈی ءے۔ آئی ءے
 ”تولگ ءے قصہ“ ”ماکیان ءے قصہ“، ”مدگ ءے قصہ“، دار چنوکیں مرد ءے قصہ“،
 ”خرگوش ءے قصہ“، ”سیاہ پوستیں شیدی ءے قصہ“ رجانک کرتگ انت۔ مولانا ءے
 زجینتگیں قصہ ماہتاک ءے تا کبنداں ابید واجہ ڈاکٹر عبدا لصبور بلوچ ءے رد ءے بند
 دا تگیں کتاب ”زجینتگیں قصہ“ ءے تہا ہم ہوار انت۔

واجہ ندوی ءے گیشتریں قصہ پنت ءے سوجی قصہ انت، چوشکہ ”تولگ ءے“
 قصہ انت، ایشی ءے اے ٹکر ءے بچارات :

”یک برے اسکے تنیگ بوت گڑا آ آپ ءے چنگ ءے شت
 تنکہ ٹن ءے بہ پڑوشیت۔ آپ ماں جہلیں کھڈے ءے انت۔
 آسک کھڈے تہا ایر کپت ءے آپے وارت۔ وہدے آئی ءے سیر
 کپگ ءے ارادہ کت گڈا آئی ءے سر کپت نہ کت۔ یک تولگے ءے
 چم پہ آسک ءے کپت انت آئی ءے گوں آسک ءے گوشت :

”اے منی برات تو چونیں بدیں کارے کت کہ ایر کپگ ءے
 پیش در کپگ ءے رد اچ فکر نہ کت۔“ (20)

چرے قصہ ءے مردم ماریت کہ انسان ہر کارے کہ بندات ءے سوچ ءے پکر بہ
 کنت ءے نون آکار ءے دست بہ گپت۔ چوش مہ بیت کہ کار ءے آسحراب ءے رد بہ بیت۔
 پدارند ءے پشومانی ءے چچ پاندگ نیست۔

مولانا ندوی ءے دگہ یک زجینتگیں قصہ ”ماکیان“ انت۔ اے قصہ ہرس ءے
 لاچ ءے آسمر ءے پیشداریت کہ ہرس ءے لاچ چوں مردم ءے تاوان دنت قصہ چو اے ڈر انت :

”یک جنین آدمی ء یک ماکیانے است ات ہے ماکیان ء
ہمک روچ یک نگرابیں ہیکے داگ ات گڑا ہے جنین آدم
ماں وتی دل ء ہے سوڈگ کت کہ من اگاں ہے ماکیان ء
ورگ ء چرگ ء گیش بہ کناں گڈا اے ہر روچ دوہینک
دنت۔ وہدے آئی ء ماکیان ء ورد ء وراک گیش کت انت
گڈا آئی سگندان ترک ات ء نکینک مُرت۔“ (21)

مولانا ندوی ء زچینتگیں قصہبانی تہا ”خرگوش“ ء قصہ ہم یک پنت ء
سوجی قصہ۔ اے قصہ ء خرگوش ء سُنٹ آسمان ء انت کہ آتچک ء تیز انت ء کس
آئی ء راباج برت نہ کنت بلتے وہدے آئی ء را یک کسپ (کچھوا) ءے پشت
گیجیت گڑا آ زانت کہ منی غرور ء مزن گندی ء منا پرے حال ء سرکت۔ واجہ
ندوی ء زچینتگیں قصہ نہ تہنا پنت ء سوج دینت بلکیں اے وڑیں قصہ نبشتہ کاراں
ہم سکین دینت کہ دری زباناں لبزانکی تہراں رجانک بہ کن ات ء بلوچی لبزانک ء
بیارات کہ چریشی ء بلوچی لبزانک ء را پراہ ء شایگانی رسیت ء گشاد بیت پرچہ کہ
رجانکاری لبزانک ء دیمروی ء یک مزنیں سؤ لے زانگ بیت۔

بانک گوہر ملک:

بلوچی لبزانک ء نامی نیں آزمانک نویس بانک گوہر ملک ء ہم رجانک
ء پڑ ء بازیں کارے کتگ چوشکہ آئی ء مستریں پڑ آزمانک نویسی انت ہمیشکہ
آئی ء بازدری آزمانک ہم بلوچی ء رجانک کتگ انت۔

بانک ء آزمائے رجانکاری ء ابید بازیں قصہ ہم رجانک کتگ انت
 کہ ماہتاک بلوچی کوٹہ ء چھاپ ء شنگ بوتگ انت۔ آئی ء ہرچی کہ نشتگ
 درائیں جاہ ء راجی ڈکھ ء جخال ء راج ء گہتری گندگ بیت۔ بانک ء نشتگیں
 آزمائے دری زجینتگیں قصہ گیشتر جنین آدمائی زند حال ء سرائے انت۔ ایک
 معذوریں زالے ات بلے آئی ء زائتکاری ء لائقے آئی ء آزمائے آئی ء زجینتگیں
 قصہاں چہ پدربنت کہ آئی نا امیتیں زالے نہ ات بلکیں یک پڑ امیتیں
 زالے ات۔

بانک گوہر ملک ء زجینتگیں دری قصہاں چہ ”نصوح“ ء ”جنین“ باز
 نامداریں قصہ انت کہ ماہتاک بلوچی ء چھاپ ء شنگ بوت انت۔ اے قصہ
 ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ ء رد ء بند دتگیں کتاب ”زجینتگیں قصہ“ ء تہا ہم ہوار انت۔
 قصہ ”جنین“ چہ سنسکرت ء زورگ بوتگ ات۔ اے قصہ جنین آدم ء جوڑ بوتگ ء
 بگرتاں آئی ء زند ء بابت ء کہ جنین چوں جوڑ بوتگ ء آئی ء راوہدے دگنیاء آرگ
 بوت گڑا آئی ء کرد چون بوتگ۔

ہے قصہ ء جنین آدم ء جوڑ بوتگ ء بابت ء چہ نشتہ ہمیشی ء یک ٹکرے
 بچارات کہ :

”گڑا خدء جنین چہ نرم ء نازرکیں شے آل سازگ بنا کرت،
 اولی ماہ ء گردی، عشق پیچاں ء پیچاکی، بہار ء رستگیں کاہ ء مس
 گوات ء لڈگ ولانی نازرکی ء پھلانی رنگے زرت ء جوڑ کنگے
 بناکت۔ اچائی رند کر گوشک ء لچ ء ترس طاؤس ء غرور، الماس
 ء برانکی، شہد ء شیرکنی، پلنگ ء بے رحمی، آسمان ء گرمی، پر بے

سردی تے ہوار کرت۔ درستاں یک دگرے گوں ہوار وار کرت
 ء جنینے ٹاہینت ء پدا آرا آورت ء مردینے دات۔ ولے پتگی ء
 رند مردین وتی خالق ء کراحت ء گوشتے۔ اے اللہ، اے دنیا ء
 جوڑ کنوکیں مزینیں بادشاہ تو اے چیز کہ مناداتہ ایشی ء منی زندگی
 تہل کرتگ، ہر وہد گوں من داوانتے۔ چوشیں روچ نیست
 کہ گوں من مرط ء داوامہ کنت۔ ہر وہد پہ منی جنگ پادکیت۔
 تہنانہ نندیت، ہر وہد من آئی پاسبانی ء کنین۔ وہدے کندیت،
 پدا بچارے وہدے نشتہ گریوگ ء انت۔“ (22)

ہے گپاں گوں مردین ء جنین آدم ء احداء رادنت کہ واجہ وتی امانت ء
 بہ زور بلے لہتیں روچاں پدمردین پداواترکیت ء گوشتیت کہ اے منی حدامن ء بے
 جنین ء نہ بیت، من ء جنین ء پدا بدے۔ جنین پدا مردین ء رادیگ بیت بلے سیسی
 روچ مردین ء پدا جنین آورت ء گوشت کہ من گوں اے جنین ء گزران کت نہ
 کناں ایشی ء بزور۔ حداء اے گپانی اش کنگ ء گوشت کہ ایشی ء بست ء بندء
 نون وت بہ کن۔ اے وڑا ماگندی کہ جنین آدم انچو کہ نازرک ء رحم دل انت
 ہے پیم حسدی ء کینگی انت۔

بانک گوہر ملک جنین آدم ء بابت ء شر سر پدانت کہ اگاں یک جنین
 آدمے نرم دل انت گڑا دو انچو حسدی انت۔ آ جنین آدم ء دوئیں عکساں پیش
 داریت بلے آ اے ہم گوشتیت کہ جنین آدم ہر چنت گندگ ء حسدی بہ بیت دنیا
 بے جنین آدم ء بوت نہ کنت، پرچہ کہ چک بے مات ء نہ بیت، برات بے گوہار ء
 نہ بیت ء مردین ء لوگ بے جنین ء نہ بیت۔

جی آر مٹلا:

جی آر مٹلا ۽ هم رجانڪاري ۽ پڙ ۽ وتي ند، ڪار بستگ۔ آئي ۽ دري قصه ماں بلوچي زبان ۽ تريننگ انت ۽ ماهتاڪ ۽ تاڪبنداں چھاپ شنگ ڪنائيننگ انت چوشڪه آئي ۽ رجيننگين قصه، ”بست ۽ ڪوشارينت“ ۽ ”وتي وتي آس“ انت مٹلا ۽ رجيننگين قصه ماهتاڪ ندڪار گوادري ۽ ستمبر، اڪتوبر 2005 ۽ چھاپ ۽ شنگ بوتگ۔ مٹلا ڪيڪ راج دوستين مردے ۽ بلوچي لبزانڪ ۽ ڪيڪ شاعرے ۽ جهت ۽ زانگ بيت، آئي ۽ راوتي راج ۽ بزگي ۽ واري ۽ حيال گور بوتگ۔ پميشڪه آئي ۽ هما قصه رجانڪ ڪتگ انت ڪه آراجي بزگي ۽ پيش به دارانت۔

واجه ۽ رجيننگين قصه ”بست ۽ ڪوشارينت“ ڪيڪ انچين قصه ڪه ڪيڪ وار ۽ نيزگاريں مردے ۽ جاواراں بيان ڪنت۔ اے قصه چه ممتاز مفتي ۽ ڪتاب ”تلاش“ ۽ چه زورگ بوتگ، ايشي ۽ قصه اے وڙ انت ڪه:

”ڪيڪ مردے سک غريب ۽ وارات، دراہين رويچ په لاپ ۽ شوہاز ۽ تچ ۽ تاچه ڪت ڪه ڪجانہ ڪجا مزدوري ڪارے دست به ڪپيت داں آئي شپ ۽ رويچ په شد مه گوز انت۔ اگاں آئي ۽ ڪارے رست آهم برے برے ۽ مزدوري يے سک ڪم ات بلے مرد لاچار ات ڪه به ڪنت اش۔ پميشا ڪه آسڪ شد ۽ لنگڙ ات۔ چه محنت ۽ مزدوري ۽ دے بُرت بلے آئي لاپ ۽ شد يگي نہ سُت۔ آڪيڪ پيم ۽ شد يگ ات ڪه شد يگ ات۔

آئي ۽ ڪيڪ روچه وتي دل ۽ گوشت ڪه چه اے واري ۽ گرڙنگي ۽

شر تر انت کہ مردم بہ مریت پیشکہ یک روچے آپہ دل
 و تکشی ۽ ارادہ ۽ جنگل ۽ شُت۔ آئی ۽ گوں وت یک زندگی
 مہریں سادے زرت ۽ یک برزیں ڈرچکے ۽ سراسر کپت ۽
 سادے یک سرے وتی گردن ۽ شری ۽ سرالوپ دات ۽ بست ۽
 دومی سرہے ڈرچکے ۽ مزنیں ٹالے ۽ مہر ۽ مہرٹٹات ۽ گزنج
 دات ۽ بست ۽ تیار بیت کہ نی وت ۽ پہ مرگ ۽ بہ درنج ایت
 بلنے اناگاہ ۽ آئی ۽ سر چست کت دانکہ عزائیل آئی ۽ دیم ۽
 اوشتاگ۔ عزرائیل ۽ گوشت، باریں مردک توچے کنگ ۽
 ات؟ تو نزانے کہ و تکشی حرام انت؟ مرد ۽ پہ ترس ۽ بیم پسو
 دات کہ واجہ چے بہ کنناں۔ نان پہ ورگ ۽ نہ رسیت چہ شد ۽
 مرگ شر تر انت کہ مردم وت ۽ و تکش ایت۔“ (23)

چہ اے قصہ ۽ پدر بیت کہ غریب چوں پہ بے نانی ۽ بزرگ بیت ۽ شدیکی ۽
 لاچاری ۽ سرے پہ و تکشی ۽ کپیت۔

ملاء اے وڑیں قصہ ہانی رجینگ ۽ چہ پدر بیت کہ غریب ۽ نیزگار ہراج
 ۽ قوے ۽ است انت۔ آٹری ہر ملک ۽ ڈیہہ ۽ بہ بیت ہے وڑ بزرگ انت ۽ بزرگی
 مردم ۽ ہرچی پر مات کنت۔

اے۔ آرداد:

اے آرداد بزاں عبدالرزاق داد بلوچی لبزانک ۽ نامداریں نبشتہ کارے
 ۽ جہت ۽ زانگ بیت۔ آئی ۽ رجا نکاری ۽ پڑ ۽ بازکار کتگ چوشکہ آئی ۽ انگریزی

ناول ”OERA“ کہ اردو آصف فروخی ء رجانک کتگ ہے کتاب پدا اے آر دادء ”جوہان“ ء نامء بلوچی ء رجانک کتگ۔ ایشی ء ابید فرانسسی ناول The out Sider واجہء ”درآمد“ ء نامء رجانک کتگ ء دگہ یک ناو لے چہ اردوء واجہء ”الکیمسٹ“ ء نامء رجینتگ۔

رجانکاری ء پڑء دادء بازیں دری قصہ ہم رجینتگ انت چوشکہ ”بنی آدم ء عمر“ (یونانی قصہ)، ”شہزادی ء مٹرء دانگ“ (ڈنمارک قصہ)، ”نادراہیں جنک“ (ایرانی قصہ)، ”ہپت عاقلین بزات“، (البانیہ قصہ)، ”ڈرپشوکس شاہین ء بانزل“ (روسی قصہ)، ء دگہ بازیں قصہ آئی ء بلوچی ء رجینتگ انت ء تاک ء ماہتاک شنگ بوتگ انت۔

ماہتاک ء تاکبنداں ابید آئی ء چیزے قصہ ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ ء ردء بندداتگیں کتاب ”رجینتگیں قصہ“ ء ہم ہوار انت۔ اے آردادء رجینتگیں قصہانی سرحال اے پیم انت چوکہ پریانی سرحال، شاہ ء بادشاہی سرحال، فلسفہ ء زانشتی سرحالانی سراہم بازیں قصہ آئی ء نبشتگ۔

دادء رجینتگیں قصہ ”بنی آدم ء عمر“ یک یونانی قصہ ء رجانک انت۔ اے قصہ دیوتا زیوس ء انسان ء پیداک کنگ ء بابت ء نبشتہ انت۔ اے قصہ ء انسان ء عمرء پدا چہ جناوراں زرنگیں عمر دوئینانی بابت ء دیگ بوتگ۔ قصہ ء اے ہم دیگ بوتگ کہ انسان وتی عمرء چہ پدا کہ جناوراں عمر زوریت گڑا آئی ء زندء چوئیں مٹ ء بدلی کیت۔ ہے قصہ ء اے ٹکر دلگوش کن ات:

”وہدے دیوتا زیوس ء انسان پیداک کت آئی ء عمر کسان

ات۔ وہدے زمستان اتک آئی ء وتی عقل کار بست ء یہ وت ء
 بانے بست۔ یک روچے ایسے چہ گوہر ء برپ گوارمی ء چہ
 شزار بوت ء انسان ء گورا اتک ء جاگاہ لوٹ اتے۔ انسان آئی ء
 وتی لوگ ء ہما وہدی جاگاہ دنت کہ ایس وتی عمر ء بہرے بہ
 دنت۔ ایس ء یہ وش دلی من ات۔ چندے رونج ء پد گوکے
 موسم ء چہ پریشان بوت ء اتک جاگاہ لوٹ اتے۔ انسان ء وتی
 گپ جت ء گوک ء من ات۔ گڈ سرا کچکے چہ گوہر ء درہینان ء
 اتک ء انسان ء شرت من ات ء جاگہے کت۔ اے سوداء آسر
 ہے بوت کہ زیوس ء بکشائگیں کسانیں عمر ء انسان وش رو ء نیکی
 ات بلے وہدے آئی ء ایس ء عمر گوازینت گڑا تمر د ء زورا کے
 بوت کہ ہیج رنگ ء دستے نہ دات۔ وہدے گوک ء عمر ء سر بوت،
 گران ء سنگین بوت، عمر ء گڈ سرا وہدے آ کچک ء بکشائگیں عمر ء
 سر بوت شیطان ء چڑو کے بوت۔ دریگتیں آئی ء دیوتا زیوس ء
 بخشائگیں عمر ء سرا گزران بہ کتیں۔“ (24)

مولانا خیر محمد ندوی، بانک گوہر ملک، اے آرداد، جی آر ملّا درہیناں
 پنت ء سوچی قصہانی ہمراہی ء ہما وہد ء جاوراں گوں ہمدپیں سر حال ہم رجانک
 کتگ انت۔ اے پڑ ء انگت ء کار کنگ لوٹیت پرچہ اے دگہ راجانی حساب
 ء بلوچی لبرانک ء انگت ء رجانک ء جند نہ بوتگ۔

سرسون:

- 1- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، قصہ ہی لبرانک (پٹ ۽ پول ۽ نگدکاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2009ء، تاکدیم 274
- 2- ڈاکٹر، گل حسن، رجانک ۽ ارزشت پہ زبان ۽ دیروی ۽ (ہوار) بلوچی ردانک ۽ نوکیں سفر، طاہر حکیم بلوچ، بلوچی لبرانکی دیوان کوئٹہ، 2013ء، تاکدیم 344
- 3- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، قصہ ہی لبرانک (پٹ ۽ پول ۽ نگدکاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2009ء، تاکدیم 276
- 4- داد، اے آر، قصہ بلاس نہ بیت (گیدی قصہ)، ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تاکدیم 11
- 5- طاہر حکیم، رجانک ۽ ارزشت (ہوار) بلوچی ردانک ۽ نوکیں سفر، بلوچی لبرانکی دیوان کوئٹہ، 2013ء، تاکدیم 355
- 6- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، تربت یونیورسٹی، 11 اپریل 2017ء، 10:40
- 7- ہمیش، 11 اپریل 2017ء، 10:35
- 8- ہمیش، 11 اپریل 2017ء، 10:45
- 9- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، نزر ۽ ترسوک (ہوار) جینتگیں قصہ، ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012ء، تاکدیم 145
- 10- ہمیش، تاکدیم 146

- 11- گوہر، علی، (پیشگال) بالیں گلمت (Flying Dragon) سچکان پہلیکیشن
گوادر، جنوری 2013ء، تا کدیم 7
- 12- گوہر، علی، بالیں گلمت (Flying Dragon) سچکان پہلیکیشن گوادر، جنوری
2013ء، تا کدیم 53
- 13- گوہر، علی، ایسوپ ۽ گیدی قصہ، سچکان پہلیکیشن گوادر، ستمبر 2015ء، تا کدیم 46
- 14- ہمیش، تا کدیم 97
- 15- گوہر، علی، مرگ ۽ قصہ (افریقائی گیدی قصہ)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2015ء، تا کدیم 27-28
- 16- ہمیش، تا کدیم 25-26
- 17- ہمیش، تا کدیم 12
- 18- گوہر، علی، ”روح ۽ ماہ پرچہ سست ۽ سید بوتنت“ (ہوار) مرگ ۽ قصہ (افریقائی گیدی قصہ)
بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2015ء، تا کدیم 195-196
- 19- دھانی، جمال عبدالناصر، بابائے بلوچی مولانا خیر محمد ندوی (ہوار) ماہتاک بلوچی
کوئٹہ بلوچستان، جنوری 2016
- 20- ندوی، مولانا خیر محمد، تولگ ۽ قصہ (ہوار) زچیننگلیں قصہ، ڈاکٹر عبدا لصبور
بلوچ، ہائیر ایجوکیشن اسلام آباد 2012ء، تا کدیم 53
- 21- ندوی، مولانا خیر محمد، ماکیان ۽ قصہ (ہوار) ماہتاک بلوچی کوئٹہ 2002ء، تا کدیم 77
- 22- ملک، گوہر، جنین (ہوار) ماہتاک بلوچی کوئٹہ مئی 1990ء، تا کدیم 50
- 23- مٹلا، جی آر، بست ۽ کوشارینت، (ہوار) ماہتاک ندکار گوادر، ستمبر، اکتوبر، 2005ء، تا کدیم 52
- 24- دادا، اے آر، بنی آدم ۽ عمر (ہوار) سہ ماہی چراگ نوشکے، اکتوبر تا ستمبر، 2006ء، تا کدیم 13

بلوچی قصہ ء پولکاری

پہ لبرانک ء دیروئی ء الم انت کہ آئی لبرانک ء بنداتی مڈی چنگ ء نژ آرگ بہ بنت۔ آلبرانکی مڈی شاعری بہ بیت اگاں نثری، بتل، گوشتن بہ بنت یا کہ کوہنیں قصہ۔ ہما راج ء قوم ء دودمان، آئی ء راجد پتر ء آئی ء ربیدگ زانگ بنت ء آچہ گار ء بیگواہی ء رک انت کہ آیاں وتی لبرانک ء مڈی چنگ ء یکجا کتگ انت۔

بلوچی لبرانک ء کوہن تریں بہر ء تہر آئی ء قصہ انت۔ پدا شاعری ء بتل ء گوشتن انت۔ اے تہرانی دیروئی دیگ ء قصہ گوش ء پہلوانانی مزنیں کردے بوتگ۔ ہے قصہ گوشانی قصہ گوشی ء پہلوانانی شعر الہانی ء بلوچی لبرانک ء را یک حدے ء گاری ء رکینتگ بلے وہدے اے مردماں چہ دنیا ء سفرکت گڑا بلوچی لبرانک ء را بیگواہی ء رکینگ ء بلوچی شعر ء قصہاناں نبشتہ کنگ بوت، ایشانی پٹ ء پول بندات بوت۔

پولکاری کار ء بندات ہژدہمی کرن ء ہما وہدے بیت کہ وہدے بلوچی ء اولی دزنبشت واجہ اوتمان کلمستی نویسیت ء دیم ء کاریت زانکارانی ردا اے دزنبشت 1763 ء نبشتہ کنگ بوتگ۔ ایشی ء تہا راجد پتری واقعہ، قصہ ء بتل ہوار ات

انت۔ ایشیاء پد کمالان گچلیء دز نبشت ” کتاب لبز بلوچی“ 1872ء نبشتہ بوت۔

”دست کپتگیں سیاہگ ء موادانی ردا چارگ ء تپاسگ بیت
تہ اے گوشگ رذنہ بیت کہ ہوتمان کلمستی ء دست نبشت
دست کپتگیں اولی ردانکی دست نبشت انت کہ اے قلمی نسخہ
تاریخی واقعات، جنگی داستان، بلوچی گوشتن ء متل ء قصہ ہوار
انت۔ اے دست نبشت 1763ء نویسگ بوتگ ” کتاب
لبز بلوچی“ کمالان گچلیء رد ء بند دتگیں دومی ردانکی دز نبشت
انت کہ اے 1872ء نویسگ بوتگ۔“ (1)

بلوچی لبرانک ء نژ آرگ ء کارگوں سائنسی راہبنداں 1840ء انگریز
پولکاراں بندات کت ء آہاں بلوچی لبرانک بزاں قصہ، بتل ء بلوچی شعراناں
کتابی شکل ء چھاپ کت۔

وہدے انگریزانی اے پٹ ء پولی کار دیر مان بوت انت گڑا بلوچی
اکیڈمی ء اے دگہ گلاں سرچست کت ء گیدی لبرانک ء راچہ گار ء بیگواہی ء
رکینگ ء پٹ ء پولی کارانی نوکسراں کار بندات کت۔

بلوچی لبرانک ء دیمروئی ء کار ہژدہمی صدی ء بندات بیت۔ وہدے
زانتکار ء نبشتہ کار بلوچی لبرانک ء رامان عربی ء فارسی رسم الخط ء نبشتہ بندات کن
انت انچو کہ ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ گوشیت کہ:

”بلوچی گیدی قصہانی نژ آرگ ء کار ء بندات ہژدہمی صدی

عیسویٰ چہ بوت کہ ہے وہاں بلوچیء حاترا عربیء فارسی رسم
الخط گچین کنگ بوت۔“ (2)

چرے شوندریء اے گپ و پدر بوت کہ ہژدہمی صدیء لبزانک ماں
عربی ء فارسی رسم الخطء نبشتہ بندات بوتگ ء ایشیء ہمراہیء قصہانی چنگ ء
نزارگ ء کارہم بندات بیت بلئے میر عاقل خان مینگل بلوچی ردانک ء نبشتہ
سفرء بندات ء پانزدہمی کرن ء کنت ء گوشت کہ:

”اگہ کوہنن ایرانی کتاب و کتباتی گند و چارہ بیت، داں اے
ہم سہرا بیت کہ بلوچی زبان چہ ”نمشتگیں ادب“ ء چٹ بے بہرنہ
انت۔ اے ڈول پانزدہمی صدیء پد آزمانک و دپتردی بلوچیء
نمشتگ بوتگ انت چوش کہ لندن میوزمء بہرام شاہ جمالء
آزمانک ء قلمی نسخہ کہ ماں مکران ء نمشتگ بوتگ۔“ (3)

پانزدہمی کرن ء دست کپتگیں یکیں نبشتانک انت آئی ء نام ”بہرام شاہ
جمالء داستان ء قصہ“ انت کہ مکران ء نبشتہ بوتگ۔ میر عاقل خان مینگل اے
گپ ء ہم کنت کہ بلوچی زبان ء گیشتر نبشتہمی کارنوزدہمی ء بیستہمی کرن ء بندات
بوتگ انت۔ اے ہما و ہدانت کہ بلوچی اکیڈمی ء اے دگہ گل بلوچی قصہانی چنگ
ء نزارگ ء کاراں گلانش ات انت۔

بلوچی قصہانی نبشتہء بندات چہ انگریز پولکاران بیت۔ انگریزانی نبشتگیں
رومن رسم الخطء ماں نوکیں رسم الخطء کار بلوچی اکیڈمی کوئٹہ زرت۔ بلوچی اکیڈمی
کوئٹہ بلوچی لبزانکی گلانی تہا مستریں ادارگ انت کہ آئی ء درستاں گیش قصہانی

کتاب چھاپ ۽ شنگ کنگ انت۔ بلوچی اکیڈمی پہ بلوچی زبان ۽ ادب ۽ دیرونی ۽ مزین کردے داریت۔ اے بابت ۽ ممتاز یوسف، میر شیر محمد مری ۽ کتابے ۽ بیان کنت کہ:

”بلوچی اکیڈمی 1958 یعنی تقریباً نصف صدی سے بلوچی زبان، ادب، ثقافت، تاریخ اور روایات کے فروغ اور ان کے تحفظ کی جدوجہد میں معروف عمل ہے اور اس دوران میں بلوچی ادب، ثقافت، روایات، تہذیبی قدروں کو متعارف کرنے کے لئے بہت سی کتابیں شائع کی ہیں۔ بلوچی اکیڈمی نے اپنے قیام سے تا حال 300 سے زائد کتابیں شائع کرائیں جو زیادہ تر بلوچی ادب، ثقافت، لوک کہانیاں، گرائمر، تاریخ اور سوانح پر مشتمل ہیں۔“ (4)

کوہنیں قصہانی چھاپ ۽ شنگ کنگ ۽ بنات لانگ ور تھ ڈیزے کتاب The Text book of Balochi Language ۽ پدبیت اے کتاب آئی 1922 ۽ بلوچی اکیڈمی ۽ نیمگ ۽ چھاپ بوتگ۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۽ اگدہ دار ملک محمد پناہ ۽ 1968 ۽ بلوچی قصہانی اولی کتاب بنام ”گیدی قصہ“ (اولی) چہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۽ چھاپ ۽ شنگ کت۔ آہے کتاب ۽ سر لوز ۽ نبشتہ کنت کہ:

”پیلوین کتاب ۱۹۲۲ ۽ چھاپ بوتہ اونوں بید اچ من مزین لائبریریاں دگہ بچ ہندی یے ۽ دست نہ کپیت۔ پمیشکا بلوچی

اکیڈمیء مارتہ کہ اگہ اے کتابء نوک سرء نوکیں رسم الخط لافء چھاپ کنگ مہ بیت۔ تہ اے لوزانکی گنج کہ یک درآمدیں واجکارے بے گواہ بیت۔ ہے لیکھہ ء بُنیاتء اکیڈمیء کارمستراں ہے کتابء گیدی کسوانی بہرء نوکیں، رسم الخط لافء ترینگء خدمت منی ذمہء کت او من اکیڈمیء رومانء پدء گیدی کسوانی بہرء شہ رومن رسم الخطء ترینت نوکیں رسم الخط لافء سنبہینت۔“ (5)

قصہانی نبشتہء بندات پہ قصہانی دیروئیء سؤبء بیت ء بلوچی اکیڈمیء کوہنیں قصہانی کتاب اولی تاں گیدی قصہ نہیء جتا جتائیں و ہدء پاساں چھاپ ء شگ کتگ انت۔ اے کتابانی لڑاے پیم انت کہ

گیدی قصہ (اولی)۔ لانگ ورتھ ڈیمز/ملک محمد پناہ، 1968

گیدی قصہ (دومی) محمود خان مری 1969

گیدی قصہ (سیبی) امان اللہ غازی 1971

گیدی قصہ (چارمی) گلزار خان 1971

گیدی قصہ (پنجمی) حاجی مومن بزدار 1970

گیدی قصہ (ششمی) محمود خان مری 1971

گیدی قصہ (ہفتمی) میر عاقل مینگل 1973

گیدی قصہ (ہشتمی) حاجی مومن بزدار ء اسحاق بزدار 1973

گیدی قصہ (نہمی) گلزار خان مری 1974

بلوچی گیدی قصہانی سرجم ء برجمیں رنگے ء دیما آرگ ء بلوچی لبزانک ء تاریخ ء درستاں برزتریں کرد بلوچی اکیڈمی کوئٹہ بیگ انت۔ بلوچی اکیڈمی ء وتی جوڑشت ء بنداتی زمانگ ء بلوچی زبان ء راجی مڈیانی چنگ ء نزارگ ء کتابی دژوشم ء لس مہلوک ء سرکنگ ء درگت جوانیں گامگیج زرنگ۔ چہ درستاں سر لانگ ورته ڈیمز ء جم کرتگیں قصہ ماں بلوچی نبشتہ رہند ء واجہ ملک محمد پناہ ء ترینت ء گیدی قصہ اولی ء نام ء چھاپ ء شنگ کرت انت۔ چہ پدیکشل ء اے کار دیما برگ بوت۔

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء نیمگ ء اے درگت ء درستی نو (۹) کتاب چھاپ کنگ بوتگ کہ اشانی تہا گیشتر رودر آتکی بلوچستان ء قصہ ہوار انت۔ واجہ امان اللہ غازی ء واجہ میر عاقل خان مینگل ء قصہ چہ رخشان ء مکران ء اش کنگ ء کتابی دژوشم ء چھاپ کناسینتاں۔“ (6)

بلوچی اکیڈمی ء جتا جتائیں و ہداں کوہنیں قصہانی کتاب چھاپ ء شنگ کت انت چوش کہ ”پریانی قصہ“ 1980 ء میر صورت خان مری ء نبشتہ کت، 1982 ء پیر محمد زبیرانی ء ”بہادری“ ء 1980 ء میر صورت خان مری ء قصہانی کتاب ”عہدی قصہ“ چھاپ ء شنگ بوت انت۔ 1980 ء عبدالغفار ندیم ء صورت خان مری ء کتاب ”عہدی قصہ“ اردو ء ”قدیم بلوچی کہانیاں“ ء نام ء ترجمہ کت ء بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء چہ چھاپ ء شنگ بوت۔ 1996 ء چہ بلوچی اکیڈمی ء مک ء فقیر محمد عنبر پنجگوری ء قصہانی کتاب ”نمیران“ چھاپ ء شنگ بوت۔ ایشاں پدجان محمد دشتی (شے رگام) ء گیدی قصہانی کتاب بزاں ”بادشاہ حداوند

ت ات“ بلوچی قصہانی مستریں دپترانت کہ 2015ء بلوچی اکیڈمی کوئٹہء نیمگء چھاپ ء شنگ کت۔ ہے پیمء بشیر احمد بلوچء بلوچی قصہانی کتاب ”گیدی قصہ (اولی) اردوء رجانک کت ء 1978ء چہ پاکستان آرٹس کونسل بلوچستان کوئٹہء نیمگء چھاپ ء شنگ کتگ۔

بلوچی اکیڈمی کوئٹہء ابید ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آبادء کمکء بلوچی گیدی لبرانکء یک پروجیکٹ بنا بوت کہ ایشیء تہا بلوچی اورل ٹریڈیشن ء اورل لٹریچرء سرا بازیں کتابے چھاپ بوت۔ اے درگتء قصہانی بازیں کتابے چھاپ ء شنگ بوت۔ چریشاں رحیم مہرء رد ء بند داتگیں کتاب ”گوہر قیمتی 2012ء ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آبادء نیمگء چھاپ بوت۔ ہے ڈااے آر دادء قصہانی کتاب ”قصہ ہلاس نہ بیت“ چھاپ بوت۔ ابید چریشاں دگہ بازیں ادارگےء بلوچی گیدی قصہانی سرا کتاب چھاپ کت آنت۔

بلوچیء سرجم ء برجمیں رنگےء نویسگء کار ۱۹۵۰ء دہکء بوت وہدے بلوچیء عربی نبتہ رہند گچین کنگ بوت۔ اے ہے زمانگ ات کہ یک نیمگے بلوچی لبرانک نوکیں تہرء دژوشم دیما پیدا ک ات انت ء دومی نیمگء گوں جم ء جوشء بلوچی عہدی شاعری، قصہ، چاچ، بتل وگالوار ء بلوچی جنگی ء مہرانکی داستان یکجاچ کنگء کار بونگء ات۔

بلوچی زبانء لبرانکی تاکاریء بندات فروری ۱۹۵۱ء بابائے بلوچ واجہ مولوی خیر محمد ندویء شوژکاریء ماہتا ک ”اومان“ء دژوشمء بوت۔ پدا واجہ آرات جمال دینیء شوژکاریء ماہتا ک ’بلوچی‘ 1956 چھاپ بوت۔ ہے پیمء دسمبر ۱۹۶۱

ء واجه امان اللہ گچی ء شوکارى ء ماہتاك 'اوس' چھاپ ء شنگ بوت ء بلوچی
 زبان ء شاعری، قصہ لیزانک، نگدکاری ء ہمراہی ء کوہنیں مڈیانی چھاپ ء راہم
 نوکیں ردوے رست۔ (7)

اے وڑا بلوچی قصہ لیزانک چنگ ء نزارگ ء آہاں دیروئی دیگ ء بلوچی
 اکیڈمی کوئٹہ، ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد ء دگہ بلوچی لیزانکی ادارہ ء تاک ء
 ماہتا کانی کارپد بنداتی حساب ء لائق ستانت۔

بلوچی گیدی قصہانی سرانگریز پولکارانی کار

لبزانک ہر قوم ء راج ء یک ارزشت داریں مڈی ءے زانگ بیت کہ اے مڈی ہمک قوم ء بنیات، بن دپتر ء آئی ء دودمان ء پڈر کنت۔ پمیشکہ ہمک راج ء قوم وتی اے گران بہانیں مڈی ء نژ آر ء چن ء لانچ ء انت۔

قصہ بلوچی لبزانک ء پُر ارزشت ء مزینں مڈی ءے کہ ایشی ء بندات ہژدہمی کرن ء ہما وہد کہ ہوتمان کلمستی ء دزنہشت دیم ء اتلگ ات۔ اے وہد 1763 انت۔ اے دزنہشت ء بلوچی گوشتن، بتل ء قصہانی ہمراہی ء جنگی داستان ء تاریخی واقعات ہم ہوار ات انت۔

ایشی ء ابیدواجہ کمالان گچی ء دزنہشت ”کتاب لبز بلوچی“ 1872 ء نبشتہ کت اے کتاب ء بلوچی گیدی لبزانک نز آرگ بوتگ ات۔ وہدے انگریزانی کار چار ء تپاس کنگ بنت داں یک چیزے پڈر بیت کہ آوانی دور بلوچانی بلوچستان ء حاکمی ء دور بوتگ۔ اے گپ وتی جاہ کہ آواں بلوچستان ء سراحاکمی کنگ بلتے اے گپ ہم شموشگ نہ بیت کہ بنداتی درائیں کار ہے انگریزاں کرتگ انت۔

رحیم مہر وتی یک نبشتانک ء واحد بزدار ء نبشتانک ”رودراتکی ء روبرکتی لبزانک ء چار ء تپاس“ ء سرشون دیان ء گوشتیت کہ :

”بلوچی ء گیدی قصہانی رد ء بند دیگ ء نز آرگ ء نبشتہی دروشم دیگ ء کار انگریزانی بلوچ ڈیہہ ء سراقبضہ کنگ ء پد بنا

بیت۔ آہاں بلوچ چاگردی زندمان، راجی تب، ہیل ۽ عادت
 ۽ بلوچی زبان ۽ راہیل کنگ ۽ بلوچی زبان ۽ لبزانک ۽
 نیمگ ۽ دلگوش گورکت ۽ بازیر بلوچی شعر ۽ قصہ چت ۽ نژ
 آورت ۽ نبشتہی دزوشم دانت۔“ (8)

چوشکہ انگریز پولکاراں وتی ذاتی مول ۽ مرادانی پیلو کنگ ۽ بلوچی
 لبزانک ۽ راجتگ ۽ یکجاہ کنگ بلے اے گامگج پہ بلوچی لبزانک ۽ دیرونی ۽ جوانیں
 گامگیجے زانگ بوتگ۔ دیتر آنبشتہ کنت کہ:

”ہو کہ انگریزاں ہندی زبانانی پٹ و پول ۽ وتی حاکمی بند ۽
 بوجاں محکم کنگ ۽ خاطر کرتہ۔ بلے مارا اے وہد گوں آہانی
 نیت و مقصداں کار نیست انت بلکہ ما اے بارو ۽ آہانی کارانی
 منت واروں کہ آہاں بلوچی زبان ۽ مزین گنج و مڈی ۽
 نژ آورت ۽ پما اشتہ۔ او بلوچی زبان ۽ لوزانک ۽ دیم ۽ برگ ۽
 واسطہ منے رہ دربری کتہ۔ انگریزانی حاکمی عہد و باری ۽ ہر
 انگریزے کہ بلوچی زبان ہیل کنگ ۽ نہمت کتگت ہمانہی ۽
 اے کتاب الم ۽ وانگی ات۔ چونادی یک قوم و راجی ۽ تب و وڑ
 او آہی ۽ دود و ریدگ الم انت۔“ (9)

اشیر عبدالقادر شاہوانی وتی رد ۽ بند دتگیں کتاب ”بلوچی زبان ۽ ادب“ ۽
 سرلوز ۽ نبشتہ کنت کہ:

”بلوچی روایتانی مطابق ۽ بلوچی شاعری ۽ بندات شہ ۱۳۵۰ء
 ۽ بوتہ ۽ بلوچی زبان ۽ نوشتگ ۱۸۴۰ء ۽ رند بلوچستان ۽ سرا

انگریزی قبضہء رند بوتہ کہ انگریزاں وتی مراد ۽ مقصدانی بارہ ۽
بلوچی نوشتہ ۽ وانگ ۽ نیمگ ۽ دلگوش گوردات۔“ (10)

وہدے انگریز پولکارانی بابت ۽ گپ بیت تاں کلاں ساری مسٹر لچ ۽
کارپدانی بابت ۽ تران بنگیج بیت پرچہ کہ ہمائی ۽ درستان پیش بلوچی قصہ ”چار مرد
کہ زال ۽ بت اش ٹائینت“ شوہازیتگ ۽ چہ رائل ایشیا ٹک سوسائٹی ۽ نیمگ ۽
چھاپ ۽ شنگ کنائینت۔ اے درگت ۽ رحیم مہر وتی یک نبشتانکے ۽ عاقل خان
مینگل ۽ اے ریفرنس ۽ دنت ۽ گوشتیت کہ:

”گیدی قصہانی نز آرگ ۽ درگت ۽ اولی کار آر لچ ۽ ۱۸۳۷ء
قلات ۽ ”چار مرد کہ زال ۽ بت ۽ ٹائینت“ نامی قصہ ۽ را
نز آؤرت ۽ ۱۸۳۸ء ماں جنزل آف دی رائل ایشیا ٹک
سوسائٹی ۽ سیمی جلد ۽ چہ کلکتہ ۽ چاپ ۽ شنگ کرت۔ دومی کار
اے آر لیوزیتگ انت، آئی رودراتکی دمگ ۽ لہتے گیدی قصہ
نز آؤرت ۽ Balochi Stories نام ۽ چہ الہ آباد مشن
پریس ۽ ۱۸۸۵ء چھاپ ۽ شنگ کتگ ات۔“ (11)

ہے پیم ۽ ڈاکٹر عبدالصبر وتی کتاب ”کہنیں بلوچی شاعری (بنگیج ۽ دیروی) ۽
نبشتہ کنت کہ

”رتگیں پٹ ۽ پول ۽ رد ۽ اولی مردم کپٹن لچ ات کہ آئی
”Sketch of Balochi Language“ نام ۽
1840ء کتاب چھاپ گت۔“ (12)

زانتکارانی رد ۽ ہژدہمی کرن بلوچی لبزانک ۽ نبشتہی دور گوشتگ بیت

بلئے میر عاقل خان مینگل گیدی قصہ (ہفتی) ء سرلوزء گوشتیت کہ بلوچی ادب ء لزانک پانزدہمی کرن ء نبشتہ کنگ بوتگ ء ایشی ء درورء آ ”بہرام شاہ جمال ء قصہ ء گوں دنت کہ ماں مکران ء نبشتہ بوتگ ء لندن میوزیم ء ایرانت ۔ بہرام شاہ ء قصہ ء بابت ء سیدظہورشاہ ہاشمی ”بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزہ)“ ء تہا نبشتہ کنت کہ :

”یہ ہمیں معلوم ہے کہ مغربی علماء یا مشتشرقین نے جس طرح بلوچی نظم پر کام کیا تھا اسی حد تک کسی طرح بلوچی نثر پر بھی کام کیا ہے۔ لیکن افسوس ہے کہ یہ چیزیں ہماری دسترس سے دور ہیں۔ مثلاً مسٹر جوزف الفتن بائین نے اپنی تالیف کردہ چھوٹی سی ایک کتاب ۱۹۶۵ میں بھی مجھے بھیجی تھی۔ یہ کتابچہ ۱۹۶۱ء میں چھپ چکا تھا۔ یہ بلوچی زبان میں ایک قصہ یا لوک کہانی ”شاہ بہرام و گلندام“ کی ہے۔ ڈاکٹر جوزف نے اس نثر کی کتاب کو جو بلوچی رسم الخط میں ہے اور برٹش میوزیم لندن میں محفوظ ہے اس کو رومن رسم الخط میں اتار کر اس کا انگریزی ترجمہ کیا ہے۔ اس سلسلے میں اس کتابچہ کے دیباچہ میں ڈاکٹر جوزف لکھتے ہیں کہ اس کا بلوچی رسم الخط (یہی عربی رسم الخط) میں ہاتھ کا لکھا ہوا نسخہ برٹش میوزیم (لندن) نے ۱۸۶۱ میں ایک عورت مسٹر ایچ۔ لچ ولسن کی بیوہ سے خریدا ہے اور یہ معلوم نہ ہو سکا کہ اس عورت کو یہ نسخہ کہاں سے دستیاب ہوا تھا۔“ (13)

اے وڑا بلوچی قصہ ”بہرام شاہ جمال“ کہ پانزدہمی کرن ۽ نبشتہ بوتگ ایش بلوچی رسم الخط ۽ بوتگ، آئی ۽ رامسٹر جوزف الفن بائن ۽ 1921ء رومن رسم الخط ۽ نبشتہ کتگ ۽ پدا انگریزی ۽ ترجمہ کتگ بوتگ۔

مسٹر لچ، جوزف الفن بائن، اے آر لیوز ۽ کار پہ کوہنیں قصہاں ستا کرز انت بلتے اے درگت ۽ درستاں گیش کار لانگ ورتھ ڈیمز نیگ انت کہ آئی ۽ کتاب The Text book of Balochi Language ۽ بلوچی قصہ ماں رومن رسم الخط ۽ نبشتہ انت اے کتاب 1922ء چہ لاہور ۽ چھاپ ۽ شنگ بوتگ واجہ بشیر احمد بلوچ ہے کتاب ۽ بابت ۽ نبشتہ کنت:

”بلوچی میں یہ کہانیاں ایک انگریز پولیٹیکل افسر اور ماہر لسانیات جناب لانگ ورتھ ڈیمز Longworth Dames نے اپنے مجموعے A Text book of Baloch language. میں شائع کیں جو کہ ۱۹۲۲ء میں چھپی۔“ (14)

ہے قصہانی جم دیگ ۽ بابت ۽ رحیم مہر نبشتہ کنت کہ:

”آئی ۽ ڈیرہ غازی خان ۽ دمگاں بازیں قصہ مچ کرت ۽ A Text book of Balochi Language کہ ۱۹۲۲ء چہ لاہور ۽ چاپ ۽ شنگ بوتگ۔“ (15)

لانگ ورتھ ڈیمز وت ہم کتاب ۽ پجار ۽ نبشتہ کنت کہ اے کتاب آئی ۽ پنجاب گورنمنٹ ۽ گو شگ ۽ پداں نبشگ:

" This Text book of the Balochi

Language has been compiled at the desire of the Government of the Punjab to meet he want which has hitherto existed of a Text Book for examination in Balochi"(16)

دیپتہ ڈیمز ہما قصہانی نمبر اں گوشتیت کہ آلفاری گالوارہ انت:

"In this Text book the parts in the Leghari or northern dialectare stories and 33 of part 1،28،26،24،22، 21، 19،15،10،4_1" (17)

اے وڑالانگ ورتھ ڈیمز اے کتاب 1922ء ڈیرہ جات ۽ نودر برانی
واستہ رد ۽ بند داتگ۔ اے کتاب آوہد ۽ بگرتاں انوں پہ بلوچی لبزانک ۽ یک
پُرارزشتیں مڈی یے زانگ بیت۔

انگریز پولکارانی پہ لبزانک ۽ دیروئی ۽ لبزانک ۽ زندگ کنگ ۽ مزنیں
A Text book of the Balochi Language بہ بوتگ۔ لانگ ورتھ ڈیمز
Balochi Stories مسٹر لچ بہ
بیت، اگاں جوزف الفن بائن اے دراپیناں مردماں پہ بلوچی قصہانی نز آرگ ۽ کار
ستا کرزانت۔

سرسون:

1- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، (پجارج) بلوچی قصہ لہزائیک (پٹ ۽ پول ۽ نگدکاری)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2009، تاکدیم 7-8

2- ہمیش، تاکدیم 7

3- مینگل، میر عاقل خان، پیش گال، گیدی قصہ (ہفتی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 1973، تاکدیم 2

4- ممتاز یوسف، (عرض ناشر) بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، میر شیر محمد مری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2007، تاکدیم 2

5- پناہ، ملک محمد، (پیش گال) گیدی قصہ (اولی)، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 1968، تاکدیم 9-10

6- رحیم، مہر، (بلوچی گیدی قصہ ۽ ایشانی درجنگ ۽ ربیت) (ھوار) بلوچی گیدی ۽ عہدی لہزائیک/ بلوچی زبانی ربیت ڈاکٹر عبدالصبور/ رحیم مہر، ہائیر ایجوکیشن کمیشن، اسلام آباد، 2012، تاکدیم 57

7- ہمیش، تاکدیم 56

8- ہمیش، تاکدیم 55 تاں 56

9- پناہ، ملک محمد، (سرلوز) گیدی قصہ (اولی) لانگ ورثہ ڈیز/ ملک محمد پناہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ 2014

10- شاہوانی، اشیر، عبدالقادر، (سرلوز) بلوچی زبان ۽ ادب بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2012، تاکدیم 3

11- رحیم مہر (بلوچی گیدی قصہ ء ایشانی درجنگ ء ربیت)، (ھوار) بلوچی گیدی ء عہدی لبرانک/ بلوچی زبانی ربیت ڈاکٹر عبد الصبور، رحیم مہر، ہائیر ایجوکیشن کمیشن لاہور اسلام آباد، تاکدیم 56

12- بلوچ، عبد الصبور، کہنیں بلوچی شاعری (بنگج ء دیمروی) ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2006، تاکدیم 33

13- ہاشمی، سید ظہور شاہ، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزہ)، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، 1986، تاکدیم 243

14- بلوچ، بشیر احمد، (پیشگال) بلوچی لوک کہانیاں، پاکستان آرٹس کونسل بلوچستان، 1978

15- رحیم مہر، (بلوچی گیدی قصہ ء ایشانی درجنگ ء ربیت) ھوار، بلوچی گیدی ء عہدی لبرانک/ بلوچی زبانی ربیت، ڈاکٹر عبد الصبور بلوچ، رحیم مہر، ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012، تاکدیم 56

Demes ,M. LONGWORTH Introduction A Text _16
Book of the Balochi Language. Second Edition
1991.

17- ہمیش

آسری تزان

بلوچی قصہانی باروا پٹ ۽ پول ۽ رند من ہے آسراء سراں کہ بلوچی
لبرانک ۽ قصہانی ارزشت مزین مدی ۽۔ قصہانی کردارزانگ نہ بنت بلتے چہ
کوہنیں قصہاں کرنیگیں دود ۽ دودمان ۽ جوانی ۽ پدري بیت کہ بنداتی و ہد ۽ زمانگ
۽ انسان ۽ عقل ۽ شعور، ننگ ۽ پاد، لچ ۽ میارچے ڈولیں بوتگ انت۔

وہدے قصہانی گپ بیت گڑامتھالوجی ۽ اساطیری ستک ۽ باوری ۽ گپ
اول الم بیت پرچہ کہ کوہنیں قصہ گیشترگوں ہے چی آں بندوک انت۔ اے
ستک ۽ باوری جن ۽ ملانکھانی ہم است انت ۽ دیہہ ۽ بلاہانی ہم۔ ماہ ۽ روچانی
است انت ۽ درچک ۽ دارانی ہم۔ چہ کوہنیں قصہاں اے گپ پدربیت کہ ستک
۽ باوری تھنا بلوچ راج ۽ نیست بلکیں توامیں راجانی گورا است بوتگ ۽ انگلت
است انت۔

باز جاہ ۽ بلوچی قصہانی ۽ دری قصہانی ، ستک ۽ باوری ۽ تپاوت است
انت چوش کہ اداں یونانی ۽ چینی قصہانی تہا اساطیری رنگ بازگندگ بیت بلے
بلوچی قصہاں اساطیر بزاں دیوی ۽ دیوتائی رنگ ۽ دژوشم نیست بلکیں بلوچی
قصہ گیشترجن ۽ پری یا کہ بلوچی شرک ۽ پالانی سرا انت۔ قصہانی تہا ستک ۽
باوری ۽ اساطیر ۽ گپ وہدے کیت گڑا اے جست دیم ۽ کیت کہ اے ستک ۽
باوری متھ چے حد ۽ تک راست انت؟ اے کسانیں پٹ ۽ پول ۽ رنداے گپ

مارگ بوتگ کہ دراہیں سٹک ء باوری آوہدء حساب ء راست بوتگ انت پرچہ کہ قصہ ہما کرن ء انت و ہدے انسان نوکی عقل ء منٹک ء پشدرء گام ایر کنگ ء انت۔ آزمانگ ء سائنس نہ بوتگ بلتے ہے سٹک ء باوری ء سائنس ء کرد پیلو کتگ انت۔

بلوچی قصہ ء دری قصہانی دگہ چیزے کہ یک انت آایش انت کہ توامیں انسانانی بنیادی واہشت ء مارشت ء زندء لوٹ یک انت پمشکہ بنی آدم ء زند گوست ء قصہ ہم یک بنت۔ بلوچی لبرانک ء قصہانی تہر ء دروشم گیشینگ نہ بوتگ انت بزاں نام دیگ نہ بوتگ انت بلتے چیزے سرحال اے حساب ء انت چو کہ جناوری، بادشاہی، دیہہ ء بلائی، پریانی ء زہگانی قصہ۔

بلوچی قصہانی تہا فیبل (Fable) پیراہیل (Parable) حکایتی قصہ است انت نوں باید انت کہ ایشانی گیش ء گیواری ء ایشاناں بلوچی نام دیگ بہ بیت۔

اے پٹ ء پول ء بلوچی قصہ گوشوکانی نام ء آہانی بابت ء سرپدی یکجا کنگ ء سوہین نہ بوتگ اول اے بابت ء انگت کار پکار انت۔ ہے قصہ گوشوکانی برکت ء بلوچی ء قصہ انوں ہم است انت۔

لبرانک ء تہا رجانکاری ء سربازکار بوتگ۔ اے درگت ء دری قصہانی ماں بلوچی زبان ء رجانک کنگ ء ہم بازیں کارے بوتگ بلتے اے پڑء انگت کار لوٹیت۔ علی گوہر ء ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ ء کتاباں یا کہ تاک ء ماہتا کانی تہا دری زمینتگیں قصہ چھاپ ء شنگ بوتگ انت بلتے نوں اکیڈمی ء ادارہ باسدانت

کہ باقاعدہ رجائکاریء کمیٹی جوڑ بہ کن انت ء کارء دیمء بہ بر آنت۔

بلوچی گیدی قصہانی دیروی دیگء ماہتاک ء تا کبند ء اکیڈمی ء ادارہاں کارالمی انت ہما ادارگاں کہ قصہانی سراگیشتر کار کرتگ چماہاں یکے بلوچی اکیڈمی کوئٹہ انت۔ اے ادارگء گیدی قصہانی سیریز (Series) ء چھاپ کرتگ کہ ستا کرزیت۔ اکیڈمیء دراہیں سیریزء بزاں گیدی قصہ اولی تا گیدی نوہمیء قصہانی نبشتہء گالوار مشرقی بزاں مری، بگٹی گالوارء انت باند انت ہے کتابانی دو بر چھاپی بہ بیت ء ایشانی گالوارء ہردو رودراتکی ء روبرکتی گالواراں کنگ بہ بنت دانکہ ہردو گالوارانی مردم چریشاں نپ زرت بہ کن آنت۔

کتابیات (Bibliography)

بلوچی کتاب:

- 1- لانگ ورثہ ڈیزیز/ملک محمد پناہ، گیدی قصہ (اولی) کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 2014۔
1968
- 2- مری، محمود خان، گیدی قصہ (دومی) بلوچی اکیڈمی، 1969
- 3- مری، گلزار خان، گیدی کسو، (چاری)، کوئٹہ بلوچی اکیڈمی، 1971
- 4- مری، محمود خان، گیدی قصہ (ششمی)، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1971
- 5- مینگل، میر عاقل خان، گیدی قصہ، (ہفتی)، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1973-2011
- 6- بزدار، حاجی مومن، گیدی کسو، (ہشتمی)، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1973
- 7- مری، گلزار خان، گیدی کسو (نوہمی)، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1974
- 8- رگام، شے، بادشاہ ہند اوندوت ات، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 2015
- 9- داد، آے آر، قصہ ہلاں نہ بیت، (گیدی قصہ)، ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012
- 10- بلوچ، رحیم مہر، گوھر قیمتی، (گیدی قصہ)، ہائیر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012

- 11- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی قصہ لہزائیک، (پٹ ۽ پول ۽ نگد)، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 2009
- 12- گوہر، علی، ایسوپ ۽ گیدی قصہ، گوادر، سچکان پبلی کیشنز، 2015
- 13- شاد، فقیر، میراث، تربت، بلوچستان اکیڈمی، 2009
- 14- صابر، غوث بخش، زہم ۽ زیم، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1980-2014
- 15- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، رجینتگیں قصہ، ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012
- 16- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، شرک ۽ پال، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1999
- 17- حکیم، طاہر، بلوچی ردائیک ۽ نوکیں سفر، کوئٹہ، بلوچی لہزائیک دیوان، 2013
- 18- داد، اے آر، نیاد ۽ بہارگاہ، کچ استین شنگار، 2013
- 19- زبیرانی، پیر محمد، بہادری، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1982
- 20- مری، میرصورت خان، پری آنی قصہ، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1980
- 21- شاہوانی، اثیر عبدالقادر، بلوچی زبان ۽ ادب، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 2012
- 22- گوہر، علی، بالیں گلیمت، گوادر، سچکان پبلی کیشنز، 2013
- 23- گوہر، علی، مرگ ۽ قصہ، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 2015
- 24- مری، صورت خان، گشین (ردائیک)، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 2012
- 25- ڈاکٹر عبدالصبور، رحیم مہر، بلوچی گیدی ۽ عہدی لہزائیک / بلوچی زبانی ربیت ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2012
- 26- بلوچ، ڈاکٹر عبدالصبور، بلوچی کہنیں شاعری، (بنگیج ۽ دیروی)، ہائر ایجوکیشن کمیشن اسلام آباد، 2006

اردو کتاب:

- 1- بلوچ، بشیر احمد، بلوچی لوک کہانیاں، پاکستان آرٹس کونسل بلوچستان کوئٹہ، 1978
- 2- صابر، غوث بخش، بلوچی لوک داستانیں، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1996
- 3- ڈاکٹر، اختر سلیم، اردو ادب کی مختصر ترین تاریخ، لاہور، سنگ میل پبلی کیشنز، 2015
- 4- پوری، ڈاکٹر فرمان فتح، اردو کا فنی ارتقاء، الو قار پبلی کیشنز، 2015
- 5- چند، گیان، اردو کی نثری داستانیں، انجمن ترقی اردو پاکستان، 2014
- 6- ڈاکٹر، علی محمد خان/ڈاکٹر اشفاق احمد ورک، اصنافِ نظم و نثر الفیصل ناشران و تاجران کتب، 2014
- 7- نگار، ڈاکٹر سُنبل، اردو نثر کا تنقیدی مطالعہ، طاہر سنز پبلی کیشنز، 2013
- 8- حنیف، ابن دنیا کا قدیم ترین ادب، ملتان، کاروان ادب، 1982
- 9- ہاشمی، رفیع الدین، اصنافِ ادب، لاہور، سنگ میل پبلی کیشنز، 2012
- 10- نقوی، صدف، گوہرِ ادب، لاہور شرکت پرنٹنگ پریس، 2015
- 11- شفیع، محمد افتخار، اصنافِ نثر، لاہور بیت الحکمت، 2012
- 12- ہمایون، ابوالفرح، دنیا کی بہترین کہانیاں۔ سٹی پک پوائنٹ، 2015
- 13- ہاشمی، سید ظہور شاہ، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزہ)، کراچی، سید ہاشمی

اکیڈمی، 1986

- 14- عباسی، ڈاکٹر نزهت، اردو کے افسانوی ادب میں نسائی لب و لہجہ (تحقیقی و تنقیدی جائزہ) پاکستان، انجمن ترقی اردو، 2013
- 15- مسکراہٹ، شیا ز علی، لوک داستانوں اور کہانیوں کا نسا ئیکلو پیڈیا، مشاق بک کارنر، الکریم مارکیٹ، اردو بازار لاہور،
- 16- بٹ، رشید، چین کی بہترین قدیم حکایتیں، نیشنل بک فاؤنڈیشن، اسلام آباد، 2015
- 17- احمد، ڈاکٹر محمد نذیر، ایک حکایت ایک کہانی، چلڈرن پریس،
- 18- عقیل، شفیع، پنجابی لوک داستانیں، نیشنل بک فاؤنڈیشن، اسلام آباد، 2015
- 19- ایل، ایچ، جی، مختصر تاریخ عالم، ”تخلیقات فی لاہور، 1996
- 20- بلوچ، حمید، بکران، (عہد قدیم سے عہد جدید تک) سید ہاشمی ریفرنس لائبریری، کراچی، 2009
- 21- مری، میر شیر محمد، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 1973
- 22- بلوچ، پناہ، بلوچی ادب (ایک تاریخ ایک تسلسل)، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، 2016
- 23- علوی، قیصر، طلسمی چاقو، چینی لوک کہانیاں، اکادمی ادبیات پاکستان، اسلام آباد 1988
- 24- ڈاکٹر، قمر رئیس، ترجمہ کافن اور روایت،، سٹی بک پوائنٹ، 2016
- 25- صفدر، رشید، فن ترجمہ، کاری، پورب اکادمی اسلام آباد، 2015
- 26- عبدالرحمن طاہر سورتی، تاریخ ادب عربی، شیخ غلام علی، اینڈ سنز (پرائیویٹ لمیٹڈ پبلی کیشنز لاہور

27- محمد، کاظم، عربی ادب کی تاریخ (دور جاہلیت سے موجودہ دور تک)، سنگ میل پبلی کیشنز لاہور، 2004

28- فزلباش، انجم، بلوچوں کے رومان (لوک کہانیاں، شخصیات) قلات پبلیکیشنز اینڈ پرنٹرز، 2010

29- نصیر، گل خان، تاریخ بلوچستان، قلات پبلشرز اینڈ پرنٹرز، 2010

تاک ء تا کبند

1- ماہتاک، بلوچی، کوئٹہ، جنوری، 2016

2- ماہتاک، بلوچی، کوئٹہ، 2002

3- ماہتاک، بلوچی، کوئٹہ، مئی، 1990

4- ماہتاک، ندکار، گوادر، ستمبر/ اکتوبر، 2016

انگریزی کتابیات

- 1.DAMES .LONGWORTH .A TEXT BOOK OF THE BALOCHI LANGUAGE. BALOCHI ACADEMY 1991
- 2.BADAL KHAN SABIR. TWO ESSAYS ON BALOCHI HISTORY AND FOLKLORE . NAPLES.2013
- 3.BALOCH. MUHAMMAD SARDAR KHAN. LITERARY HISTORY OF THE BALOCHIS. BALOCHI ACADEMY QUETTA. 1984
- 4.PRENTICE HALL LITERATURE. SILVER LEVEL. PEARSON PRENTICE HALL